Svijet duha i njegov prodor u fizičku egzistenciju

Utjecaj umrlih na svijet živih

SD 150

Rudolf Steiner

Deset predavanja održanih u raznim gradovima

između 12. siječnja i 23. prosinca 1913.

SADRŽAJ

U obrazovanju se moraju uzeti u obzir dvije struje unutar kontinuiranog razvoja čovjeka 5

O korištenju antropozofske terminologije. Razvoj djeteta. Luciferski utjecaj u prvih sedam godina. Samosvijest, pamćenje, egoizam. Ahrimanski utjecaj u drugom sedmogodišnjem razdoblju. Intenziviranje 'Ja' osjećaja u devetoj godini. Strah od vlastitog oblika. Međudjelovanje progresivnih sila s lucifersko-ahrimanskim učincima prema unutarnjoj neovisnosti. Zdrav okoliš, autoritet i entuzijazam za ideale kao temeljna načela pedagogije. Pamćenje. O zubima. Starenje. Ljeto i zima duše. Luciferski i ahrimanski elementi u ljudskom životu. Razlikovanje između osjetilnog i nadosjetilnog svijeta kao zadatak. Nekoliko riječi o pokretanju ogranka.

Augsburg, 14. ožujka 1913.

Početak proljeća, uskrsni Mjesec i Uskrsna nedjelja 17

Posebna konstelacija početka proljeća, uskrsnog Mjeseca i Uskrsne nedjelje 1913. godine. Krist, Jehova i iskušenje Lucifera. Zimske i ljetne percepcije u odnosu na razvoj Zemlje. Zakon opadanja sunčeve snage u odnosu na puni Mjesec. Zemljin pad kroz međudjelovanje sunčevih i lunarnih sila i Kristova uskrsna snaga.

Den Haag, Uskrsna nedjelja, 23. ožujka 1913.

Osjetilni život i iskustvo svijeta umrlih 21

Osjetilno iskustvo i iskustvo inicijacije. Iskustvo smrti kao stajanja pred ništavilom. Opis osjetila vanjske percepcije i samopercepcije. Značaj osjetila sluha u životu sna.Osjećaj za glazbeno, ritmičko i harmonijsko. Značaj osjetila samopercepcije za iskustvo nakon smrti. O vezi između živih i umrlih. Značaj nadosjetilnih ideja za život spavanja i kao hrane za umrle. Stanje umrlih kada ta hrana nedostaje. Buđenje duhovnih predodžbi kao zemaljski zadatak.

Weimar, 13. travnja 1913. (jutro)

O utjecaju umrlih na svijet živih 28

O prirodi osnivanja podružnice. O nazivu novoosnovane podružnice. Utjecaj umrlih na svijet živih. Rafael i utjecaj njegova oca na njega. Primjer iz obrazovnog rada Rudolfa Steinera. Duhovna sklonost prema umrlima i trenutno tehnološko okruženje ljudi. Rafaelova 'Atenska škola'. Pavao kao središnja figura na ovoj slici i iskrivljenja koja okružuju tu činjenicu. Antropozofija kao plod Zemlje. Kontinuirani utjecaj umrlih na napredak kulture kroz njihov utjecaj na svijet živih.

Erfurt, 13. travnja 1913. (večer), povodom posvete ogranka Johannes-Rafael

Transformacija moći duše u inicijaciji 35

Koncept broja. Mikrokozmos i makrokozmos. Transformacija moći duše u inicijaciji. Oslobođenje mišljenja, iskustvo izvan tijela. Koncept ljubavi. Oslobođenje moći govora, prepoznavanje duhovne moći riječi, života prije rođenja i razvoja čovječanstva. Oslobođenje moći krvi u meditaciji volje. Inkarnacije i život između smrti i ponovnog rođenja. Veza s umrlima. Iskustvo besmrtnosti u ljudima.

Pariz, 5. svibnja 1913.

Priroda i duh u svijetlu duhovno znanstvene spoznaje 41

Goetheov iskaz o prirodi i duhu u 'Faustu'. Zemlja kao živa cjelina. Čovjek i Zemlja u budnom stanju i spavanju. Percepcija Zemlje kod Keplera, Giordana Bruna i Goethea. O prirodi nekoga tko je umro mlad. Priroda i duh u čovjeku, u muškarcu i ženi. Priroda i duh kao stanje promjene, a ne kao suprotnosti. Tri entiteta: biće, priroda i duh.

Stockholm, 8. lipnja 1913.

Sloboda duše u svijetlu antropozofske spoznaje 48

Izljev duhovnih istina od posljednje trećine 19. stoljeća. Prirodne znanosti kao protuudar protiv teološkog svjetonazora. Eliminacija ljudi iz svjetonazora. Pascal i priroda vječnosti. Formiranje koncepata u grčkoj filozofskoj školi. William Crookes o smislu magnetizma i elektriciteta. Buđenje moralnih ideala kroz moć ljudi. Preobrazba riječi jezika u spoznaju riječi svijeta, Krista. Slobodno slijeđenje moralnih motiva i slobodno slijeđenje Krista. Izjava 'Vi ste bogovi'. Ideal slobode i istine. Zaključni govor.

Stockholm, 10. lipnja 1913.

Zemaljska zima i pobjeda sunčevog duha 61

Nedopustivost kritike našeg vremena. Prošlost i sadašnjost-budućnost kao ljeto i zima. Razlika u religijskom iskustvu između ranijih, s prirodom povezanih ljudi i modernog čovječanstva. O Natanskom djetetu Isusu. Trostruka priroda Krista Isusa. Kontrast između moći ljubavi Sunca (ljeto) i egoizma Zemlje (zima). Harmonija kretanja Sunca i promjenjivi utjecaj Zemlje na ljude. Pobjeda solarnog duha nad telurskim silama Zemlje. Proslava svete noći. Imenovanje ogranka 'Vidar'. Izreka.

Bochum, 21. prosinca 1913. povodom posvete ogranka Vidar

Moć djece i moć vječnosti. Božićni dar 72

Doživljaj božićnih igara jednom i sada. Natanovo dijete Krist kao 'Dijete čovječanstva'. Slika 'Čistilište' ('Trijumf smrti') na Camposantu u Pisi. Biti 'mlad' i 'star' u životu. Ispreplitanje dječje prirode s božanskim duhovnim svijetom u srednjovjekovnom gledanju.

Proljetne i ljetne solarne sile i jesensko zimske zemaljske sile. Doživljaj zimskog solsticija kao pobjede solarnog duha nad zemaljskim silama. Izreka Angelus Silesiusa. Bit božićnih igara. Izreka.

Berlin, 23. prosinca 1913.

Lucifersko i ahrimansko u suvremenom kulturnom životu 81

Moderni život u ekonomiji, svjetonazoru i religijskom životu. Priroda javnog mnijenja. Jatho pokret, Ostwald. Mefistofeles i Faust. Njihov utjecaj na povijest. Heraklit. Firenca u kasnom Srednjem vijeku. Podređeni luciferski entiteti kao oblikovatelji javnog mnijenja. Monada i mnoštvo duhovnih entiteta. Potencijal za odstupanje kroz Lucifera i Ahrimana.

Bilješke s predavanja, Leipzig, 12. siječnja 1913.

U obrazovanju se moraju uzeti u obzir dvije struje unutar kontinuiranog razvoja čovjeka

Augsburg, 14. ožujka 1913.

Kada se danas drži javno antropozofsko predavanje - a ono što se ovdje kaže o javnim predavanjima mora se uzeti u obzir u svemu što iz antropozofije donosimo vanjskom svijetu, ljudima koji ne pripadaju antropozofskom udruženju - uvijek se mora uzeti u obzir da, iako duše u svojoj dubini danas imaju veliku čežnju za antropozofijom, u samim temeljima, u onim dijelovima unutarnjeg života kojih su i sami svjesni, zapravo ima vrlo malo povezanosti s duhovnim istinama. Stoga, na javnom predavanju, naravno, nije važno razmatrati što je kod takvih ljudi popularno ili nepopularno. Nikada ne treba pitati što vole ili ne vole čuti, već treba imati na umu da u naše doba postoje načini razmišljanja, koji su u mnogim aspektima izravno sasvim suprotni onome prema čemu se probijamo kroz antropozofsko znanje. Upravo to se mora uzeti u obzir i to je ono što uvijek pažljivo nastojim uzeti u obzir kada pokušavam odrediti razliku između tona u kojem se mora održati javno predavanje i tona u kojem se može razgovarati s našim antropozofskim prijateljima. I trebali bismo si stvoriti naviku da se istinski pridržavamo ove razlike. Čak i ako oni koju su još uvijek daleko od antropozofije možda budu neugodno pogođeni onim što im se govori, to nas ne mora pogoditi na negativan način, pod uvjetom da smo svjesni da smo im prenijeli ono što je korisno za njihove duše. Ali onda, kada smo, takoreći, među sobom, apsolutno moramo pokušati sve dublje i dublje prodirati u stvari. Ne možemo, takoreći, vanjskom svijetu još uvijek potpuno jasno artikuliranim terminima predstaviti određene istine koje su izvanredno važne i značajne za naše vrijeme, i o kojima moramo raspravljati kako bi, proizlazeći od nas, sve dublje i dublje prodirali u duhovni život našeg doba.

Moramo pravilno razumjeti ovu stvar. Pretpostavimo da govorimo o onome što stalno utječe na ljudski život, sveprisutnost ahrimanskih i luciferskih sila u ljudskom životu na Zemlji, ili da govorimo o određenim stvarima koje se odnose na život između smrti i ponovnog rođenja. Ono što bi nas trebalo spriječiti da tako lako govorimo o tim stvarima onima nepripremljenima, nije ono što je često javlja u društvu poput našeg - određena tajnost, gdje većina ljudi nema ni jasno razumijevanje zašto se to prakticira. Ono što bi nas trebalo spriječiti da tako lako govorimo o tim stvarima onima nepripremljenima, jest to što oni koji nisu pripremljeni ne mogu shvatiti te stvari dovoljno ozbiljno, ne mogu ih shvatiti dovoljno duboko. Za antropozofa, riječi 'ahrimanske' i 'luciferske' moći, trebale bi postupno postati toliko značajne u životu, nešto što duboko pokreće njegove osjećaje i emocije kada se o tim stvarima govori, da čovjek ima osjećaj: ako se te riječi bace na nepripremljene, lišene su unutarnje snage koju bi čovjek trebao

osjećati kada se te riječi izgovore, a i mi samo pravimo sebi štetu ako lako koristimo te riječi u običnom životu u svakoj prilici koja nam se namjesti. Naprimjer, kada posegnemo u novčanik i baratamo novcem, doista imamo posla s ahrimanskim moćima. Ali jednostavno nije dobro primjenjivati riječ 'ahrimanske' na svakodnevne situacije stalno iznova. Primjenom takve riječi na svakodnevne situacije, ona postaje otupljena za našu percepciju, za naše osjećaje, i time gubimo mogućnost da imamo riječi koje, kada ih promišljamo ili izgovaramo, za nas imaju taj elementarni, značajni smisao koji bi trebale imati. Iznimno je važno da se tim stvarima ne razbacujemo previše u svakodnevnom životu, jer time postupno sebe lišavamo onog najboljeg, najučinkovitijeg što nam antropozofija može ponuditi. Što više koristimo riječi u odnosu na svakodnevne situacije, to se više lišavamo mogućnosti da će antropozofija doista postati nešto što podržava našu dušu, nešto što duboko prodire u našu dušu. Trebamo samo u vidu imati moć navike, i vidjet ćemo da postoji razlika kada riječi poput, recimo, 'aure', 'ahrimanskih sila' ili 'luciferskih sila', koristimo s određenim svetim poštovanjem, s određenom sviješću da govorimo o drugim svjetovima. Ako uvijek osjećamo da moramo zastati, da tako kažem, prije upotrebe takvih riječi i primijeniti ih samo kada nam je zaista važno razmotriti naš odnos prema nadosjetilnom svijetu, onda je to nešto sasvim drugačije od govorenja o tim stvarima višeg svijeta u svakoj prilici u svakodnevnom životu i stalnog korištenja riječi izvedenih iz tih svjetova.

Morao sam uključiti ovaj uvod jer, upravo u ovom trenutku, želimo istaknuti nešto u ljudskoj duši što, iako je uvijek prisutno u našoj svijesti, možemo istinski cijeniti samo kada se tome pristupi s određenim svetim poštovanjem. Pogledajte malu knjižicu 'Odgoj djeteta iz perspektive znanosti duha'. Ona ilustrira, da tako kažem, procese koji se odvijaju u ljudskom biću u razvoju od sedam do sedam godina. Pokazuje da se do sedme godine, do promjene zuba, prvenstveno bavimo razvojem fizičkog tijela; da se u sljedećem razdoblju, od sedme do četrnaeste godine, do puberteta, bavimo razvojem eterskog tijela i tako dalje. Ako uzmete u obzir ovaj razvoj čovjeka od sedam do sedam godina, onda se prvenstveno bavite onim što takozvana normalna bića viših hijerarhija donose u razvoj ljudi. To je uistinu progresivna evolucija koja se odvija od sedam do sedam godina, tako da možemo reći: uistinu progresivne božanske duhovne sile vode i usmjeravaju ovu evoluciju od sedam do sedam godina. Kad bi samo te progresivne božanske duhovne sile bile aktivne u čovjeku, tada bi se cijeli ljudski život odvijao drugačije, potpuno drugačije nego što se zapravo odvija. Tada bi, prije svega, čovjek s malim djetetom komunicirao na potpuno drugačiji način. Uvijek bi imao osjećaj da kroz dijete govori duhovna individualnost. Čovjek bi čak uvijek imao i osjećaj da malo dijete, u svemu što radi, svemu što poduzima, prima svoje impulse i motivacije iz viših sfera. I ljudi sigurno ne bi imali drugi

osjećaj osim da dijete djeluje iz impulsa daleko viših od onih koje sami mogu shvatiti svojim intelektom. A za to bi trebalo relativno dugo vremena.

Ono što se ljudima danas čini tako poželjnim - da djeca budu prilično pametna u ljudskom, zemaljskom smislu, što je ranije moguće - tada bi se činilo krajnje nepoželjnim. Jer ako dijete koje danas izaziva oduševljenje onih oko sebe jer već govori ili čini tako pametne stvari, ako bi ljudi imali djecu vođenu samo progresivnim božanskim duhovnim moćima prema sedmogodišnjim ciklusima, ljudi bi rekli, ako dijete govori pametno u modernom smislu što je ranije moguće i ako se naviklo na različite okolnosti: Kako rano je dijete napušteno od Boga! - Ono što danas oduševljava tada bi se doživljavalo kao kazna. A mlada osoba od petnaest godina koja je pametna koliko se danas traži, smatrala bi se potpuno napuštenim bićem. Jer samo kroz progresivne božanske duhovne moći čovjek je istinski pozvan da postupno potpuno otkrije svoje 'Ja' između dvadeset jedne i dvadeset osam godina, a prije toga, njegovi postupci bi se činili mnogo više kao da ga prožimaju viši duhovni, nadosjetilni impulsi. Istina, određeni sanjivi život za djecu bi bio karakterističan; ali ovaj sanjivi život bi se doživljavao kao blagoslov od Boga ili duha, i ne bi bilo pokušaja da se djeca obrazuju za preuranjeno sazrijevanje u modernom smislu.

Sada, kao što znamo, nešto drugo također spada u ova razvojna razdoblja ljudskih bića. To je ono što smo često naglašavali: oblikovanje 'Ja' svijesti u trećoj, četvrtoj i petoj godini, u točki koju općenito možemo okarakterizirati kao točku do koje se osoba kasnije sjeća. To je taj trenutak od kojeg čovjek počinje sebi govoriti 'Ja'. - Zapravo cijeli razvoj čovjeka treba shvatiti kao dvije struje: ona evolucije, u kojoj su aktivna progresivna božanska duhovna bića, i druga struja kroz koju, unutar prvog sedmogodišnjeg razdoblja, čovjek počinje razvijati samosvijest, razvijati sjećanje koje mu omogućuje da se svjesno prisjeti te vremenske točke. To uopće ne potječe od progresivnih božanskih duhovnih bića. Ona bi nas držala u prilično sanjivom stanju mnogo duže, djelujući kroz nas u svijet. To što tako rano dolazimo do samosvijesti, što tako rano sebi kažemo 'Ja', isključivo je rezultat luciferskih sila koje djeluju u čovjeku. Dakle, imamo posla s dvije struje: redovitom, progresivnom božanskom duhovnom strujom, koja bi nas zapravo dovela do izrazite, jasne 'Ja' svijesti tek između dvadeset prve i dvadeset osme godine života, i luciferskom strujom u nama. Ova luciferska struja u nama djeluje na takav način da se njezini impulsi potpuno sijeku s drugom strujom, tako da u nama stvara nešto potpuno drugačije od onoga što progresivna božanska duhovna bića zapravo namjeravaju. Ona djeluje na takav način da, čak i usred ovog prvog razdoblja, učimo sebi reći 'Ja', učimo razvijati egoizam u nutrini duševno, i prisjetiti se stvari u svom sjećanju.

Ako ovo pažljivo razmotrimo, možemo stvoriti sliku našeg kontinuiranog razvoja. Zamislite uklanjanje upravo opisanog luciferskog utjecaja i

razmatranje samo onoga što bi napredna bića učinila od čovjeka, odnosno struja koja mirno teče. Zamišljamo ovu mirnu struju kao sliku progresivne struje čovjeka pod utjecajem istinski dobrih božanskih bića. Sada, idemo malo duž ove mirne struje, zatim uzmimo plavu ili crvenu tvar, ulijmo je u mirnu struju, i kemijskim odabirom tekućine koja se može držati odvojeno od bistre vode, dopustimo drugoj struji da teče uz prvu do određene točke. Dakle, u našoj istinskoj, mirnoj, progresivnoj - mogli bismo reći Jahve-Kristovoj - struji, u nama teče luciferska struja otprilike do sredine našeg prvog sedmogodišnjeg razdoblja. I tako, Lucifer živi u nama. Da ovaj Lucifer nije živio u nama, ne bismo imali ovu drugu struju. Ali da smo živjeli samo u prvoj struji, tada bismo imali svijest, duboko u dvadesetima, da smo zaista članovi božanskih duhovnih moći. - Svijest o neovisnosti, unutarnjoj individualnosti i osobnosti postižemo kroz drugu struju. Dakle, također vidimo da je mudro da u nas utječe ova luciferska struja.

Ali nešto se također događa u drugom sedmogodišnjem razdoblju što možemo, na određeni način, shvatiti kao struju koja nije povezana s progresivnim božanskim bićima. To je, zapravo, više puta uočeno iz određene perspektive. To se događa oko devete ili desete godine, odnosno u drugom sedmogodišnjem razdoblju. Za neke, za one s pronicljivom prirodom, tada dolaze do izražaja iskustva poput onih koja sam naveo od Jean Paula. Kod njega se to moglo dogoditi nešto ranije; kod drugih se obično događa oko devete ili desete godine. Može se dogoditi značajno jačanje, moglo bi se čak reći i intenziviranje, 'Ja' osjećaja. Ali činjenica da se događa nešto posebno može se promatrati i na drugi način. Međutim, ne želim sugerirati da bi taj drugi način trebao postati posebno pravilo obrazovanja. Može se samo reći da ako se dogodi spontano, da se može promatrati, ali se s tim ne treba igrati, ne treba to pretvarati u princip obrazovanja. Jer ako pustite djetetu, posebno oko devete ili desete godine, da se golo gleda u ogledalo, a dijete nije otupilo od naših danas često neobičnih principa, tada je prirodno uvijek osjećati strah, određenu tjeskobu, pri pogledu na vlastiti odraz, osim ako prethodno nije koketiralo s mnogo gledanja u ogledalo. To se posebno može primijetiti kod prirodno osjetljive djece koja se prije nisu puno gledala u ogledalo, jer se tijekom tog vremena u osobi razvija nešto što djeluje kao svojevrsna protuteža luciferskoj struji prisutnoj u prvom razdoblju. U ovom drugom razdoblju, oko devete ili desete godine, Ahriman preuzima osobu, i svojom strujom formira svojevrsnu ravnotežu s luciferskom strujom. Sada, možemo postići ono što Ahrimanu ide najviše u prilog ako u ovom vremenu njegujemo intelekt usmjeren prema vanjskom osjetilnom svijetu kod djeteta u razvoju, ako si kažemo: dijete se tijekom ovog razdoblja mora posebno odgajati kako bi došlo do vlastitog, samostalnog rasuđivanja u svim situacijama. - Znate da upućujem na obrazovni princip koji je danas općenito zastupljen u pedagogiji. Poticanje neovisnosti, posebno u ovim godinama, danas se gotovo univerzalno traži. Čak se osiguravaju računski

strojevi tako da se djeca ne potiču ni na pravilno učenje tablice množenja pamćenjem. To se u potpunosti temelji na određenoj blagonaklonosti našeg doba prema Ahrimanu. Naše doba, naravno nesvjesno, želi djecu obrazovati na takav način da se u ljudskoj duši što više kultivira Ahriman. A kada ispitujemo danas prevladavajuće obrazovne metode, mi, kao okultisti, kažemo si: ovi ljudi koji zagovaraju ove metode, jednostavno su nesposobni. Kad bi sam Ahriman pisao ove principe, učinio bi to bolje! - Ali ono što se tamo kaže, posebno u vezi s neovisnošću, i neovisnim prosuđivanjem djece, prava je sljedba Ahrimana. Ono što se ovdje nagovještava, u bliskoj budućnosti postat će prevladavajuće. Jer Ahriman će postati dobar vodič za vanjske moći i duhovno vodstvo našeg doba.

Sada uzmimo nešto poput onoga o čemu smo upravo razgovarali. Moramo to shvatiti kao nešto sasvim prirodno i samo po sebi razumljivo da to utječe na ljudska bića; da ljudska bića osjećaju kako im se Lucifer i Ahriman približavaju. Bilo bi pogrešno vjerovati da bi bilo bolje da potpuno eliminiramo Lucifera i Ahrimana. To bi bilo sasvim nemoguće. Sljedeće razmatranje može ilustrirati koliko bi to bilo nemoguće. Kad naši životi ne bi bili regulirani, takoreći, interakcijom između progresivnih božanskih duhovnih bića, i ahrimanskih i luciferskih sila - drugim riječima, kad bi na nas djelovale samo progresivne sile - tada bismo tek mnogo kasnije postigli određeni stupanj neovisnosti, i tu neovisnost bismo posjedovali na takav način, da, baš kao što sada percipiramo boje i svjetlost, ne bismo uopće sumnjali da iza boja i svjetlosti, iza onoga što izvana percipiramo, doista prebivaju božanska duhovna bića. Istovremeno s našim osjetilnim percepcijama bismo percipirali misli svijeta. Doista bismo postigli svoju neovisnost, ali tek u dvadesetima, i tada bismo također izvana percipirali misli svijeta. Tada bismo svoju mladost provodili sanjareći jer bi u nama djelovale božanske duhovne sile, a kad bi te sile prestale djelovati iznutra, s njima bi se suočili izvana. Njihove misli bismo izvana percipirali na isti način na koji sada primamo samo osjetilne percepcije. Dakle, osim nekoliko godina oko dvadesetih godina, koje bi postale primjetne, mi inače nikada ne bismo istinski postigli neovisnost. Kao djeca, bili bismo sanjiva bića; u srednjoj dobi ne bismo zapravo mogli odrediti vlastiti put na temelju svojih impulsa i odluka, već bismo, gdje god bismo se susreli s vanjskim svijetom, jednostavno vidjeli što moramo učiniti, slično kao što su to mogli činiti ljudi drevne Atlantide. Kroz utjecaj Lucifera i Ahrimana u nama, u nas ulazi neovisnost.

Sada je, naravno, od najveće važnosti da ne govorimo o ljudima na način na koji današnja glupa pedagogija govori o ljudskim bićima, koja uvijek govori o razvoju, i izvlačenju, takoreći, onog unutarnjeg. Mudro se u pedagoškim terminima govori o ljudima samo kada se shvati da je u njihovoj duši uključen trostruki element: progresivna, dobra, božanska duhovna bića te Lucifer i Ahriman, i kada se među njima može napraviti razlika. Stoga je od

posebne važnosti prvo zauzeti perspektivu iz progresivnih, božanskih duhovnih bića, i, prije svega, razmotriti: koji su zahtjevi kada razmatramo sedmerostruke periode ljudskog razvoja? Jer u pogledu toga, zaista možemo pomoći svakoj osobi jednostavnim smislenim odnosom prema ovom djetetu. Ako u prvih sedam godina djetetova života stvorimo uvjete koji mu omogućuju život u okruženju koje ima iscjeljujući učinak na njegovo fizičko tijelo, tada pod svim okolnostima činimo nešto dobro za dijete. Ako se u drugom razdoblju ponašamo na način da stvorimo dobre autoritete oko čovjeka - autoritete koji se takvima mogu nazvati u najplemenitijem smislu - tako da pojedinac u tim vremenima ne postane pametan govornik, već biće koje se oslanja na ljude oko sebe kao autoritete koje dijete poštuje i prema kojima osjeća odanost, tada mu pod svim okolnostima činimo uslugu, činimo uslugu kada odgajamo djecu koja ne žele sve sama znati do devete ili desete godine, već koja, kada ih se pita: zašto je ovo ili ono ispravno ili dobro? - kažu: zato što su mi otac ili majka rekli da je dobro, ili zato što je moj učitelj tako rekao. - Ako djecu odgajamo na način da odrasli u njihovoj okolini djeluju kao samorazumljivi autoriteti, tada djeci pod svim okolnostima činimo uslugu. A ako narušimo ova sedmogodišnja razdoblja, ako dovedemo do situacije u kojoj djeca počnu kritizirati one koji su samorazumljivi autoriteti upravo u tom vremenu, ako ne spriječimo pojavu te kritike, tada činimo nešto strašno za čovjeka pod svim okolnostima. A ako s osobom ne nađemo priliku razgovarati između četrnaeste, petnaeste i dvadeset jedne godine, na način da se s njom prirodno uzdignemo do ideala, ideala koji srce ispunjavaju radošću, onda opet toj mladoj osobi ne činimo uslugu. S ljudima ove dobi mora se razgovarati o idealima, o tome što kasniji život mora donijeti pod svim okolnostima. Moglo bi se reći: danas bi ponekad zaista moglo slomiti srce kada se pojave osamnaestogodišnji dječaci - oprostite, ličnosti - i već im se objavljuju eseji u novinama. Kad bismo, umjesto da nešto od njih prihvatimo, s njima razgovarali o onome što još ne utječe na njihov vanjski život, već što bi tek kasnije trebali shvatiti, kad bismo s njima razgovarali o velikim idealima ljudskog života i dijelili njihov entuzijazam, onda bismo se prema njima odnosili na pravi način. Zapravo, svatko tko kao urednik prihvati esej od nekoga tko još nije navršio dvadeset godina, radi nešto puno gore od nekoga tko, kada mu mlada osoba dođe s esejem, kaže: pa, vidi, to je jako lijepo što si napravio. Ali kad budeš deset godina stariji, imat ćeš potpuno drugačije ideje o tome. Spremi to sada u ladicu i ponovno uzmi za deset ili dvanaest godina. - Tko god to učini, zatim pogleda rukopis i s osobom razgovara o životnim idealima koji se s njom mogu povezati, čini za nju nešto dobro.

Namjera mi je jednostavno naglasiti da se točke iznesene u mom djelu 'Obrazovanje djeteta' uvijek trebaju uzimati u obzir u obrazovanju. Sve ostalo, gdje su uključeni Lucifer i Ahriman, ne dopušta opća pravila; to je zaista drugačije za svakog pojedinca, jer se odnosi na osobno. Često se svodi

na osobni takt odgajatelja, i ne može se miješati u te stvari koristeći pedantna pravila. Htio sam vam opisati što je prisutno u ljudskoj duši i kako moramo uzeti u obzir Lucifera i Ahrimana ako želimo u potpunosti razumjeti ljudsku prirodu, ako zaista želimo razmotriti sve, umjesto da jednostavno kažemo: moramo se boriti protiv Lucifera i Ahrimana. - Kad bismo se pod svim okolnostima htjeli boriti protiv Lucifera, mogli bismo to učiniti na vrlo siguran način: trebali bismo samo spriječiti ljude da razviju pamćenje. Jer kao što je istina da su neka lunarna bića uvedena u naš zemaljski razvoj, tako je istina da je svo pamćenje luciferska sila. Jednostavno ne bismo morali razvijati svoje pamćenje! Međutim, mora nam biti jasno da to sjećanje moramo razviti na pravi način. I zato je u onom spisu rečeno da je pravo razdoblje za njegovanje pamćenja između sedme i četrnaeste godine. U prethodnom razdoblju ne moramo sustavno njegovati pamćenje, jer se ono razvija samo od sebe, budući da je tada Lucifer najsnažnije prisutan u čovjeku. Ljude prepuštamo samima sebi. Ali onda, nakon promjene zuba, kada se Ahriman najjasnije približi osobi, tada počinjemo njegovati pamćenje. Jer do tada je Ahriman već uspostavio svoju protutežu Luciferu; više nećemo ići na ruku Luciferu kada njegujemo pamćenje.

Ne smijemo čak ni razmišljati o borbi protiv Ahrimana. Postojao bi vrlo jednostavan način borbe protiv najmoćnijih ahrimanskih utjecaja, ali to ne bi bilo dobro za čovjeka. Morali bi ih izbiti kada osoba dobije trajne zube, jer tu imamo najintenzivnije ahrimanske utjecaje. Od progresivnih moći, ljudi imaju samo takozvane mliječne zube. Ono što čovjek dobije kao svoju neovisnu liniju zuba, koja funkcionira tijekom cijelog života, čisto je ahrimanski utjecaj.

Dakle, moramo shvatiti da mnogo toga što posjedujemo ne može postojati ni na koji drugi način osim zato što su u nama ahrimanske i luciferske sile. Ponekad čak uspijemo biti prilično nezadovoljni našim nesvjesnim otporom prema Ahrimanu. Tijekom života pripremamo se za to da imamo određene moći kada prolazimo kroz smrt, tako da nas Ahriman ne može previše uznemiravati između smrti i novog rođenja. Ali ponekad jasno dajemo do znanja da borba protiv Ahrimana i nije dobrodošla, naprimjer, kada jadikujemo za svakim gubitkom zuba. Ali sa svakim zubom koji ispadne, dobivamo snagu koju možemo vrlo dobro iskoristiti. Naravno, ne govorim protiv plombi ili zubnih implantata, jer ništa ahrimansko u nama ne raste kroz njih, osim možda samog zlata, ali to nije bitno. Dakle, nema govora o tome da je to loša stvar. Činjenica da postupno gubimo svoje ahrimanske zube proizlazi iz činjenice da u evoluciji također primamo određene impulse koji nadvladavaju Ahrimana. I bez obzira na to jesmo li nadomjestili zub ili ne, nakon što ga izgubimo, dobivamo impuls koji nam pomaže u moćima koje moramo razviti između smrti i novog rođenja na najosnovnijoj razini. To je u prvom redu prilično mala stvar, ali nam može pokazati kako se, u osnovi, moramo uvježbati, kada pristupamo stvarnosti i gledamo dalje od

privida i velike obmane koja nas obično okružuje, da stvari u životu vidimo sasvim drugačije nego što se obično vide. Čak je i slabost starosti, naprimjer, snaga koja, time što se doživljava, izravno raste u nama, tako da ponovno možemo imati nešto za suprotstaviti Ahrimanu nakon što prođemo kroz vrata smrti. Iako doista možemo biti nesretni ovdje između rođenja i smrti ako prerano ostarimo, s obzirom na ono što želimo nakon smrti, kako bismo se nosili s Ahrimanom, moramo biti sretni što starimo.

I sada vidite kako se lijepo divno uklapa to što zadržavamo unutarnju duhovno-duševnu jezgru, koja se, razvijajući se između rođenja i smrti, sigurno povezuje s progresivnim silama. Jer ova klica, koja prolazi kroz vrata smrti, tamo gdje razvija svoje najjače unutarnje sile, isključivo je vođena progresivnim silama. Ono što je izvan nje, ono što vene prema van, to je ono u čemu prebivaju ahrimanske sile. I sada moramo razmotriti što ovaj Ahriman zapravo znači vidovnjaku.

Kad naše biljke izrastu iz zemlje, u jesen počnu venuti i njihovo lišće opada, elementarni duhovi koje Ahriman šalje na površinu Zemlje pojavljuju se posvuda. Tu on skuplja sve što umire; skuplja to putem svojih elementarnih duhova. Kad netko u jesen hoda poljima, i vidovito vidi prirodu kako umire, Ahriman svugdje širi svoje moći i svugdje ima elementarne glasnike koji mu donose ono što propada, fizičku i eterski bit. Ali mi kao ljudska bića zapravo smo cijeli dan u nekoj vrsti jesenskog i zimskog raspoloženja. Uistinu, ljetno raspoloženje duše je stvarno prisutno samo kada duša spava. Doista je slučaj da usnulo ljudsko tijelo, fizičko tijelo i etersko tijelo, ima vrijednost biljke; a ono što je vani, 'Ja' i astralno tijelo, reflektira svoje zrake natrag na fizičko i etersko tijelo, djelujući poput Sunca i zvijezda i uzrokujući da niknu sile koje smo uništili tijekom dana. Tamo raste vegetativni život, a mišljenje danju je tu zapravo samo da ukloni ono što je noć uzrokovala da nikne. Kad se probudimo, lepršamo nad našim vegetativnim životom, baš kao što jesen lepršа nad biljkama Zemlje. I što zima čini vegetaciji Zemlje, tijekom budnih sati mi na isti način činimo našim fizičkim i eterskim tijelima, onome što oni donose u klijanju, pupajućem životu duše ljeti, naime tijekom vremena noćnog spavanja. Kad smo budni, to je zima, istinska zima duše, i ako želimo iskusiti proljeće duše, moramo zaspati. To je tako. I s ove točke gledišta, zapravo je lako razumjeti zašto ljudi koji ne miješaju barem nešto iz ljeta duše u svoj budni život, tako lako venu. Suhoparni učenjaci, mršavi mali profesori - to su oni koji ne upijaju lako bilo što iz ljeta duše. Tada venu, tada postaju izrazito zimski ljudi. I vidovnjaku se cijeli razvoj čovjekovog dnevnog života čini prilično sličnim onome što sam upravo opisao u vezi s prirodom. Naime, kada čovjek formira svoje obične misli, usmjerene na vanjski svijet, kada razmišlja samo na istinski materijalistički način o onome što se događa izvana, tada njihove misli ometaju mozak na takav način da mozak luči tvari koje Ahriman može lako iskoristiti, tako da Ahriman, zapravo, stalno prati budni svakodnevni život. I što smo više

materijalistički, to smo više opsjednuti Ahrimanom. Nije ni čudo što je istina da je materijalizam povezan sa strahom. Jer ako se prisjetite 'Čuvara praga', shvatit ćete kako je strah, pak, povezan s Ahrimanom.

Trebali bismo steći osjećaj da smo u životu doista suočeni sa složenim duhovnim svjetovima. I ono što bismo trebali dobiti od antropozofije nije samo to da znamo ovo ili ono, da znamo da postoji Ahriman, Lucifer, fizičko tijelo, etersko tijelo. To je najmanje. Ono što bismo od antropozofije trebali dobiti jest određeno raspoloženje duše, temeljni osjećaj za ljudski život, za ono što se zapravo nalazi u dubinama duše. Stoga je potrebno da s određenim svetim poštovanjem čuvamo riječi koje su povezane s tim višim stvarima. Ako ih stalno koristimo, prelako se dogodi da njihova ozbiljnost i dostojanstvo postanu otupljeni.

Dakle, vidimo ljude, između rođenja i smrti, u svom odnosu prema progresivnim duhovnim bićima, kako na određeni način stoje između Lucifera i Ahrimana. I da bi se cijeli razvoj ljudi ispravno odvijao, taj odnos mora ostati isti između smrti i novog rođenja, osim što ono što je između rođenja i smrti unutarnje, između smrti i novog rođenja postaje vanjsko. Iznutra, od trenutka kada se možemo sjećati, Lucifer je zario svoje kandže u ljudsku dušu. Iznutra - čovjek o tome ne zna ništa, osim ako o tome ne sazna iz znanosti duha i nauči to osjetiti. Nakon smrti, stvar je drugačija. Tamo, u određenom trenutku, Lucifer se pojavljuje u životu između smrti i novog rođenja, jednako sigurno kao što se pojavljuje iznutra, između rođenja i smrti. Tako stoji pred nama u svom punom obliku, tako stoji uz nas, tako hodamo s njim! Jer kao što ljudi malo poznaju Lucifera prije prolaska kroz vrata smrti, tako ga poznaju s apsolutnom sigurnošću i jasnoćom kada uz njih hoda između smrti i novog rođenja. Međutim, u trenutnom vremenskom ciklusu, ta svijest može postati prilično neugodna. Tako oblast između smrti i novog rođenja možemo prijeći na takav način da imamo Lucifera - koji, uostalom, ne posjeduje samo nešto strašno, već i nešto lijepo i divno u svom vanjskom obliku - u određenom smislu, uz sebe imamo Lucifera i razumijemo njegovu nužnost za svijet. Sve više se približava vrijeme kada život nakon smrti ljudi mogu prijeći samo na ovaj način, ako su već pravilno osjetili i upoznali luciferske impulse unutar duše ovdje u životu. Oni ljudi - a u budućnosti će ih biti sve više i više - koji o Luciferu ne žele znati ništa, nakon smrti o Luciferu će znati sve više. Jer ne samo da će on stajati uz njih, već će neprestano crpiti snagu njihove duše; ljude će *vampirizirati*. To je ono za što se čovjek priprema kroz neznanje: biti *vampiriziran* od strane Lucifera. Time se lišava snage za sljedeći život, jer je na određeni način predaje Luciferu.

S Ahrimanom je vrlo slična situacija. Što se njega tiče, situacija je sljedeća. Između smrti i novog rođenja, oba duha su uvijek prisutna, ali ponekad je jedan dominantniji od drugog, a ponekad je obrnuto. Idemo tamo, a zatim se

ponovno vraćamo u životu između smrti i ponovnog rođenja. Tijekom vanjskog putovanja, posebno je Lucifer uz nas; tijekom povratnog putovanja prema novom rođenju, posebno je prisutan Ahriman. Jer nas vodi natrag na Zemlju; on je važna figura u drugoj polovici ovog povratnog putovanja. I on također može nanijeti štetu, u određenom smislu, onima koji odbijaju vjerovati u njega tijekom svog života između rođenja i smrti. Daje im previše svoje moći. Daje im ono čega uvijek ima, moći povezane sa zemaljskim teretom, koje ljudima nanose bolesti i preranu smrt, koje donose sve vrste nesreća, naizgled slučajno, u zemaljsku egzistenciju i tako dalje. Sve je to povezano s tim ahrimanskim silama.

U Münchenu sam stvar predstavio iz nešto drugačije perspektive. Tamo sam istaknuo da nakon smrti, ljudska duša može biti duh koji služi silama koje šalju bolest i smrt iz nadosjetilnog svijeta u osjetilni. Ono što slabi život, upravo je ono što Ahriman smatra tako dobrodošlim i što mu omogućuje da dodatno oslabi naše živote. Ali opet, ne smijemo jednostrano suditi. Bilo bi potpuno pogrešno reći: dakle, vrlo je loše što nas je Ahriman vodio u život i što moramo patiti od posljedica toga u životu. - Ne, to je dobro, jer pod određenim okolnostima, učinak bolesti može biti ono što najviše doprinosi našem uzlaznom razvoju.

Uvijek je slučaj da kada se približimo pragu koji odvaja nadosjetilni od osjetilnog svijeta, moramo biti spremni donekle modificirati svoju prosudbu i ne suditi kao što smo navikli činiti u običnom fizičkom svijetu. Jer nije li istina da je u fizičkom svijetu maya prisutna u izobilju? Odakle onda dolazi materijalizam u fizičkom svijetu, onaj materijalizam koji kaže: nema Ahrimana, nema vraga! Tko najglasnije viče: nema vraga? - Onaj koji je njime najviše opsjednut. Jer duh kojeg nazivamo Ahrimanom ima najveći interes da njegovo postojanje najviše poriče onaj koji je njime najviše opsjednut. "Običan puk nikad ne osjeti vraga, čak ni kad ga ščepa za ovratnik". Dakle, strašna je zabluda ne vjerovati u Ahrimana, jer vas tu najčvršće drži u svom stisku; ako u njega ne vjerujete, dajete mu najveću moć nad vama. Tako da netko krivo sudi kada se pojave monisti i bune se protiv vraga, i kaže: oni se bune protiv vraga. - Ne, materijalističko monistički zbor koji se buni protiv vraga postavljen je da prizove vraga. I puno više nego što se kaže da su to činile stare vještice, moderni materijalisti prizivaju vraga, puno, puno više! To je istina, a ostalo je zabluda. Dakle, moramo naučiti drugačije suditi. I svatko tko uđe na zbor monista, onaj s materijalističkim prizvukom, laže kada kaže: ovi ljudi oslobađaju čovječanstvo od vraga. - Trebali bi reći: sada dolazimo na skup gdje se priziva vrag u ljudsku kulturu sa svom moći koju ljudi posjeduju. - To je ono čega bismo istinski trebali postati svjesni, da, kako rastemo u duhovni život, ne samo da učimo upijati koncepte i ideje, već i preispitati, drugačije osjećati, a ipak, kada se suočimo s vanjskim svijetom, ostati dovoljno racionalni da ovaj vanjski svijet stalno ne poistovjećujemo fantazirajući ono

što je istina za nadosjetilne svjetove. Kada se o vanjskom fizičkom svijetu ljudi stalno razbacuju riječima, koje svoju pravu vrijednost zapravo imaju samo u nadosjetilnim svjetovima, tada se lišavaju onoga što je najvažnije: da naučimo razlikovati, a ne miješati, osjetilni i nadosjetilni svijet, da naučimo riječi koristiti u ispravnom smislu.

Ovo su samo neke od točaka koje danas treba istaknuti, dok se ovdje prvi put okupljamo u tako velikom broju, uključujući prijatelje iz drugih krajeva, u našoj nedavno osnovanoj podružnici u Augsburgu. I danas dok u našim dušama skupljamo misli koje će pomoći radu na ovome mjestu, treba izgovoriti i ozbiljne riječi, istinski ozbiljne riječi, poput svojevrsnog uvodnog govora za ovu našu podružnicu u Augsburgu. Jer tada će, pod vodstvom Učitelja mudrosti i Harmonije osjećaja, koji služe progresivnim božanskim duhovnim bićima, rad podružnice sigurno procvjetati, kada se ovaj duhovni rad skladno integrira u veću duhovnu struju. I naši prijatelji iz drugih krajeva došli su ovdje k vama, dragi moji prijatelji iz Augsburga, da u svojim dušama uz vas razviju misli ljubavi i odanosti za opću antropozofsku stvar i za sva pojedinačna antropozofska nastojanja. I u tim će dušama ostati ono što je poteklo iz ovih sati, ono što se u tim dušama razvilo poput izvora zajedništva. Vi, dragi moji prijatelji iz Augsburga, ponovno ćete ovdje iz tjedna u tjedan raditi sami, s vremena na vrijeme, ali samo prividno, samo izvana sami. Zajedništvo mnogih prijatelja s vama bit će polazna točka onih snaga koje jačaju, koje zapravo mogu teći u svaki pojedinačni rad unutar našeg duhovnog pokreta, od svih onih koji pripadaju ovom duhovnom pokretu, čak i kada nismo fizički povezani s prijateljima bilo koje skupine. Zato je tako divno kada se ukaže prilika da se veći broj naših prijatelja okupi u mladom ogranku. Jer trenutak kada su se okupili je također i vanjski znak, kakav mi kao ljudi ponekad trebamo, da odatle može istinski proizaći volja da uvijek iznova razmišljamo o pojedinačnom radu koji obavljaju naši prijatelji na ovom ili onom mjestu. A ako vi, dragi moji augsburški prijatelji, koji već neko vrijeme vjerno radite na antropozofiji, nastavite to vjerno činiti i u budućnosti, sjetite se da će u svijetu biti prijatelja koji će misliti na vas ovdje, s namjerom da vaš rad bude vrijedna, istinska i dobra veza u cijelom našem duhovnom pokretu. Na taj način prakticiramo svoje jedinstvo i nikada ga ne gubimo iz vida u duhu. Neka to uvijek bude jasno i snažno prisutno u našim mislima, jer samo na taj način nam istinski mogu pomoći one sile koje upravljaju našim radom - sile Učitelja mudrosti i Harmonije osjećaja. Te će sile nevidljivo proklizati kroz vaše misli ako ovaj naš antropozofski rad ovdje na ovom mjestu provodite u pravom smislu. Dragi članovi ovdje su svojim antropozofskim ponašanjem i djelovanjem toliko toga pokazali, koliko vjerno i istinski žele surađivati s nama. I stoga svi činimo nešto važno kada sada, kao što imamo priliku kroz ovo okupljanje, ujedinjujemo svoje misli u cilju koji nas je ovdje okupio: Neka rad naše augsburške braće i sestara bude blagoslovljen i ojačan snagama kojima se

uvijek obraćamo! Iz ove perspektive, zazivam za ovaj ogranak blagoslov Učitelja mudrosti i Harmonije osjećaja, onaj blagoslov za koji znam da je s našim radom kada se učinimo dostojnim toga.

Početak proljeća, uskrsni Mjesec i Uskrsna nedjelja

Den Haag, Uskrsna nedjela, 23. ožujka 1913.

Možda ostaje neodređeno koliko srca u Zapadnoj Europi još uvijek osjeća tako snažnu vezu duhovno-duševnog s božansko-prirodnim da na ovaj dan, ovaj festival nade za budućnost, kroz njihove duše prolazi misao o tome kako živimo u godini u kojoj je ovaj proljetni festival pun nade možda stigao što je moguće ranije, u vrijeme kada svježi izdanci godine niču iz utrobe naše Majke Zemlje, kada ono što nazivamo proljećem ulazi u ljudski život. Tri dana koja su obično daleko jedan od drugoga, u godinama poput ove, stisnuta su jedan za drugim. Uskrsna nedjelja je, uostalom, nedjelja koja slijedi nakon punog Mjeseca, koji pak slijedi nakon početka proljeća 21. ožujka. Tri dana koja mogu biti relativno daleko jedan od drugoga, u ovoj godini slijede jedan za drugim: početak proljeća prekjučer, proljetni puni Mjesec jučer, Uskrsna nedjelja danas. U takvim godinama, za one koji ulaze u duhovno razumijevanje svijeta, u kozmosu je upisan sasvim poseban zapis, i baš na ovaj dan u godini posebno je prikladno za dušu koja teži naučiti suosjećati s duhovnim misterijama kozmosa i vremenskih ciklusa, da također nauči suosjećati s onim što je namijenjeno da bude zapisano u našem razvoju na Zemlji ovim proljetnim festivalom.

Tko razumije vezu između Sunca i Mjeseca, njihovu međuigru za Zemlju kao što se to može vidjeti u ezoteričnim tekstovima, također razumije duboku misteriju koja postoji između zemaljskog duha Krista i duha kojeg izražavamo riječju Jahve, Jehova. I tko razumije vezu između Sunca i Mjeseca, s evokativnom rezonancom čuje legendu o Raju, Padu čovjeka, i njegovom iskušenju od strane Lucifera, te Božjim Riječima koje opravdano odjekuju. Tko pokuša razumjeti mnogo toga što je sadržano između redaka mojih 'Obrisa tajne znanosti', može osjetiti vezu između misterija Sunca i Mjeseca, i misterija koji se obično opisuje kao iskušenje Lucifera i djelovanje Jahve, Jehove.

Danas se, međutim, želimo više usredotočiti na činjenicu da se Sunce i Mjesec, dok slijede jedno drugoga u svom utjecaju na Zemlju, od ovog Velikog petka do ove Velike subote, okultistu čine kao zapis u kozmosu, poput upitnika, duboko i tajanstveno upisanog u kozmos, a odgovor, što je brže moguće ove godine, daje nam se neposrednim slijedom Uskrsne nedjelje od subote proljetnog punog Mjeseca: Uskrsna nedjelja, dan sjećanja i dan nade, dan koji nam simbolički izražava otajstvo Golgote. Neke se tajne kriju iza onoga što nas okružuje u vanjskom, fizičkom i osjetilnom svijetu, a otkrivanje takvih tajni uvijek nas na određeni način približava strogom Čuvaru praga. I uskrsna misterija je ona koja na neki način zahtijeva zrelost ljudske duše da bi se razumjela, međutim, instinktivno osjećajući svatko

uvijek može prinijeti unutarnju žrtvu pobožnosti, koja može ispuniti naše duše kada se početku proljeća doda dan zemaljske nade, dan otkupljenja i uskrsnuća, Uskrsna nedjelja. Kada proljeće počne, kada Sunce stupi u takav odnos sa Zemljom da, njegovom snagom, sjeme biljaka može proklijati iz utrobe majke Zemlje, tada se ljudska duša počinje iznutra radovati kao u sjaju Raja, jer zna da kroz kozmos prolaze sile koje, u cikličkom slijedu, sa svakom novom godinom iz utrobe Zemlje izvlače ono što je potrebno za vanjski život, a također i za život duše, tako da čovjek može napredovati svojim tijekom u razvoju Zemlje od početka do kraja. I kada dojmove zime, koja prekriva tlo majke Zemlje svojim ledenim prekrivačem, probude misli o svemu što će jednog dana Zemlju dovesti do propasti u kozmosu, što će jednog dana Zemlju odvesti u stanje stagnacije koje će je učiniti nesposobnom da nastavi biti prebivalište za čovjeka, kada zima probudi te misli, tada svako novo proljeće u ljudsku dušu poziva drugu misao: da, ti Zemljo, od samog početka, uvijek si obdarena novom mladenačkom snagom, uvijek obnovljenim životom. Data ti je moć da ponovno pozoveš dušu na unutarnje veselje, ali i na unutarnju odanost. I čak i kada se hladni ledeni pokrivač proširi po Zemlji, u ljudskoj duši se miješanju predodžbe pune nade, s osjećajem slutnje da će Zemlja dugo nastaviti održavati čovječanstvo kroz svoje proljetne i ljetne snage, kako bismo mogli pronaći priliku razviti sve sposobnosti, sve unutarnje snage svojstvene našem biću. To je unutarnje, pobožno veselje duše u proljetnoj ravnodnevnici. Proizlazi iz osjećaja nade koju duša osjeća, da Zemlja može izdržati, da Zemlja može pružiti priliku za puni razvoj ljudskog potencijala.

Ali pred ljudsku dušu se neizbježno postavlja pitanje: hoće li sve moći Sunca moći nadvladati sve zimske sile ili ih barem uravnotežiti? Neće li zimske sile možda moći izvršiti tako snažan utjecaj na Zemlju, da Zemlja mora prije ući u stanje učvršćenja nego što ljudska duša ispuni svoju zemaljsku misiju? Hoće li ljeto uravnotežiti zimu? Hoće li proljeće uvijek posjedovati potrebnu snagu? - to je misao koja možda ne pada lako na pamet onim dušama koje promatraju samo vanjsku prirodu, ali koja se sve više mora javljati dušama koje mogu proniknuti u pravi duhovni sadržaj kozmosa. Te duše nastoje dešifrirati veliko, moćno pismo kojim su tajne svijeta upisane u kozmos. Tada, nasuprot spomenutom pismu borbe između zime i ljeta, postaje jasan drugi spis duše, ono pismo koje je upisano u naš kozmos kada pratimo Mjesec u njegovom tajanstvenom hodu, dok nevidljivo-vidljivo završava svoj ciklus. Oh, ova mjesečina poput zagonetnog slova kozmičkog pisma, smješta se unutar iskonske riječi stvaranja zemaljskog života. Ova mjesečina, kada je okultist pokušava shvatiti, prvo ga podsjeća na kažnjavajući glas Jahve u Raju nakon iskušenja Lucifera; zatim, naravno, podsjeća ga i na čudesnu, tajanstvenu činjenicu kako je Buda svoj duh izdahnuo u kozmički prostor po mjesečini. Što nam govori mjesečina, koja je tu u tami noći poput sna kad čovjek spava? - Okultist saznaje da se od sila djelatnog Sunca, od sila Sunca

koje neprestano obnavljaju zemaljsku evoluciju, uvijek oduzima onoliko koliko se svjetlost Sunca odbija od punog Mjeseca. Ljudska duša može sanjati u čarobnim noćima obasjanim mjesečinom, ali okultist zna da se od sunčeve svjetlosti i sunčeve topline oduzima onoliko snage koliko se za punog Mjeseca odbija ove sunčeve svjetlosti na Zemlju.

Dakle, pun Mjesec je stalni simbol onoga što je uzeto od Sunca. I kada Sunce, sa svojim obnavljajućim snagama, svakog proljeća provali u zemaljski život, okultist zna da, čak i ako je to za vanjsko promatranje jedva primjetno, sa svakim novim proljećem sunčeve snage su slabije nego što su bile prethodnog proljeća, i da mu se oduzima onoliko snage koliko je svjetlost punog Mjeseca obasjala Zemlju. Dakle, pun Mjesec koji se pojavljuje nakon početka proljeća, koliko god uzvišen i tajanstven izgledao ljudima, istovremeno je ozbiljan, strog podsjetnik na zemaljsko-kozmičku činjenicu da se sunčeve snage smanjuju sa svakim novim proljećem, i da čovječanstvo u svojoj zemaljskoj misiji nikada ne bi moglo postići ono što može postići ako te moći ne bi bile oduzete od Sunca. Uočavanje ove činjenice postavlja ogroman upitnik u kozmosu, i upravo taj upitnik drevni okultisti osjećali su u svojim srcima.

Tako su drevni okultisti govorili sebi: gledamo u Sunce, čije je tajne Zaratustra nekoć otkrio čovječanstvu. Gledamo u Mjesec, čija je misterija pronašla svoj najznačajniji izraz u Jahve religiji. Kad pogledamo ova dva nebeska znaka, znamo: međudjelovanje Sunca i Mjeseca označava propadanje Zemlje. - Tada su ovi drevni okultisti gledali u točku u samoj evoluciji Zemlje, u onu točku gdje se, u punini vremena, duh Sunca uzdigao iz same Zemlje u tijelu Isusa iz Nazareta. U to vrijeme, kada je Krist umro na križu na Golgoti i duh Kristov se sjedinio sa Zemljom, u zemaljskom životu se dogodio kozmički događaj da je stvorena protusila svega što Mjesec oduzima moći Sunca, dok Sunce iz kozmosa djeluje na Zemlju. Nastanjujući se u ljudskoj duši i odatle šireći se kroz cijelu zemljinu egzistenciju tijekom budućeg razvoja Zemlje, duh Krista je stvorio zamjenu za ono što lunarne sile neprestano oduzimaju od solarnih sila, koje u Zemlju prodiru od Sunca. Stoga ova ljudska duša shvaća svoj odnos prema kozmosu kada moralno-duhovno danima koje je kozmos diktirao, dodaje treći dan, dan smrti i uskrsnuća na Golgoti. I kada progresivne kozmičke solarne sile, koje u svojoj beskonačnoj dobroti uvijek Zemlji žele dati novi život, i strogi lunarni duh, koji zbog prirode Lucifera i njegovih sila mora lišiti Sunce, utoliko što je ono prirodno Sunce, njegovih moći, tada kao moralno-duhovni odgovor na veliko kozmičko pitanje, ljudska duša tim dvama može dodati treći dan: ovaj uskrsni dan. Oni divno stoje jedan uz drugi u godinama poput ove.

Veliki petak! - ove godine služi kao poseban podsjetnik, u kozmičko-okultnim spisima, da se sa svakim proljećem snaga Sunca stalno smanjuje i da bi Zemlja mogla propasti prije nego što ljudska duša u potpunosti razvije

svoje moći. Pun Mjesec na Veliku subotu, čudesna misterija! Gore u kozmosu čudesni znak, simbol starog Jahve, koji pušta da njegov gromoglasni glas odjekuje Rajem, gdje ljudski grijeh zrači posljedice iskušenja; dolje na Zemlji, simbol novouskrsle zemaljske moći, Krist koji počiva u grobu! Duboko ulazi u dušu, sposobnu za okultno opažanje, kada se srebrna, svečana i stroga svjetlost punog Mjeseca širi upravo preko uskrsnog groba, simbola Krist impulsa koji prodire u tijelo Zemlje. Nakon toga dolazi simbol uskrslog Sunca, Sunca uskrslog iz ljudske duše, Uskrsna nedjelja! Ako ovo trojstvo osjetimo u svojoj duši, ako osjetimo kozmičko Sunce, nakon kojeg slijedi kozmički Mjesec, nakon čega slijedi moralno-duhovno Sunce, ako u ovom trojstvu u svojoj duši osjetimo simbol kako duh pobjeđuje materiju, kako život pobjeđuje smrt, ako osjetimo nešto od onoga što nas može ispuniti ako smo, u pravom smislu riječi, okultisti našeg vremena, ako osjetimo kako će se ta snaga koju nazivamo Krist impulsom sve jače uzdizati u ljudima, kako bi ljudi, s Krist impulsom koji se sve više otkriva, mogli naučiti osjećati ono što mora biti u njima samima, kako bi, kao ljudska bića, mogli pronaći izlaz iz umiruće Zemlje do viših stupnjeva razvoja besmrtne ljudske duše, koja živi vječno!

Osjetilni život i iskustvo svijeta umrlih

Weimar, 13. travnja 1913. (jutro)

Ako uzmemo u obzir da se ovdje upoznajemo s ovim fizičkim svijetom, neizbježno ćemo doći do zaključka da u ovom svijetu živimo prvenstveno kroz naša osjetila., kroz naše razumijevanje. Međutim, u ovom fizičkom svijetu živimo i kroz naš duševni život, kroz misli koje se javljaju u nama, koje ostaju u našem sjećanju, koje čine našu zalihu sjećanja, u ovom svijetu živimo kroz osjećaje i impulse volje. Sasvim je razumljivo da se nekome tko još nije duboko zaronio u duhovno znanstvena pitanja, čini prilično nevjerojatnim da bi se moglo dogoditi iskustvo koje je potpuno drugačije od onog u fizičkom svijetu; jer je jasno da ljudi u prvom redu svijet poznaju samo kroz mišljenje, osjećanje i volju. Ali kroz ono što nazivamo inicijacijom, postoji potpuno drugačiji oblik iskustva u svijetu, onaj koji nadilazi fizički svijet. U biti, to je ista vrsta iskustva kao kada čovjek prođe kroz vrata smrti, ulazeći u ono vrijeme koje se nalazi između smrti i ponovnog rođenja.

Sada, treba reći da u većini slučajeva, ono što obuzme osobu kada pokušava stvoriti predodžbu o životu između smrti i ponovnog rođenja ovdje u fizičkom tijelu, jest uzbuđenje u duši, određeni strah od ništavila. Budimo jasni da je to uzbuđenje od straha sasvim prirodno. Jer pokušajte, čisto fizički, zamisliti sebe kako hodate vrlo brzo i dolazite do duboke provalije. To ne bi dalo ništa više od slutnje, osjećaja: ne možete znati što bi se moglo dogoditi u sljedećem trenutku ako nastavite hodati. - Taj osjećaj može oduzeti dušu samo ako je osoba hodala tako brzo da se više ne može zaustaviti. Kaže sebi: moraš napraviti sljedeći korak. - Neodređeni strah živi u duši, a taj se osjećaj može usporediti samo s osjećajem koji je uvijek prisutan u dubini duše, ali se jednostavno ne opaža jer je pažnja usmjerena na fizički svijet, osjećaj koji kaže: što će se dogoditi s tobom kada iza sebe ostaviš sve na što si navikao? - Čovjek se samo treba sjetiti da takva stvar može podsvjesno živjeti u njemu, i živi tamo, što se može izraziti riječima: ne možeš vidjeti ni čuti, jer su ti instrumenti za ta osjetila oduzeti; ne možeš ni misliti. - Ti osjećaji nisu jasni, ali oni sjede u duši, a ono što čovjek doživljava, svojevrsno je utrnuće sebe kroz taj osjećaj. Čim se pojavi, nešto drugo se priziva u dušu, sprječavajući osjećaj da dosegne svijest. Ali to također sprječava čovjeka da se pravilno pripremi; ne dopušta mu da podigne veo koji leži iza smrti. Danas želimo razjasniti kako je ovaj naš život povezan sa životom nakon smrti.

S pravom govorimo o percipiranju fizičkog svijeta putem naših osjetila. Kada ljudi govore o osjetilima, zapravo se referiraju samo na ona osjetila koja se mogu koristiti u fizičkom svijetu. Upotrebljiva su samo u fizičkom svijetu, jer su vezana za alate koji nam se oduzimaju smrću. Navodi se samo pet

osjetila: vid, sluh, njuh, okus i dodir. Ali sva su ona neupotrebljiva u stanju bez tijela. Ako netko želi pronaći put naprijed, potrebno je imati sva ljudska osjetila. Ono što ljudi izostavljaju u ovom nabrajanju jest to da su previdili same sebe. Pa ipak, oni pripadaju fizičkom svijetu i ne bi mogli percipirati sebe ovdje da im nedostaju potrebna osjetila. U prvom redu postoji samo nekoliko osjetila putem kojih ljudi percipiraju sebe: osjetilo ravnoteže, osjetilo kretanja i osjetilo života, ali ona su jednako važna kao i druga osjetila, vanjska osjetila. Što je osjetilo života? Predodžbu o tome možete dobiti razmatrajući razliku između osjećaja gladi i sitosti. Kad ljudi ne bi iznutra razumjeli sebe, ne bi znali ništa o vlastitoj tjelesnosti, o dobrobiti ili neugodi. Kao što se govori o osjetilu vida, tako se mora govoriti i o osjetilu života.

Ali moramo govoriti i o drugom osjetilu. Kako bi ljudima bilo nemoguće osjećati bilo što da ne percipiraju aktivnost svojih mišića i tetiva. To je percepcija unutarnjeg kretanja. Ona je ljudima samo donekle prikrivena jer sebe u fizičkom svijetu vide svojim fizičkim očima. Pravi osjećaj unutarnje percepcije stječe se kretanjem u mraku; tu, naprimjer, percepcija procesa disanja postaje jasnija.

Ono što nazivamo osjetilom za ravnotežu apsolutno je neophodno. To možemo primijetiti kod djece dok uče hodati i stajati; postupno razvijaju taj osjećaj. Na osjećaj da hodamo uspravno moramo se naviknuti. Ovaj osjećaj čak ima i odgovarajući organ: tri polukružna kanala u uhu, koji su međusobno okomiti. Ako su oni oštećeni, čovjek pada, a nedostatak ravnoteže koji neki ljudi doživljavaju, proizlazi iz poremećaja njihovog unutarnjeg osjetila orijentacije.

Ako dublje zađemo, pronaći ćemo druga osjetila putem kojih možemo imati svojevrsnu samosvijest, ali to je teže. Ovdje moramo krenuti od određenog opažanja koje ukazuje na stanje svijesti koje više nije sasvim normalno. To se događa kao u određenim snovima. Sljedeće se može pojaviti u svijesti kao san: čovjek je u strašnoj nevolji, stigao je kormilar. To sanja u svim detaljima, i to može biti dug, razvučen san. Transformira se, a zatim se čuje buka vozila; prolazi vatrogasno vozilo. Izbio je požar. Izvana se nije dogodilo ništa više od povika 'Požar!'. Ova riječ odjekuje slabeći kao i riječ 'kormilo', a svojim tonom u duši izaziva prijelaz s izravno čujnog poziva 'Požar!', a to zauzvrat dovodi do zbroja uznemirujućih slika sna. San se odvija strašno brzo. Pojedinačni događaji zamišljeni su kronološkim redom i zato se san čini tako dugim. Iz ovog sna vidi se veliko značenje koje zvuk ima u tijelu duše, posebno kada je isprepleten sa predodžbama, kada riječi igraju ulogu. Ako nastavimo s istraživanjem duše, vidimo da se zapravo događa nešto sasvim drugo. Samo kada je osoba u dubokom snu ne primjećuje te stvari. Nešto bi se dogodilo čak i da se riječ 'Požar!' uopće nije čula, ali sada krik nešto prekriva i izaziva riječ 'kormilar'. Od odjeka riječi ispreda se fini veo. U

svakodnevnom životu veo je užasno gust, ali uz naše svakodnevne percepcije leže suptilne, unutarnje vizije. Međutim, to ostaje nezapaženo. U takvoj viziji sna, događaje svijeta, onako kako se predstavljaju našoj duši, shvaćamo kao jedan niz.

Namjerno smo odabrali ovaj primjer jer je sluh, onakav kakav je trenutno strukturiran u čovječanstvu, osjetilo najbliže nadosjetilnim osjetilima. Stojimo na samom rubu nadosjetilnog svijeta i kada bismo se mogli riješiti ove dvije riječi, mogli bismo doći do istinskog duševnog iskustva.

Ovaj primjer jasno pokazuje kako čovjek stoji pred duhovnim svijetom. Ali ove dvije riječi ga sputavaju. Uistinu je slučaj da je velika većina naših snova ispredena od odjeka osjetila sluha, jer između sluha i mišljenja živi unutarnje osjetilo koje je u današnjem životu potpuno atrofiralo. Kada čovjek sebe uroni u duhovni svijet, ovo osjetilo postaje aktivno. Između sluha i mišljenja ovo osjetilo živi, čega postaje svjestan kada čovjek može čuti nečujno, kada se probudi osjećaj za ritmičku, melodijsku harmoniju.... (Praznina u tekstu)

Ako se ne prodire samo do osjetila koje ima značaj samo za fizički svijet, tada se suočavamo s osjetilom nadosjetilnog svijeta. U fizičkom svijetu, ovo osjetilo se podijelilo na osjetilo sluha i osjetilo predodžbi. Rezonira kada čovjek dođe do neke vrste samosvijesti. Najsnažnije rezonira kada se razvije osjećaj za glazbu i poeziju. Međutim, bolje je tome pristupiti s druge strane. U vanjskom, fizičkom životu, ovo osjetilo je atrofiralo.

Odatle nastavimo sve dok ne dođemo do onoga što danas nazivamo: čovjek dolazi do 'Ja' predodžbe. Čovjek mora biti iskren prema tom 'Ja' konceptu. Ljudi izražavaju 'Ja' i u tom izrazu pronalaze određenu unutarnju podršku. S pravom vjeruju da izražavajući 'Ja' razumiju 'Ja'. To je tako s pravom. To je svojevrsna priprema za shvaćanje istinskog, višeg 'Ja'. To shvaćanje predstavlja veliku poteškoću, inače cijeli filozofski napor ne bi bio usmjeren da se dođe do toga. U mojoj 'Filozofiji slobode' nastojao sam razjasniti kako se do toga dolazi. Sve to spada u percepciju sebe. Čovjek mora iznutra shvatiti, kroz što se oslovljava s 'Ja'. Dakle, imamo osjetila kroz koja dohvaćamo vanjski svijet, i osjetila kroz koja dohvaćamo sebe, kada čujemo bezvučan odjek.

Ovdje u fizičkom području, posebno je razvijeno pet dobro poznatih osjetila. Za posvećenika u duhovnom svijetu ona nemaju značaj. Ostala osjetila, putem kojih čovjek percipira sebe, su atrofirala. Za čovjeka postaju od velike važnosti kada prođe kroz vrata smrti.

Prvo što mu treba u zagrobnom životu jest osjetilo koje prelazi iz vanjskog glazbenog u unutarnje glazbeno. Prisutnost vanjskog slušnog organa nije prepreka ovom osjetilu. Danas, to je osjetilo samo utišano uhom. U fizičkom

svijetu, čovjek moć osjetila može percipirati kada glazbenici skladaju. Osjetilo stoji iza glazbenog stvaralaštva. Nakon smrti, to postaje osjetilo kroz koje čovjek postaje svjestan cijele svoje okoline. Glazbu tada doživljavamo iznutra. Nakon smrti, osjetilo postaje vanjsko osjetilo i neko vrijeme nakon smrti čovjek percipira što se događa u svijetu, jer je svijet prožet ritmičko glazbenom harmonijom. Čovjek koji ne bi mogao percipirati tu ritmičko glazbenu harmoniju, bio bi poput čovjeka u fizičkom svijetu koji ne bi mogao percipirati anorgansko.

U mojoj knjizi 'Teozofija' u opisu Devahana, naći ćete kako se zajednički život sastoji u širenju glazbeno ritmičko harmonijskog. Doista, naprijed i natrag povezani su s gore i dolje, dok kroz naše osjetilo ravnoteže znamo samo da hodamo uspravno. Opažamo bića koja su gore i dolje, desno i lijevo. Dakle, unutarnja osjetila, koja su trenutno atrofirana, šire se i prenose nam duhovni svijet. Zatim, putem osjećaja ravnoteže, razvijamo osjetilo harmonije i ritma, a zatim se integrira osjetilo kretanja. Kada se oslobodimo svih mišića i tetiva, osjetilo koje je inače koncentrirano unutar fizičkog tijela proširit će se, i steći ćemo mogućnost da budemo svugdje u kozmosu kao što možemo vlastitim tijelima kroz osjetilo kretanja. Vanjski svijet je u duhovnom svijetu, kao što se pokret mišića događa u nama u fizičkom svijetu. Kad se ruka pruži djetetu, dijete to razumije i oponaša pokret. U unutarnjem iskustvu oponašanja ovog pokreta, budi se osjetilo kretanja.

S vremenom se čovjek potpuno izliječi od određenih učenja, koja su uvijek bolesna tvrdnjom: živimo u sebi. Ali u nadosjetilnom svijetu nema cirkulacije krvi.

Unutarnje osjetilo kretanja bit će posebno važno osjetilo nakon smrti, osjetilo života postaje nam važno - kada se ne može iskorištavati na neugodan način - jer više nećemo imati glavobolje i nećemo imati osjećaj gladi.

Ta osjetila koja su ovdje atrofirana, kada prođemo kroz vrata smrti posebno su stimulirana. Ne možemo percipirati vlastitu tjelesnost kroz vlastitu tjelesnost, oko ne može vidjeti sebe, mozak ne može proučavati sebe; dakle, organ koji nešto percipira, ne može biti onaj koji percipira sebe. Stoga, ono što smo nazvali osjetilom života, mora biti odvojeno od tjelesnosti, i tako se približava duševnom. Osjetilo ravnoteže ne posreduje percepciju, već se simbolički izražava unutar nje.

Ta osjetila su zapravo ona koja su inherentno sebična, jer kroz njih čovjek percipira svoje jastvo. I ne smijemo poreći da je ono što nosimo sa sobom iz života sebičniji dio. U početku, dakle, zadržavamo sebičniji dio, i iz toga postaje jasno da osoba odmah nakon smrti prelazi u prilično sebično stanje. Kao što dijete unosi svoja osjetila u fizičku egzistenciju i prvo se mora naviknuti na fizički osjetilni svijet, tako i osoba, u bestjelesnom stanju, prvo

svoja osjetila mora naviknuti na nadosjetilni svijet. To nakon smrti traje prilično dugo, i dok on uči prilagođavati svoja osjetila, u početku ono što ga je povezivalo s onim vanjskim u fizičkom svijetu ostaje kao sjećanje, točnije, neugodniji dio tog sjećanja. Prvo sjećanje traje samo nekoliko dana, pojavljuje se kao tabela sjećanja, što nam je poznato. Zatim se počinje razvijati na takav način, da se ono što je ovdje najviše unutarnje, povezuje s njim na unutarnji način, tako da se čovjek navikne na unutarnju obradu svega što je doživio, jer sposobnost percepcije prestaje.

Konkretan slučaj: na neki način, dijelili smo život s drugom osobom. Umiremo, a ona ostaje na fizičkom planu. Sve se više navikavamo iz nutrine zadržati nešto drugo. Kada promatramo umrlu osobu, vidimo da zna što smo s njom doživjeli tijekom njezina zemaljskog života. Smrću se nit prekida i sada se može dogoditi uznemirujuća spoznaja da se susreću umrli ljudi koji nam, kroz komunikaciju, kažu: živio sam s ovom ili onom osobom. Znam da živi dalje, ali ja o njoj nešto znam samo do moje smrti. - To je velika bol. Sada umrlom nedostaje. Zato umrli uglavnom tuguju za onima koje su voljeli i do kojih ne mogu doći. Treba znati da u tom pogledu možemo učiniti važne ustupke umrlima i izaći im u susret. Umrli su izgubili svoja vanjska osjetila, u njima živi samo ono što su doživjeli s nama. Doista, običan život ne nudi ništa što bi stvar moglo promijeniti. Promijeniti se može samo ako se stvori veza između umrlih i živih. Za umrle je to obično kao, kao da dignemo pogled na umrle. (Praznina u tekstu.) Sada, postoji uobičajena spona između umrlih i živih: to je ono, što mislimo od nadosjetilnih misli. Duhovno mišljenje je ta spona.

Mogao bih naglasiti, da se umrlima može čitati o stvarima koje se tiču nadosjetilnog svijeta. Kad imamo vremena, sjednemo i misaono prođemo sadržaj znanosti duha, živo zamišljajući da su pokojnici bili s nama. Time ih oslobađamo muke od pomisli da nismo tamo. Unutar antropozofskog pokreta postigli smo divne rezultate čitajući umrlima u mislima. Kroz to, oni su s nama, to je ono za čim žude.

Postoje dva aspekta života s umrlima. Prvi je ono što je upravo opisano: čežnja za ljudima s kojima se živjelo na Zemlji. To možemo ublažiti čitanjem naglas. Predodređeni smo biti s umrlima i premostiti uvjete egzistencije. Kakvo značenje ima za umrle ako im čitamo antropozofiju, iako s njom nisu htjeli imati ništa dok su bili živi? - često je pitanje. Ali ovo je materijalistički prigovor, jer uvjeti ne ostaju isti. Naprimjer, razmotrimo slučaj dva brata. Jedan je sklon znanosti duha, dok drugi s njom postaje sve više razjaren. Govori o njoj sve više i više s bijesom. Ali to čini samo da bi umrtvio svoju unutarnju čežnju za znanošću duha. U životu, ne može se doći do njega, i nije korisno agitirati za antropozofiju. U smrti se ono za čim je osoba čeznula najjasnije otkriva, i upravo takvim dušama se može najbolje pomoći čitajući

im. Netko tko je već pokazao interes za antropozofiju ovdje, bit će još više zainteresiran za nju tamo. To je jedno.

Druga stvar koju treba uzeti u obzir, posebno u naše vrijeme, jest da svaki dan kada pri spavanju ulazimo u nadosjetilni svijet, nalazimo se u istom području gdje prebivaju umrli. Samo što nakon buđenja nismo toga svjesni. Kako većina ljudi zaspi? Moglo bi se reći da su nakon što su prešli prag spavanja, sa sobom ponijeli malo duhovnog. Oni koji su potrebnu pospanost postigli konzumiranjem alkoholnih pića ne unose puno duhovnog u duhovni svijet. Ali postoje mnoge nijanse. Često se čuje: kakva korist od proučavanja znanosti duha ako ne možete pogledati u duhovne svjetove? - Pa, ako se netko dovoljno bavi time, ipak nešto pri spavanju ponese sa sobom. Zamislite usnuli grad, usnule ljude, duše su bestjelesne. Ono što usnule duše predstavljaju za duhovni svijet nešto je drugačije od onoga što predstavljaju za fizički svijet. Nešto slično je i za umrle. Ono što dajemo umrlima i što oni unose u svoju svijest, to im je potrebno za život. A ako im donesemo duhovne misli, imaju hranu, ako ne gladuju; dakle, može se reći: njegovanjem duhovnih misli ovdje na Zemlji, za umrle možemo osigurati hranu. Možemo ih pustiti da gladuju ako im ne donesemo duhovne misli. - Ako polja postanu neplodna, ne daju plodove za ljudsku hranu, i ljudi mogu gladovati. Umrli, naravno, ne mogu gladovati, mogu samo patiti ako duhovni život na Zemlji nestane.

Stvar je u tome, što ovdje na Zemlji znanost slijedi razne zakone koji upravljaju međusobnim odnosima stvari, i jedan od ideala je da se znanstveno shvati sam život. Ovdje na fizičkoj razini, međutim, čovjek ne upoznaje život uistinu. Sa svim zakonima koji se odnose na živa bića, čak ni sa svim tim znanjem, ne može se istraživati život. U nadosjetilnom svijetu, nikakva količina istraživanja ne može dovesti do razumijevanja smrti. Za nekoga tko vidi kroz stvari, apsurdno je vjerovati da smrt postoji u nadosjetilnom svijetu. Dok postoje stanja svijesti slična uspavanom i čežnja za smrću, baš kao što se trudimo razumjeti život, sama smrt tamo ne postoji. Ne smije se vjerovati da bi netko mogao propasti u duhovnom svijetu, niti se tamo može umrijeti. Niti se može uništiti vlastita svijest, što odgovara smrti u ovom svijetu. Međutim, čovjek u duhovnom svijetu može postati usamljeno biće.

To je usporedivo s nemogućnošću percipiranja fizičkog osjetilnog svijeta. Čovjek je svjestan samo sebe i ničega od drugih bića. To se naziva patnjom i boli kamaloke. Ono što proširuje ljudsku svijest nakon smrti jest društveni život, a također dolazimo u kontakt s raznim bićima nadosjetilnog svijeta.

Jedan prigovor koji se još uvijek može iznijeti bit će obrađen večeras u Erfurtu. Sastoji se od sljedećeg: umrli su, na kraju krajeva, u nadosjetilnom svijetu. Mogu li išta naučiti ako im čitamo o nadosjetilnim svjetovima? - Ono što im ne damo sa Zemlje, ne mogu spoznati u nadosjetilnom svijetu. Misli

moraju teći prema gore sa Zemlje. Antropozofija se ne uči na nebu, već na Zemlji. Ljudi na Zemlji nisu samo da bi iskusili dolinu suza, već i antropozofiju. Često se vjeruje da se antropozofija može naučiti čak i nakon smrti, ali to je velika zabluda. Ono što je čovjek iskusio na Zemlji, mora položiti u duhovnom svijetu, nakon što prođe kroz vrata smrti.

O utjecaju umrlih na svijet živih

Erfurt, 13. travnja 1913. (večer) povodom posvete ogranka Johannes-Rafael

Trebala bi nam biti velika radost što smo se, s raznih mjesta našeg antropozofskog rada, mogli okupiti u ovom gradu, gdje već dugo neki od naših prijatelja zajedno rade na pokušaju razvoja antropozofskog života, ponekad u nepovoljnim okolnostima. A plod tog rada je ovaj ogranak Johannes-Rafael. Dok se ovdje dolazeći izdaleka okupljamo s našim prijateljima u Erfurtu i možemo osnovati ovaj ogranak, možemo započeti s nekoliko misli o značaju suvremenog antropozofskog rada za razvoj čovječanstva općenito.

Dragi moji prijatelji, kako nastaju naši antropozofski ogranci? Ako se razmisli o tome, zapravo nastaju na čudesan način. Jer cvjetaju tu i tamo, a oni koji se svojim entuzijazmom osjećaju pozvanima da osnuju takav ogranak, kroz svoje osjećaje i ono što stoji skriveno iza tih osjećaja, stoje tamo. Osjećaju da moraju nešto učiniti. Ogranak se ne osniva kroz vanjsku kulturu našeg vremena, već iz srca onih koji se za to osjećaju pozvanima. U našoj trenutnoj kulturi ne postoji ništa s čime se ljudi susreću i što bi, takoreći, izvana moglo sugerirati da bi trebali sudjelovati u antropozofskom radu. Jer oni koji odluče sudjelovati u antropozofskom radu mogu očekivati mnogo više od puke utjehe i priznanja. Nijedna od današnjih struja i nastojanja ne nastoji osvojiti duše za antropozofiju, i svatko tko promatra naš antropozofski pokret posvjedočit će da se ne odvija na agitacijski način u uobičajenom smislu. Osim činjenice da vanjske okolnosti ne dopuštaju govornicima da idu bilo gdje drugdje osim tamo gdje su pozvani, mi shvaćamo da je bit pokreta ponuditi ljudima da nešto čuju; međutim, trebali bi biti uvučeni u antropozofski rad. Kada se vidi da se širi propaganda, postaje jasno da to nema nikakve veze sa strujom koju predstavljamo, i tako bi trebao djelovati svaki pokret zasnovan na okultizmu. Samim dušama treba prepustiti da dođu k nama. I onda ovaj pokret vidi da tu i tamo cvjetaju antropozofski ogranci, jer ono što se ulijeva u pokret nastavlja raditi u ispravnom karmičkom slijedu. I većinu vremena ispada da pokret podržavaju novi ogranci. Naglasak se mora staviti na to da se ti ogranci pojave unatoč svim prevladavajućim predrasudama. Moraju se pronaći entuzijastične duše koje će, vlastitom voljom, preuzeti inicijativu za osnivanje takvih ogranaka.

Ne možemo očekivati veliki, snažan utjecaj nigdje od samog početka, a oni koji su entuzijastični u vezi našeg rada ne smiju se bojati prezira i ismijavanja. Moraju se na to naviknuti, kao i na činjenicu da će rad u početku biti težak i zahtijevan. Nigdje nismo imali drugačija iskustva, razočaranje slijedi razočaranje. Javna predavanja se i dalje održavaju, ali

smo neuspjeh doista doživjeli samo tamo gdje smo dopustili da nas početni neuspjeh obeshrabri. Gdje smo mirno promatrali kada je na prvom predavanju prisustvovalo pet ljudi, na drugom je bilo potpuno prazno, a ipak smo nastavili rad, tamo smo na kraju postigli uspjeh. Trebali bismo postati neovisni o odmah vidljivim uspjesima, jer je lako osjećati se ohrabrenim uspjesima, ali ne popustiti je teško. Ova točka pretpostavlja da nemamo vanjsku podršku. Dakle, ispada da naše podružnice obično moraju raditi od početka. Dolazi do nesporazuma za nesporazumom, ali treba se izvježbati da se pronađe ono što je ispravno.

Ponekad smo našli drugačiji odgovor. Dva ili tri puta sam bio pozvan u grad - čije ime neću spomenuti - da održim predavanje. Kada nije bilo uspjeha, dotična osoba je rekla: sada je dosta, neka ljudi dođu i traže da održimo predavanje. - Rekao sam da ćemo na to dugo čekati - još uvijek i danas čekamo. Dobro sam svjestan da je ovdje prikladno sa zahvalnošću govoriti o našim prijateljima nakon godina njihovog napornog rada. Oni koji su došli s nama dijeliti će tu zahvalnost. Misli koje naši prijatelji šalju ovdje jačati će, i nastavit ćemo napredovati ako budemo posvećeno ujedinjeni. Podrška duša je najvažnija za duhovni rad, što više podrške prime, to će rad biti uspješniji. Želio bih reći, da je ovaj ogranak u Erfurtu posebno vanjskim znakom izrazio koliko je duboko povezan s našim načinom rada i našim duhom, a taj osjećaj povezanosti bit će unutarnji duhovni poticaj za uspjeh našeg rada.

U određenom smislu, pomalo je smjelo zalaziti u specifične detalje antropozofskog istraživanja, i na neki način mogu smatrati postignućem našeg rada, to što je integracija naših prijatelja u antropozofiju kod nekih dovela do osjećaja, da ne samo da mogu razvijati teorije, već da rad vodi do uvida. Doista, upravo u tim oblastima nastaju najznačajnija otkrića. Zanimljivo je da oni vani, koji ne znaju ništa o antropozofskom radu, počinju kritizirati konkretna istraživanja bez ikakve predodžbe o duhovnom radu potrebnom za utvrđivanje, naprimjer, onoga što je rečeno u mojoj knjizi 'Duhovno vodstvo svijeta i čovječanstva'. Zatim nastavljaju kritizirati način na koji se provode istraživanja na ovom području. Naprimjer, kritiziraju se dvoje Isus djece. Ako se netko drži općih istina, onda ljudi mogu o tome razgovarati. Ali kada je riječ o specifičnostima, ne može se ništa drugo nego šutjeti. Svatko bi si trebao reći: doista mi je čudno kada se iznose takve tvrdnje, ali to me se ne tiče.

Tim je vrijednije, kada se naši prijatelji u Erfurtu osjećaju povezani s tim značajnim stvarima. Jer ne prenosi se ništa drugo osim onoga što se može provjeriti sredstvima koja su nam na raspolaganju. Među takvim istinama je i ona da Ivan Krstitelj dijeli istu dušu kao Rafael. Stoga je, po mom mišljenju, prekrasni duhovni čin ovaj ogranak nazvati Ivan-Rafael, tako izražavajući intimno razumijevanje duhovno istražene istine. Zato je i ova posveta, intimna posveta. Nazivajući se po takvoj okultnoj istini, pokazujemo

naše jedinstvo i odanost stvarima koje su nam najintimnije. I tada riječi koje je izgovorio nositelj imena Novalis, a koje su na početku današnjeg slavlja odjeknule u našim ušima, postaju nešto duboko.

Moramo tražiti ono što je najvažnije u osjećajima i senzacijama koje nas ujedinjuju. Oni ne mogu nastati samo na temelju našeg razumijevanja. Ali ne smijemo biti zadovoljni. i ako se slaže s namjerama naših prijatelja, ako bih ovu posvetu trebao izvršiti s nekoliko riječi, onda mogu reći: izgovoriti ove riječi izuzetno je ispunjavajuće; to je posveta koja odjekuje u srcu. Stoga mogu reći: neka ono što kažem bude poticaj za ono što smo započeli. Radit ćete pod zaštitom sila i autoriteta za koje znamo da nevidljivo vladaju među nama: Učitelja mudrosti i Harmonije osjećaja, ako svoj rad obavljamo u ljubavi i vjerno. Ono što je djelovalo u vama kada ste, iz tog intimnog poriva, svom ogranku nastojali dati ime, sada mogu izraziti: sile zaštite koje bdiju nad nama i daju nam impulse za naš rad, za koje znamo da se nazivaju Učitelji mudrosti i Harmonije osjećaja, pozivam zaštitnike našeg rada, da ogranak može procvjetati i u ovom gradu postati središte za ono za čime žudimo kao duhovnim napretkom. - I time vam se pruža prilika da se povežete s nečim što sam izrazio prijateljima okupljenima u Weimaru, da se s tim povežete na određeni način, bez potrebe da je svaki od nas to čuo.

Ovo se odnosi na život između smrti i ponovnog rođenja. Rečeno je da nakon napuštanja fizičkog plana, osoba može imati poteškoća u održavanju veze s onima koji ostaju na Zemlji. Moguće je da netko tko je prošao kroz vrata smrti poznaje nekoga koga je ostavio iza sebe, zna da je s njim dijelio svoja iskustva do njegove smrti. Ono što je zajedno doživljeno na Zemlji živi u svijesti pokojnika. Međutim, takva se veza često ne može uspostaviti ako osoba koja je ostala iza, razvija misli koje nisu duhovne prirode.

Ako netko ostane na Zemlji i rijetko svoju dušu ispunjava duhovnim mislima, onda je to duša kojoj duša pokojnika nema pristup. To se odnosi na način na koji se živi mogu povezati s umrlima.

Određeni smjer istraživanja dao mi je neobičan uvid u komunikaciju s umrlima. U početku bi se moglo činiti iznenađujućim da se Ivan Krstitelj, prožet proročanskom učinkovitošću vođenom impulsima volje, ponovno pojavio u svijetu na tako divno koherentan način, u dubokoj predanosti svijetu, u ovoj duši Rafaela. U duhovnom ispitivanju mnogo toga nam izgleda zapanjujućim. Mnogo toga nam se čini opasnim jer je tako očito. A kada se stvari pomnije ispitaju, imaju razoran učinak na dušu kada se vidi da su neke stvari drugačije nego što se mislilo. Za nekoga tko je prepoznao takvu činjenicu kakva je ovdje osvijetljena, identitet Ivana i Rafaela, kao istinitu, važno je održati osjećaj čuđenja. Mogu uvjeriti one koji ne mogu istraživati takve činjenice da nešto ne izlazi na vidjelo kada se to traži; takve stvari dolaze nepozvane. Mnogo razmišljanja o takvim stvarima vrlo malo pomaže.

Najkorisnija stvar je moći mirno čekati dok ne dođe inspiracija. A onda se na neki način dobro moći diviti onome što se odvija.

Izravan put razuma nije prikladan za okultno istraživanje. Čuđenje vodi do postupnog shvaćanja da se ono što se čini čudesnim pokazuje shvatljivim. Tako mi je jednog dana postalo jasno da nešto drugo djeluje u duši Rafaela, unatoč njegovim zapanjujućim slikama, i uspio sam otkriti da taj utjecaj nije ništa drugo nego ono što je proizlazilo od njegovog oca. Njegov otac umro je kada je Rafael imao samo deset godina. Ovaj otac je možda mogao živjeti nešto duže - mislim to, naravno, hipotetski. Možda je imao snage živjeti duže, ali je tu snagu prenio u duhovni svijet, i pod određenim okolnostima, ta snaga može odatle snažno utjecati. Otac nije bio veliki slikar, ali je bio slikar iznutra; živio je u slikarskim predodžbama koje nije mogao ostvariti dok je još bio u svom fizičkom tijelu. Iz duhovnog svijeta slao je svoju snagu svom sinu, i zato je ovaj mladi Rafael uspio postati tako veliki slikar. Svoje umjetničke sposobnosti je stekao kroz ono što mu je otac slao iz duhovnog svijeta. To, naravno, ne umanjuje Rafaela, to samo ilustrira kako sile iz duhovnog svijeta vrše svoj utjecaj na fizički svijet. Izvanrednu izjavu je dao Lessing. Rekao je da bi Rafael postao veliki slikar čak i da se rodio bez ruku. Sile koje su bile u Ivanu Krstitelju transformirale su se u slikara Rafaela.

Ako možemo steći uvid u utjecaj duhovnog svijeta na fizički svijet, tada će život biti neizmjerno obogaćen.

Dugo sam radio kao pedagog. Moj je zadatak bio podučavati djecu koja su izgubila očeve. Ako savjesno obrazujete, morate uzeti u obzir sve okolnosti. Morate se pitati koje su njihove prirodne sposobnosti, kako na njih utječe njihova okolina i tako dalje. Pokušao sam uzeti u obzir sve što se moglo izvana uočiti, ali i dalje je bilo poteškoća. Tada sam si rekao, otac je umro i imao je određene namjere za svoju djecu. Kada sam potom uzeo u obzir želje očeva, uspjelo je. Očeva snaga volje još je uvijek bila tu. To pokazuje kako mrtvi, zauzvrat, utječu na oblast živih.

Ipak, treba i dalje držati da umrli ne mogu znati što rade njihovi voljeni koji su ostali na Zemlji, kao što je rečeno jutros. Ako je netko prošao kroz vrata smrti i zna da njegovi impulsi i dalje utječu na fizički svijet, može mu biti bolno što ne može percipirati ništa od svojih ožalošćenih. Pokojnik može osjećati unutarnju nelagodu ako ne može znati što se događa dolje. Međutim, taj osjećaj može se ublažiti ako mu pošaljemo hranu. Mi, kao živi, moramo samo stvoriti priliku da nas umrli percipiraju. Razmislite o tome kako lako možemo osvijetliti duhovni svijet jednom mišlju. Već je važna, pozitivna misao znati da je pokojnik tu, dostupan nama, nakon što prođe kroz vrata smrti, jer je to misao koja nikada ne može biti uzrokovana zaokupljenošću osjetilnim fizičkim svijetom. U našim duševnim životima trebali bismo nositi jasno uvjerenje na umrli žive.

Vidite, u vremenima kada nije bilo ničega što zbunjuje ljude, antropozofija nije baš bila potrebna, ali tijekom ljudskog razvoja vremena se mijenjaju. Dok nije bilo tako davno da je svaka duša, čak i ona koja se bavila znanošću tog doba, mogla biti uvjerena u život pokojnih, danas su ljudi zbunjeni. Ne samo da su zbunjeni oni koji sumnjaju u egzistenciju umrlih, već su zbunjene i druge duše, i upravo je zato antropozofija morala nastati. Mi znamo, da umrli žive. Ono što nosimo u dubini duše je važno, a o tome često nemamo pojma. Mi svi živimo u dobu mehanike, koje nam je dalo željeznicu, brodove, telegraf i druge izume. Što, naprimjer, znači putovati električnim vlakom, za razliku od činjenice da se ne tako davno nije moglo putovati električnim vlakom? To znači biti okružen čisto mehaničkim sklopovima. To stvara imaginaciju, premda može ostati nesvjesna; ali ona je tu i sposobna je da nas liši vjere u život duše nakon smrti. Taj život je time iskorijenjen. Vjera je još mogla protiv starih poštanskih kočija, ali ne i protiv današnjih prijevoznih sredstava; za to su potrebne veće, jače moći.

Sada bih želio započeti s nečim o čemu sam već govorio. Neki žele zaustaviti antropozofski pokret. Kada se trebala graditi prva željeznica, liječničko vijeće je upitano što misli o projektu u vezi sa zdravljem putnika. Liječnici su izrazili ozbiljnu zabrinutost zbog željeznice, i snažno su savjetovali protiv toga. Međutim, ako se željeznica ipak izgradi, apsolutno je nužno da se uz prugu podignu visoki drveni zidovi; inače bi zbog brzo promjenjivog krajolika putnici nesumnjivo pretrpjeli moždane udare. Ali ovo mišljenje nije moglo zaustaviti napredak, a jednako tako suprotstavljeni napori neće moći zaustaviti antropozofski pokret. Liječničko vijeće nisam namjeravao ismijati, već sam samo htio reći da takvo mišljenje ne može zaustaviti napredak; on ide svojim putem unatoč protivnicima. Doista, željeznica je ljude učinila nervoznijima, a čovječanstvo se kroz nju promijenilo. Cijela struktura našeg duševnog života je promijenjena, bez željeznice ljudi bi ostali više okrenuti unutra. Liječničko izvješće je svakako nešto iznijelo, ali je bilo točno.

Tijek zemaljskog razvoja je takav da su se stvari morale dogoditi onako kako su se dogodile. Antropozofija ne može ništa preokrenuti, ali bit će jasno da vjera može ići protiv starih poštanskih kočija, ali ne i protiv željeznice.

Antropozofija djeluje na podsvijest, a vjerovanje u duhovni svijet bit će važan čimbenik u daljnjem razvoju samih ljudi. U većini krugova to vjerovanje više nije iskreno. Stoga, u osnovi se moraju dati razlozi koji proizlaze iz antropozofije. Ako to uzmemo u obzir, otkrivamo da su u ranijim vremenima ljudi imali duhovni afinitet prema umrlima, mogli su im dati dovoljno snage. Danas je neophodno duhovno razumijevanje, i vidimo da misao o nastavku egzistencije mora biti potaknuta tim razumijevanjem. Možemo reći: budući da je naše vrijeme poprimilo određeni oblik, u ovo doba je bilo potrebno uvesti antropozofiju, a ta će struja ponovno omogućiti živima da se osjećaju

povezanima s umrlima. Ljudi se ne moraju osjećati napuštenima jer ostaju ovdje, jer mogu postati pomagači pokojnicima.

Ali i pokojnici mogu postati pomagači nama. Neki su sasvim svjesni što duguju umrlima. U pogledu duhovne spoznaje, umrlima se može mnogo dugovati, a ovo iskustvo, naprimjer, uvijek bi je bilo izvanredno važno: da su umrli, posebno oni koji su umrli mladi, doista bili naši pomagači. Nije uvijek stvar u tome da je osoba koja je prošla kroz vrata smrti, ovdje na Zemlji morala biti intelektualno izvanredna, kako bi pomogla živima. Često umiru mala djeca, a u duhovnom svijetu su ipak napredne duše i mogu nam mnogo reći. Oni koji stvar razmatraju samo intelektualno neće moći proniknuti u takve misterije.

Ranije sam rekao, da nam umrli mogu pokazati ovo i ono. Kako se to događa? Dozvolite mi da ovdje navedem primjer. Često sam već objašnjavao ono što se odnosi na Rafaelovu sliku 'Atenska škola'. Dvije središnje figure obično se tumače kao Platon i Aristotel. To je pogrešno tumačenje i svatko tko slici pristupi u smislu Baedeckera, koji kaže da pojedinačne figure predstavljaju ovu ili onu osobu, iz ovog važnog djela neće moći puno naučiti. Jedna od figura je Pavao, koji se u Ateni pojavljuje među filozofima. Mnoge stvari su mi postale jasne kada sam, koristeći Akaša zapis, pratio što je navelo Rafaela da stvori sliku. Kroz druga istraživanja, uvjerio sam se na evanđelja nisu povezana s 'Atenskom školom'. Pisci evanđelja ponekad su datume određivali prema zvijezdama, prakticirajući tako astrologiju. To je zasebna činjenica i u prvom redu nema nikakve veze s Rafaelovom slikom. Sada sam imao sreću, ili možda milost, relativno mlade duše koja mi je skrenula pozornost na vezu između desne i lijeve strane slike, i rečeno mi je da su riječi iz Lukinog evanđelja, koje su bile upisane na sliku, kasnije prebojane i zamijenjene riječima iz pitagorejske škole. Sada se razumije i gesta koja označava zvjezdoznanstvo sa šestarom na drugoj strani, uspio sam utvrditi da je Rafael namjeravao na desnoj strani prikazati istraživanje zvijezda. A ono što je tamo opaženo, zapisano je na drugoj strani. Dakle, Evanđelja su napisana na temelju zvjezdoznanstva. Vidite, bilo mi je važno skrenuti vašu pozornost na vezu između živih i umrlih. Netko tko se prihvati takvog zadatka, prošavši kroz vrata smrti, duhovnim događajima može pristupiti na isti način na koji dijete pristupa prirodi. Promatra prirodu, ali je ne razumije. Pa ipak, unatoč tome, može intuitivno komunicirati divne stvari.

Ono što se razvija intelektualnim mišljenjem ne dopire do umrlih. Živi moraju biti dostupni umrlima. Umrli se moraju moći okrenuti mislima živih, a ono što oni dožive unutar njih mora se vidjeti odraženo u mislima živih.

Antropozofija nikada ne bi mogla postojati u duhovnom svijetu da je ljudi nikada nisu stekli na Zemlji. Stoga je istina da posvećeni koji rade na Zemlji nose te misli u svojim dušama ovim neizravnim putem, i da umrli mogu te

misli primiti. Ne može se reći: zašto bismo čitali umrlima, budući da umrli žive u svijetu o kojem samo mislimo. Djeca također žive u svijetu o kojem govorimo. Djeca na Zemlji nemaju ono što znanost nudi, ali antropozofiju mogu primiti u duhovnom svijetu. Međutim, ova antropozofija može dosegnuti umrle samo sa Zemlje.

Nadam se da se u ovome razumijemo. Doista je očito da onaj tko susreće umrlu osobu doživljava nešto u sebi, poput čežnje. Međutim, ne zna prema čemu je ta čežnja usmjerena. Dolazite s njim u kontakt, i ako ste time navedeni da s njim stupite u odnos, tada s umrlim možete komunicirati u svim okolnostima. Ako netko posjeduje duhovnu mudrost, on je osvijetljen i umrli percipira svjetlost. Ali ako duša nije upila duhovnu mudrost, ostaje tamna i umrli ne mogu percipirati dušu. Može li umrli živjeti s nama, ovisi o tome što mi možemo ponuditi.

Ovo je druga strana onoga o čemu smo jutros raspravljali. Mi dovodimo do onoga što umrlima pruža unutarnje zadovoljstvo, i to je doista najljepši plod antropozofskog života i rada: da ne samo da netko vjeruje u život umrlih, već da postoji sve veća aktivnost, duhovna aktivnost, koja privlači umrle. I to će postajati sve potrebnije za razvoj kulture. Što se čovjek manje ispunjava duhovnom mudrošću, to će manje biti povezan s onim što preostaje od života između smrti i novog rođenja. U fizičkom svijetu, duše će neizbježno postajati sve siromašnije i hladnije ako se ne okrenu duhovnom životu. One se istinski produhove samo kroz zajedništvo s duhovnim svijetom.

Jedna misao će moći snažno živjeti u našim dušama: da naš rad ne mora biti završen kada prođemo kroz vrata smrti, ne mora biti završen za unapređenje kulture, već da možemo imati utjecaja prema dolje ako su oni dolje spremni primiti naš rad. Kad bi nam duhovni svijet bio dostupan bez ikakvog napora s naše strane, bili bismo samozadovoljni. Ljudi se doista moraju potruditi. Upravo to je za nas dokaz temeljne istine koja proizlazi iz antropozofije.

Transformacija moći duše u inicijaciji

Pariz, 5. svibnja 1913.

Danas namjeravam govoriti o važnom konceptu u ezoteričkoj znanosti: vezi između mikrokozmosa i makrokozmosa. Unutar ezoteričke znanosti postoji nekoliko temeljnih koncepata koji djeluju kao lajtmotiv kroz cijeli ezoterijski pokret. Jedan takav koncept je koncept ritmičkog broja, drugi koncept je mikrokozmosa i makrokozmosa. Misterij broja izražava se u činjenici da određene pojave slijede jedna drugu na takav način da se sedmo ponavljanje može opisati kao zaključak događaja, a osmo kao početak novog. Ta se činjenica u fizičkom svijetu odražava u odnosu oktave prema temeljnom tonu. Za one koji pokušavaju prodrijeti u okultne svjetove, ovaj princip postaje temelj sveobuhvatnog pogleda na svijet. Ne samo da su tonovi raspoređeni prema zakonu broja, već su i događaji u vremenu. Događaji duhovnog svijeta raspoređeni su na takav način da se pronalazi odnos poput onog koji se nalazi u ritmu tona.

Još važniji je odnos između mikrokozmosa i makrokozmosa. Njegovu osjetilnu manifestaciju nalazimo posvuda kamo pogledamo. Razmotrimo odnos cijele biljke prema sjemenu: u cijeloj biljci vidimo makrokozmos, u sjemenu mikrokozmos. U određenom smislu, sile raspoređene po cijeloj biljci koncentrirane su u sjemenu, kao u jednoj točki. Slično tome, razvoj pojedinca od djetinjstva do starosti možemo shvatiti kao mikrokozmos, a razvoj naroda kao makrokozmos. Svaki narod ima djetinjstvo u kojem upija važne elemente kulture. Primjer toga su Rimljani, koji su upili grčku kulturu. Narod raste i iz sebe crpi snage za svoj daljnji razvoj. Stoga je važno da svaki član naroda prođe kroz ono što prolazi cijeli narod. On se prema svojoj naciji odnosi kao što se sjeme odnosi prema biljci. Odnos između mikrokozmosa i makrokozmosa nalazimo na najvišoj razini u ljudima, kakav se pojavljuje u svijetu osjetila, i u kozmosu. Čovjek kakav stoji pred nama u svijetu osjetila, u sebi koncentrira sile kozmosa, baš kao što su sile biljke koncentrirane u sjemenu.

Sada se možemo zapitati: jesu li te sile u ljudima također na neki način raspoređene po makrokozmosu, baš kao što su sile biljnog sjemena raspoređene po cijeloj biljci? Samo nam ezoterična znanost može dati odgovor na to, jer unutar zemaljskog života ljudi spoznaju sebe tek kao mikrokozmos. Ali oni ne žive samo u mikrokozmosu, oni također imaju život unutar univerzuma.

Na prvi pogled, čini se samo kao tvrdnja, da čovjek, doživljavajući stanje budnosti i spavanja, izmjenjuje život u mikrokozmosu i makrokozmosu. Kada uroni u spavanje, svijest prestane djelovati, a emocije prestaju biti

prisutne. Vanjska znanost će uzalud nastojati pronaći što je to što čini duševni život čovjeka u budnom stanju. Logički je, međutim, nemoguće zamisliti da se duševni život čovjeka uništava kada zaspe, a zatim se pri buđenju opet pojavljuje iz ništavila. Vanjska znanost će uskoro priznati da se duševni život ne može razaznati iz vanjskih materijalnih činjenica, kao što se pluća ne mogu razumjeti razumijevanjem zakona kisika. Pluća proučavamo u njihovim organskim funkcijama. Slično tome, prepoznajemo da u vanjskim zakonima fizičkog života, nema ničega o životu koji udišemo pri buđenju i izdišemo pri uspavljivanju. Za okultista, uspavljivanje i buđenje nisu ništa drugo nego disanje. Svako jutro čovjek upija duhovno-duševno, i pri uspavljivanju ponovno ih izdiše. Gdje je to duhovno-duševno kada čovjek spava, a koje odgovara zraku u sobi koji je izdahnuo? Tajna znanost nam pokazuje da je on obavijen atmosferom duhovnog svijeta, baš kao što smo obavijeni atmosferom zraka, osim što se potonja proteže samo nekoliko milja, dok prva ispunjava kozmos.

Ako uzmemo u obzir količinu zraka koju je čovjek izdahnuo, povežemo je s cijelom atmosferom: ista količina koja se nakon udisaja nalazi u ljudskom tijelu, stapa se s atmosferom nakon izdisaja. Dakle, okultnim rječnikom može se reći: nakon udisaja nalazi se u mikrokozmosu, nakon izdisaja u makrokozmosu. Slično tome, duševno-duhovni život koji je aktivan unutar našeg tijela, nalazi se u mikrokozmosu od buđenja do uspavljivanja, a u makrokozmosu od uspavljivanja do buđenja. Kao što nas vanjska fizička znanost uči o postojanju fizičke atmosfere, tako i tajna znanost govori duhovnom makrokozmosu koji pri spavanju prima našu dušu.

Znanost duha koristi se duhovnim metodama: inicijacijom. Svakodnevno iskustvo otkriva život naše duše unutar mikrokozmosa, život unutar duhovno-duševnog makrokozmosa upoznajemo kroz inicijaciju. Prvo se mora raspravljati o ovoj znanosti ako se želi razumjeti prijelaz iz mikrokozmosa u makrokozmos. Ova znanost ima poseban značaj jer upravo kroz nju ulazimo u duhovni svijet nakon smrti. Prelazak praga smrti označava samo konačni odlazak duše iz tijela. Metoda inicijacije uči intimnim vježbama za dušu. Kao što u svakodnevnom životu djelujemo na naše tjelesno okruženje, tako i svojoj duši moramo omogućiti da duhovno-duševno djeluje na nju i da prima dojmove iz njega. Moramo težiti oslobađanju svojih duhovno-duševnih moći, koje su vezane za tjelesni život. Tri moći duše povezane su s tijelom u običnom životu, a one se oslobađaju inicijacijom. Prva moć duše je moć mišljenja. U običnom životu je koristimo za oblikovanje misli, za stvaranje predodžbi stvari oko nas. Pokušajmo razumjeti prirodu ove moći mišljenja. Što se događa kada mislimo i oblikujemo predodžbe? Čak će i fizička znanost priznati da svaki put kada imamo misao koja se odnosi na nešto osjetilno, u našem mozgu se odvija destruktivni proces. Moramo uništiti fine moždane strukture, umor to dovoljno pokazuje; ono što svakodnevno mišljenje uništava, obnavlja se pri spavanju.

Metodom inicijacije postižemo stanje kojim oslobađamo moć mišljenja iz fizičkog mozga: ništa se ne uništava. To postižemo meditacijom, koncentracijom, kontemplacijom. To su određeni procesi u našoj duši, koji se razlikuju od običnog duševnog života. Predodžbe i duševni procesi koji nas ispunjavaju u običnom životu, nisu prikladni za meditaciju u našoj duši; treba odabrati druge. Da bih bio konkretan, dopustite mi da dam primjer. Zamislite dvije čaše, jednu praznu, drugu napola punu. Zatim zamislite da iz napola pune čaše ulijemo vodu u praznu, a sada zamislite kako napola puna čaša postaje sve punija i punija. Materijalist ti smatra glupim. Ali predodžba prikladna za meditaciju nije nešto stvarno u fizičkom smislu, već nešto što tvori predodžbu duše. Upravo zato što se takva predodžba ne odnosi ni na što stvarno, ona naša osjetila odvraća od stvarnosti. Međutim, može služiti kao simbol, naime za duševni proces povezan s misterijem ljubavi. Proces ljubavi je poput napola pune čaše iz koje ulijevate u praznu, a ipak čaša postaje punija. Duša ne poznaje praznija, postaje punija u mjeri u kojoj daje. To je otprilike značenje koju ovaj simbol može imati.

Kada takvu predodžbu tretiramo na način da prema njoj usmjerimo svu svoju duševnu moć, onda je to meditacija. S takvom predodžbom moramo zaboraviti sve ostalo uključujući i sebe. Cijeli naš duševni život mora biti usmjeren na nju dugo vremena, oko četvrt sata. Nije dovoljno takvu vježbu izvesti jednom ili nekoliko puta, mora se ponavljati stalno iznova. Ovisno o raspoloženju pojedinca, postat će očito da se duševni život mijenja u tom procesu. Primjećujemo da razvijamo vrstu duševne moći koja ne uništava mozak. Svatko tko prođe takav razvoj shvatit će da meditacija ne uzrokuje umor i ne uništava mozak. Čini se kontradiktornim da početnici zaspu tijekom meditacije. Ali to proizlazi iz činjenice da smo na početku još uvijek vezani za vanjski svijet i još svoje mišljenje nismo oslobodili od mozga. Nakon što smo oslobodili svoje duševne moći od mozga kroz ponovljene napore, nakon što smo postigli meditaciju bez umora, događa se transformacija u cijelom našem životu. Baš kao što smo ranije pri spavanju izvan tijela bili nesvjesni, sada smo toga svjesni. I kao što u svakodnevnom životu mislimo o našem 'Ja' unutar naše kože, nakon meditacije doživljavamo se izvan našeg tijela. Tijelo postaje objekt kojeg gledamo. Ali sada ga upoznajemo drugačije nego pri spavanju. Upoznajemo ga kao nešto poput magnetskih sila koje nas vežu za naše tijelo. To je nešto u što želimo uroniti. I prepoznajemo da su to iste sile koje nas svako jutro vuku našem fizičkom tijelu, sile koje su nas prije rođenja izvukle iz duhovnog svijeta, i koje su nas natjerale da tražimo struju nasljeđa kako bismo pronašli novo tijelo. Kroz to, učimo zašto osjećamo privlačnost prema svojim roditeljima i precima.

Jednu predodžbu možemo izdvojiti, iskustvo duše koje se razlikuje od onog koje imamo pri prijelazu iz mikrokozmosa u makrokozmos. Kada iz makrokozmosa pogledamo na tijelo, o svim iskustvima kažemo: ovo je izvan

nas. - Ako smo u sebi probudili Pavlovo iskustvo, tada smo razvili element duše koji je u nama već vanjski. Kada smo izvan tijela, tada Krist iskustvo osjećamo kao unutarnje. To se može nazvati prvim susretom s Krist impulsom u makrokozmosu. Sada moramo govoriti o drugoj vrsti moći inicijacije. Kao što možemo osloboditi moć mišljenja, tako možemo osloboditi i moć koju koristimo za jezično izražavanje. Materijalistička znanost kaže da motorički organi govora imaju svoje središte u Brocinom govornom organu. Ali nije Brocin organ oblikovao jezik, već je jezik njega oblikovao.

Moć mišljenja je destruktivna, dok je jezik, koji potječe iz socijalnog okruženja, konstruktivan. Sada, možemo osloboditi tu moć koju Brocin organ gradi. To postižemo prožimajući svoju meditaciju emocionalnim vrijednostima. Kada meditiram: u svijetlu mudrost sja - to ne odražava vanjsku istinu, ali ima duboko značenje, duboku važnost. Kada ovim prožmemo osjećaje: želimo živjeti sa svim svijetlom, koje mudrošću sja - tada osjećamo, kako zahvaćamo tu moć, koja se inače riječima izražava a koja sada živi u našoj duši. Kada se govori o zlatnoj tišini, to se odnosi na činjenicu: u svojoj duši imamo moć koja stvara riječi. - Možemo je shvatiti kao što shvaćamo moć mišljenja. Tada nadilazimo vrijeme, baš kao što nadilazimo prostor shvaćajući moć mišljenja. Ono što je, za svakodnevni život, sjećanje koje seže u djetinjstvo, tada se proteže na prenatalni život. To je put do stjecanja iskustva u životu od posljednje smrti do našeg sadašnjeg rođenja, a istovremeno i put razumijevanja razvoja čovječanstva. Razumijemo sile, koje upravljaju evolucijom ljudske povijesti.

I spoznajemo život od rođenja do smrti. Kada njegujemo moć tihe riječi, spoznajemo duhovni temelj zemaljskog života. Ovdje ponovno susrećemo povijesnu točku, otajstvo Golgote. Jer to je put, kojim pronalazimo uzlazni i silazni razvoj čovječanstva, i točka u kojoj se Krist utjelovljuje. Kakav je u svojoj jedinstvenoj moći, takav je i prepoznat. Kao što se povezujemo s Kristom kakav je bio na Zemlji, kroz oslobođenje mišljenja, tako se kroz oslobođenje riječi povezujemo s otajstvom Golgote. To baca posebno svijetlo na prvi redak Evanđelja po Ivanu.

Zatim treća sila postaje neovisna kroz meditaciju. Zahvaća ne samo mozak i grkljan, već i cirkulaciju krvi. Djelujući u slaboj formi, osjećamo je kada pocrvenimo i problijedimo. Duševno intervenira u pulsiranje krvi i dopire do srca. Ova duševna sila može se izvući iz pulsiranja krvi i postati neovisna duševna sila. To se događa kroz meditaciju, gdje se volja vezuje s meditacijom. Meditiramo: u svijetlu mudrost sja. - Ali s tim odlučujemo ujediniti svoju volju na takav način da želimo pratiti ovu blistavu mudrost u razvoju čovječanstva. Kada dođemo do takve meditacije volje, postižemo strujanje snage volje u dušu. Te se sile mogu zahvatiti i izvući iz krvi - iako se ne mogu potpuno izvući - tada one tvore moć vidovitosti kojom nadilazimo našu Zemlju. Učimo našu Zemlju prepoznati kao reinkarnirani planet, koji

će se iznova inkarnirati, a mi ljudi s njom. Tako kroz duhovno-duševno urastamo u makrokozmos. U određenom smislu doživljavamo kako život između smrti i rođenja mora biti suprotan životu u inkarnaciji. Jer ono što čovjek doživljava nakon smrti, oslobođen tijela, upravo je ono što doživljava posvećenik. Razmotrimo glavnu karakteristiku onoga što nam se predstavlja u bestjelesnom stanju. To je isto iskustvo kao i u životu nakon smrti. Živeći u mikrokozmosu, percipiramo kroz fizičke organe osjetila. Nakon smrti, tijelo gledamo poput posvećenika. Tu ne možemo percipirati, ono što osjetila percipiraju. Posvećenik može prepoznati život između smrti i novog rođenja jer je već pronašao prijelaz iz mikrokozmosa u makrokozmos.

Običnim ljudskim jezikom, ne može se razgovarati s umrlima. Ali kada oslobodimo moć govora, možemo razumjeti kako smo s njima povezani. Oslobađanjem moći mišljenja, možemo razgovarati s onima koji su između smrti i ponovnog rođenja.

Dozvolite mi da vam dam primjer: vidovnjak je mogao govoriti s preminulim čovjekom. Bio je izvrstan čovjek, ali se za svoju obitelj brinuo samo u materijalnom smislu. Nije imao religijskih ili antropozofskih predodžbi. Vidovnjak je od čovjeka saznao sljedeće: znam da sam živio s mojom obitelji, sa svojim voljenima, i oni su mi bili Sunca sjaj. S njima ne mogu uspostaviti nikakvu vezu. - Nakon smrti odnosi su složeni. Vidovnjak je mogao vidjeti sljedeće: žena i dalje u svom biću pokazuje nešto poput učinaka utjecaja svog muža. Muškarac je mogao vidjeti te učinke, ali ne kako ih vidi čovjek, već kao u ogledalu: doista se vidi, ali kao da se promatra slika u ogledalu. To je jezivo, jer se čovjek ne može stvarno vidjeti kakav jest. Kao što u našoj osjetilnoj egzistenciji vidimo tjelesno, tako poslije moramo biti sposobni vidjeti u duševno. Ali kao što ne možemo vidjeti svijeću ako nije upaljena u mračnoj sobi, tako je i ovdje percepcija prigušena, zamagljena. Ipak, veza između umrlih i ljudi na Zemlji još uvijek je moguća, ako su potonji prožeti duhovnim životom. To je osnova dobrobiti koju možemo pokazati umrlima. Kroz vrata smrti je prošao netko s kim dijelimo interese: možemo mu čitati. Zamišljamo da su pred nama, tiho im čitamo, možemo im čak slati i misli. Ali oni će dobiti utisak, samo ako im pošaljemo ideje i koncepte prožete duhovnim životom. Zadatak antropozofije bit će shvaćen kada shvatimo da moramo ukloniti ponor koji nas odvaja od umrlih.

Čak i duša koja se protivi antropozofiji može pronaći utjehu u takvim čitanjima. U našem duševnom životu moramo razlikovati dvije strane: svjesno doživljena iskustva i podsvjesne dubine duše, koje se, poput oceanskih dubina, izražavaju samo u površinskim valovima. Tako možemo doživjeti da, naprimjer, od dva brata jedan postaje antropozof, a drugi protivnik antropozofije. To može biti samo činjenica vanjskog svijeta. Unutarnji proces je sljedeći: prisutna je duboka čežnja za religioznim, a čovjek odbacivanjem antropozofije samo nastoji otupjeti sebe. Svjesna

predodžba je samo opijat za zaborav što se događa u dubinama. Smrt sve to uništava, a mi tada žudimo upravo za onim za čime nesvjesno žudimo. Zato je čitanje naglas antropozofskih spisa takav blagoslov. Postupno, javlja se svijest o povezanosti s umrlima. Ali čak i prije nego imamo taj osjećaj, ne riskiramo ništa više nego da nas umrla osoba neće slušati ako joj čitamo. Dakle, vidimo da živim zahvaćanjem antropozofskih učenja, umrli i živi, mikrokozmos i makrokozmos, dolaze u vezu.

To se događa i u drugoj oblasti. Kad vidovnjak promatra uspavane, vidi: kroz vrata spavanja prolaze duše koje nikada nemaju duhovnih interesa i druge koje tijekom dana upijaju duhovne misli. - Tu se otkriva razlika: duše uspavane poput sjemena u polju. U duhovnom svijetu bi nastupila glad ako se ne bi prenosile duhovne misli. Umrli se hrane onim što duhovno, antropozofskim idejama, donose oni koji su uspavani. Ako ne donosimo duhovne koncepte dok tonemo u san, umrle lišavamo hrane. Čitajući naglas, dajemo im duhovnu stimulaciju, duhovnim idejama koje donosimo dok tonemo u san, hranimo umrle.

Kroz ono što čovjek stvara u svojoj duši, postaje most od mikrokozmosa do makrokozmosa. Ono što stječemo je poput sjemena. Živu, ne samo teorijsku, misiju antropozofije mogao bih opisati na sljedeći način: teorija se pretvara u eliksir života, besmrtnost postaje iskustvo. Kao što sjeme jamči sljedeće sjeme, tako razvijamo duhovno-duševne moći koje jamče naš povratak u budućem zemaljskom životu. Ne samo da razumijemo, već i doživljavamo besmrtnost u sebi. Dakle, od trenutka kada nam kosa posijedi, doživljavamo ono što prolazi kroz vrata smrti. U tom smislu, antropozofija će postati eliksir života, baš kao što krv teče kroz naše fizičko tijelo. Tek tada će antropozofija biti ono što bi trebala biti. Kada naučimo to prepoznati i sažeti u temeljni osjećaj - temeljni osjećaj da je ljudska duša povezana s duhovnim svijetom kao što je naše fizičko tijelo s fizičkim svijetom - tada ljudi doživljavaju:

Govore ljudskom umu

Bića iz prostranstva svijeta,

Mijenjaju sebe tijekom vremena.

Iskusivši to ljudska duša prodire

Neograničena širinama prostora

I neometana protokom vremena

U carstvo vječnosti.

Priroda i duh u svijetlu duhovno znanstvene spoznaje

Stockholm, 8. lipnja 1913.

Prva od tema odabranih za ovaj kratak niz predavanja jest 'Priroda i duh u svjetlu duhovno znanstvene spoznaje'. Priroda i duh! - Ova naizgled kontradiktorna izjava odmah podsjeća na mnoga suprotstavljena gledišta i mišljenja koja su se sukobljavala u svijetu. Znamo da se u posljednjim stoljećima sve više pojavljuje vrsta znanosti koja nastoji prepoznati samo prirodu, i, sa svog stajališta, teško može učiniti išta drugo osim uključiti duh unutar prirode. S druge strane, vidimo kako se branitelji duha i duhovnog života nameću u svim oblastima, čak i u naše vrijeme. I trebamo samo pogledati ekstrem, gdje je u 19. stoljeću rečeno: mozak luči misli kao što jetra luči žuč, što znači da je ono što duhovno percipiramo kod ljudi, čisto prirodi proces i ne vjerujemo ni u kakvu drugu vrstu duha. - Ovo samo trebamo usporediti s mnogim trenutnim naporima da se uspostavi znanost duha, i tada imamo krajnosti.

Ali o riječima 'priroda i duh' može se misliti i drugačije, naime, pozvati se na Goetheove riječi: 'Priroda je grijeh, duh je vrag, među sobom gaje sumnju, svog deformiranog hibrida". I tako možemo predstaviti mnoge stvari koje dovode prirodu i duh u suprotnost, i u njima možemo pronaći mnogo toga što je ljudska srca dovelo u nesklad, što je uzrokovalo borbe i oluje sukoba u svijetu.

S druge strane, suočeni smo s novijom izrekom, također od Goethea, koja kaže da duh nikada ne bi mogao postojati i biti učinkovit bez materije, a materija bez duha. Ovu izjavu je vrlo lako opovrgnuti. Treba samo istaknuti da ako iz stijene isiječem komad granita, tada imam materiju bez duha! Lako je u svijetu naći opovrgavanje dubokih izjava, i treba jasno prepoznati, posebno unutar duhovno znanstvenog pokreta, da za glupe u svijetu nije ništa lakše nego opovrgnuti riječi mudrih, s velikim prividom opravdanosti. Antropozofska perspektiva mora dublje proniknuti u ta pitanja.

Što je duh, što je priroda? - S našom uobičajenom percepcijom nema sumnje da smo suočeni s prirodom, kada u proljeće vidimo biljke kako niču iz zemlje, kada ih vidimo kako se razvijaju. Tu vidimo tkanje i život prirode. Nema sumnje da s određenim pravom govorimo o prirodi, kada zimi pahulje snijega prekriju Zemlju. To su oboje prirodne pojave. Ali jesmo li time, na potpuno opravdan način, sudjelovali u onome što se odvija oko nas? Ako bi bića mogla misliti, koja su mnogo manja od nas, toliko mala da bi za njih naši nokti ili naša kosa bili toliko veliki kao što je za nas drveće, dakle, ta bi bića dlake na našim glavama opisala na isti način na koji mi opisujemo biljke koje dolaze iz zemlje. Ali mi ljudi ne opisujemo pojedinačne vlasi ili

ljudsku glavu kao tlo na kojem pojedinačne vlasti rastu, jer znamo da ne možemo pronaći vlas kao pojedinačni entitet u prirodi; moguće su samo na biću. Samo netko tko zbog svoje veličine, ne može percipirati dlake u cijelosti, mogao bi zasebno opisati jednu takvu dlaku. Takvo biće bi vrlo dobro moglo razlikovati različite dlake. Ovisno o tome gdje rastu na glavi, moglo bi ih grupirati u klase i grupe: klasa lijeve sljepoočnice, klasa desne sljepoočnice; klasa lijeve obrve, klasa desne obrve; kasnije bi im moglo dati imena koja ih dodatno razlikuju. Dakle, tako mala bića mogla bi imati znanost o kosi. Za druga bića postoji, s određenim opravdanjem, takva znanost: to je botanika. Dok, zapravo, Zemlja kao cjelina proizvodi pojedinačne biljke baš kao što naša glava proizvodi kosu, dok pojedinačne biljke pripadaju Zemlji i ne postoje kao zaseban rod, u botanici se biljke klasificiraju i opisuju bez obzira na činjenicu da ovaj biljni svijet tvori jedinstvo koje pripada Zemlji, baš kao što naša kosa tvori jedinstvo s našim organizmom. Za prirodu ili svijet je sasvim nebitno što čovjek stvara botaniku, baš kao što bi znanost o kosi koju stvara malo misleće biće za čovjeka bila nebitna.

Znanost duha, međutim, vodi nas još dalje. Pokazuje nam da kao što se ne može zamisliti biće poput čovjeka, s kosom na glavi, bez duše, tako se i Zemlja može promatrati kao cjelina, koja posjeduje sve materijalne, čisto prirodne stvari kao organe duha Zemlje ili duše Zemlje. Ako dalje proučavamo ovaj duh Zemlje ili dušu Zemlje, ona se razlikuje od ljudske duše. Posebnost ljudske duše je u tome što nam se predstavlja kao svojevrsno jedinstvo. To u prvom redu nije tako s duhom Zemlje. Međutim, u konačnici, kao što znate, postoji vodeći duh Zemlje, ali sljedeće što nalazimo duhovno promatrajući Zemlju, je veliki zbroj, mnoštvo elementarnih bića, koja, kao mnoštvo, raznolikost, čine sljedeći stupanj duha Zemlje.

U prvom redu možemo razmotriti ovog duha Zemlje. Tada postaje očito, naprimjer, na hemisferi gdje je trenutno ljeto, ta bića duha Zemlje prolaze kroz neku vrstu spavanja, dok su na zimskoj strani budna. Za duhovno razumijevanje, elementarna bića i duhovi zapravo počinju spavati izravno proporcionalno mjeri rasta biljaka iz Zemlje. Zimi se počinju uzbuđivati. Tada ta elementarna bića i duhovi na svoj način formiraju predodžbe, senzacije i osjećaje. Ono što je noć za ljude, ljeto je za hemisferu gdje je trenutno ljeto, a što je za ljude dan, za Zemlju je zima. Zemlja se u cjelini budi i spava poput ljudi, ali na takav način da je jedna polovica uvijek budnija, a druga više uspavana, dok su ljudi organizirani na takav način da kada spavaju, svi spavaju istovremeno. Ni to zapravo nije točno; naprotiv, potpuno je isto za ljude kao i za Zemlju. Kada čovjek spava, samo mu glava spava, dok ostali organi postaju sve budniji. Ali ljudi jednostavno nisu usmjereni da to percipiraju. Zapravo je slično i na Zemlji, iako ne sasvim. Jedna zemljina hemisfera ima više vode od druge, pa Zemljin ciklus spavanja i buđenja nije drugačiji od ljudi.

Kao što ljude promatramo kao živa i kao bića duha i duše, tako moramo promatrati i Zemlju. Samo zato što mi, kao takva mala bića, hodamo po Zemlji, ne vidimo da ona posjeduje i tijelo i dušu. Ali to također proizlazi iz doba materijalizma. Kepler je, naprimjer, koji je zasigurno bio sposoban misliti, ipak govorio da Zemlju promatra kao jedan veliki organizam. Međutim nedostajalo mu je okultno razumijevanje Zemlje, stoga nije znao da zima za Zemlju označava budnost i ljeto spavanje, te ju je zamišljao kao velikog kita umjesto da je zamišlja duhovno biće superiornije ljudima. Donekle je umanjio mjerilo, promatrajući Zemlju kao kita, a u kretanju zraka vidio je udisanje i izdisanje životinje. To je bilo i gledanje Giordana Bruna. Za njega je Zemlja bila veliki, živi organizam, čiji se proces disanja očituje u plimi i oseci. Goethe je izrazio sličan stav: Zemlja je veliko, živo biće koje otkriva svoj proces disanja u oseci i plimi, u zračnim strujama i u moru. - Da, duhovi starijih, više duhovnih vremena, još su znali da se Zemlja ne može promatrati na tako apstraktan, teoretski način, kao što to činimo danas, kao da se može opisati nokat ili dlaka izolirano, kada treba znati da ne mogu postojati bez cijelog organizma, da su utemeljeni u cijelom organizmu. Naturalistički pogled ne shvaća o čemu se radi. Kada se razmatra svijet, bitno je moći se zapitati o bilo čemu u svijetu: je li to dio cjeline, ili je to samo po sebi cjelina? - Ako netko pronađe ljudski zub, ne smije ga smatrati izoliranim entitetom, već je zub valjan samo kada se smatra dijelom ljudskog bića. Slično tome, nemoguće je opisati jednu biljku, jer se ona može shvatiti samo kao dio cijelog bića Zemlje. Dakle, vanjsko tijelo Zemlje može se shvatiti samo zajedno s njegovom dušom i duhom. A ako se ne zna ništa o duhu Zemlje, onda se ne zna da je ova Zemlja tijelo duha, baš kao što je to i naše vlastito tijelo, onda se na Zemlju gleda upravo onako kako to čine mineralogija, geologija i botanika. Tim disciplinama nedostaje svijest da iza svega što opisuju leži vodeći duh Zemlje. Ako odlomim komad stijene, lako je reći: tu nema duha! - U komadiću zuba nema duha, ali komadić zuba je nezamisliv bez cijele osobe i duhovnog, duševnog, kojemu pripada.

To moramo imati na umu kada govorimo o prirodi i duhu. Ako o Zemlji govorimo kao o čisto prirodnom planetu, a da ne spomenemo njezinu dušu i duh, ovaj opis proizlazi isključivo iz našeg nepoštivanja duha, naše nespremnosti da ga priznamo. Gdje onda Zemlja postoji kao puki prirodni planet? Botanika, geologija i astronomija bi rekle: kreće se unutar prostora! - Kad bi ta tvrdnja bila istinita, ubrzo bi se prestala kretati, urušila bi se, poput ljudskog tijela nakon smrti, kada duh ode.

Ovaj način gledanja na svijet je prebrisan. Čak se i udovi čovjeka, pa čak i čovjek u cjelini, danas opisuje kao da je samo priroda, to jest kao da se promatra leš. Jer da su ljudi onakvi kakvim ih opisuju fiziolozi, anatomi i tako dalje, odmah bi umrli. Fiziologija opisuje samo svoju fantaziju, kao što to čine astronomija i geologija sa svojim opisima Zemlje. To je čisti proizvod

fantazije. Ova čisto prirodna Zemlja jednostavno ne postoji. Jer činjenica da je Zemlja takva kakva jest, do najmanjeg komadića stijene, utemeljena je na činjenici da je Zemlja prožeta duhom Zemlje.

Ovdje vidimo što je bitno. Prilikom razmatranja čovjeka ključno je pronaći polazište od dijela prema cjelini, kako bi se izbjeglo odvajanje dijela od cjeline. Čovjek kao takav, jest cjelina. Ali kada je riječ o Zemlji, cijela Zemlja mora se promatrati kao cjelina. Ako odvojimo prirodu i njezine učinke od Zemlje, što je onda ta priroda? Tada je to proizvod naše fantazije, koji zapravo ne postoji, koji nam se takvim čini samo zato što iz cjeline otkinemo dio. Stoga je jasno da uopće nije važno da se nešto vjerno opiše, već da se shvati kako se dio integrira u cjelinu, ili bolje rečeno, izrasta iz cjeline. Dakle, Zemlja se mora promatrati kao cjelina, ne kao fizička cjelina, već kao tjelesno biće koje pripada svom duhu.

Ali o prirodi i duhu moglo bi se govoriti na još jedan način. Dovoljno je razmotriti same ljude. Kod ljudi smo suočeni s nečim što u određenom smislu, kao da opravdava koncepte 'prirode i duha' kao suprotnosti. Dijete se rađa, i svi djetetovi izrazi života u ranim fazama pojavljuju se kao nešto razvijeno iz fizičkog, iz cijele fizičke prirode. Stoga se često kaže: dijete djeluje potpuno u skladu s njegovom prirodom. Tek kasnije se duhovno, duševno, rađa iz tijela. Na početku života čovjek je više priroda, kasnije razvija više duha. - Ali to je, pak, ništa drugo nego nemaran pogled. Jer u ranim fazama našeg života u nama ima mnogo duha, jednostavno je skriveniji nego kasnije. Sve, što našem duhu daje formu, djelatni je duh, ali nije slučaj da smo iznutra aktivni u duhu i da ga osvjetljavamo svojom sposobnošću pamćenja. U prvim godinama djetinjstva zaista nemamo manje duha u sebi nego u kasnijim godinama. Moglo bi se, pod određenim okolnostima, govoriti još radikalnije. Netko je ovih dana pitao: što znači kada dijete živi samo nekoliko dana, a zatim umre? - Sada, okultna znanost nam pokazuje da takav život doista ima smisla. Pretpostavimo da je netko u jednoj inkarnaciji bio izvrsna osoba, ali je imao slab vid. Tada će se dogoditi da takva osoba u inkarnaciji živi samo nekoliko dana, samo da bi nadoknadila ono što je u prethodnom životu nedostajalo zbog slabog vida. U tom slučaju, ova inkarnacija se mora računati uz prethodnu. Važnost djetetove sposobnosti učenja u prvim danima općenito se uvelike podcjenjuje. Kada dijete uči gledati u svjetlost, za to je potrebna veća sposobnost nego za sve što se nauči na prvom akademskom semestru.

Mnogo je prigovora koji se mogu iznijeti protiv takvih stvari, ali samo razmotrite suštinu takve stvari i vidjet ćete da je točna. Djetinjstvo istinski razumijemo tek kada znamo da duh nije manje prisutan u tijelu kada razvijamo svoj mozak, oblikujemo svoju fizionomiju i tako dalje, nego kasnije, kada smo sposobni za mudrije aktivnosti. U kasnijem životu duh se nešto više povukao iz tijela, i djeluje kao apstraktniji duh, koji, međutim, ne

može organizirati mozak. Mozak je tada već postao krut. Duh, koji se kasnije u životu naziva 'duhom', već je bio prisutan u prvom dijelu ljudskog života, ali tada je imao nešto drugo za raditi, bio je bliže povezan s prirodnim procesima. To jednostavno nije očito, zbog čega se ono što se tada događa naziva prirodom, a ono što se kasnije događa svjesno naziva se duhom. Stoga ljudi percipiraju kontrast između 'prirodnih' procesa ranog djetinjstva i duhovnosti mišljenja, osjećanja i volje u kasnijem životu. Ali kontrast je sasvim drugo.

U ranom djetinjstvu postoji bliska veza između prirode i duha, prožimajući jedno drugo, još uvijek bijući u prijateljskom odnosu. Kasnije se odvajaju, i duh i prirodni procesi teku samostalnije. Posljedično, prirodni procesi postaju sve više bez duha, jer se duh od njih diferencirao i postao zasebna duša na koju je čovjek toliko ponosan. Čovjek ovu dušu kupuje po cijeni da njegovo tijelo postane više bez duha. Čovjek je prvo iz svog tijela izvukao duh kako bi ga mogao samostalnije koristiti. Kroz cijeli razvoj Zemlje događa se slično. U vrlo ranim vremenima Zemlje, duh je bio svugdje usko povezan s prirodom, stoga je postojala bliska interakcija između duha Zemlje i prirode Zemlje. Danas je, u određenom smislu, priroda Zemlje odvojena od svog duha kao što je kod ljudi priroda odvojena od duševnog. I baš kao što je duh taj koji usmjerava mišljenje, osjećanje i volju kod ljudi, tako i u razvoju Zemlje, duh Zemlje, kao povijesni proces, teče paralelno s prirodnim procesom. To je još više bilo isprepleteno u doba Lemurije, baš kao što su duhovni i prirodni procesi bliže povezani kod djece nego kasnije. O čemu se ovdje radi? Radi li se o tome da se može reći: duh se razvija u kasnijem životnom dobu ili u zemljinom dobu? - Ne, već je bio tamo, ali u to vrijeme usmjerio je svoju aktivnost na ono što se zatim odvaja. I ukrućuje se, odrveni, umire.

Zbog toga moramo promatrati cjelinu, ne u smislu vremena, već samo u smislu njenih djelova. Čovjek, kao dijete, nije fizička cjelina na Zemlji. Tek u mladosti, srednjoj dobi, starosti i tako dalje, čovjek postaje cjelina i ne možemo reći: ljudi prolaze kroz razvoj od prirodnog do duhovnog - već moramo reći: u ranom djetinjstvu priroda i duh su blisko povezani. Kasnije se više odvajaju jedno od drugoga. Kao rezultat toga, ono prirodno postaje pomalo više mrtvo, pomalo manje iznutra živo, a duh postaje neovisniji. Dakle, došlo je do diferencijacije u cjelini čovjekova bića. - To je pravi dojam. Međutim, duhovno se ne razvija jednostavno iz prirodnog. Postoji diferencijacija. Ako govorimo o prirodi bez duha, onda govorimo o pukom proizvodu fantazije. Nikada čovjek, pod trenutnim fizičkim uvjetima Zemlje, ne bi kasnije mogao postati misleće, osjećajno i voljno biće, toliko ponosno na svoju duhovnost, da prvo nije odvojio svoj duh od prirodne egzistencije. Čovjek mora naučiti, potpuno preispitati razumijevanje prirode i duha.

To ide još dalje. Razmotrimo vanjske karakteristike muškarca i žene. Svatko tko to čini površno, doći će do zaključka: žena je bliže prirodi, prosuđuje izravnije iz temelja prirode. Muškarac se više udaljio od prirode, u njemu više živi neovisno mišljenje, neovisni duh. - Doba materijalizma, koje materijalistički shvaća duh, ponudilo je još površnije razloge za tu razliku, poput težine mozga. Ali kada je izvagan mozak osobe koja je osmislila ovu teoriju, pokazalo se da ima posebno mali mozak za muškarca! Stoga, ako prirodu i duh promatramo na ovaj način, čak i površan pogled otkriva koliko je ovaj stav netočan. Svatko tko zađe dublje, doći će do potpuno drugačije perspektive. Fizički izgled žene je, u određenom pogledu, prirodniji, ali i duhovniji od fizičkog izgleda muškarca. Ženstvenost na Zemlji danas je prirodnija jer se duhovna aktivnost u njoj još nije odvojila od njezina fizičkog tijela u istoj mjeri kao što se to dogodilo kod muškarca. Stoga se muškarca ne treba smatrati duhovnijim od žene, naprotiv, kod muškarca je samo istaknutije ono što je destilirani duh, što materiju ostavlja po strani. Iz tog razloga, muška tjelesnost je također, u određenim aspektima, lišena duha. Žensko tijelo je više prožeto duhom, kao što je slučaj s tijelom djeteta, dok je muško tijelo u kasnijoj životnoj dobi više lišeno duha nego u mladosti. Ali ne možemo govoriti o većoj prirodnosti ili duhovnosti, u tome je li netko muškarac ili žena.

Perspektiva se stoga mora potpuno promijeniti. Istina je: ono što ima veze s prirodom muškarca i žene prati nas cijeli život. Nije uvijek ugodno to istaknuti. Zašto, naprimjer, u Antropozofskom društvu ima više žena nego muškaraca? Ne govori li to zapravo protiv prisutnosti intelekta u antropozofiji? - mogli bi pitati. Na to se može odgovoriti sasvim objektivno, ali se onda lako pogrešno shvati. Činjenica da se više žena pridružuje Antropozofskom društvu, odnosno lakše stječe duhovne istine, jest zato što kasnije u životu zadržavaju više duhovnosti živčanog sustava i mozga. Kod muškarca se to ranije odvaja od tjelesnog, stoga nema priliku tako lako upiti ono što se obraća onome što nije ni muškarac ni žena: samom biću.

U svakoj inkarnaciji, osoba je ili muško ili žensko. Kod muškaraca su materijalni aspekti više razvijeni, a duh, vremenski, prolazni duh, donekle je više destiliran iz njihove ukupne prirode. Kod žena, priroda i duh ostaju više isprepleteni tijekom cijelog života, stoga njihova priroda ostaje fluidnija. Ali duhovne istine se obraćaju nečemu unutar osobe što nema nikakve veze s razlikom između muškarca i žene. Jer biće koje prelazi iz inkarnacije u inkarnaciju može biti naizmjenično muško i žensko, iako je to istina koja muškarce često ljuti.

Ono što čini našu najdublju bit nema nikakve veze s muškarcem i ženom. Baš kao što nema nikakve veze s muškarcem i ženom, tako ni najdublja bit svjetskih pojava i činjenica općenito nema nikakve veze s prirodom i duhom; naprotiv, ponekad se manifestira duhovnije, a ponekad prirodnije. Obje su

faze egzistencije, tako život napreduje. Kao što se u ljudskom životu više duševno-duhovna aktivnost tijekom dana izmjenjuje s više prirodnom aktivnošću fizičkog čovjeka noću, tako se i u svemiru izmjenjuju razdoblja u kojima bića postaju duhovnija s razdobljima u kojima postaju 'prirodnija'. To je ritam u svemiru. Naprimjer, ako netko razmotri prirodu muškarca u inkarnaciji - to jest, ako je karmički predodređen destilirati duh iz prirode - tada si može reći: sada sam doista predodređen destilirati duh iz prirode, ali to se mora ritmički, ciklički, izmjenjivati sa ženskom egzistencijom, gdje moj duh može biti više uronjen u prirodno, tako da zauzvrat mogu iskusiti njihanje njihala u smjeru prirodne egzistencije.

To vrijedi za sve planete, sve cjeline, totalitete, sve svjetove. Gdje god nađemo nešto prirodno, prisutan je i duhovni element, a gdje god nađemo duh, on ima tendenciju odvojiti od sebe nešto što je prirodno. Priroda i duh nisu suprotnosti, već naizmjenična stanja više suštine koja je u temelju.

Stoga moramo prepoznati da naš duhovni svjetonazor zahtijeva ispravljanje mnogih starih koncepata koji su zloupotrijebljeni. Kad prestanemo opisivati samo dijelove bića koje je, zapravo, cjelina, dobit ćemo jasnoću i u pogledu koncepata duha i prirode, i više nećemo biti ograničeni jednostranošću. Tada ćemo shvatiti da bi duh bio nešto vrlo slabo kada bi priroda bila neprijateljski nastrojena prema njemu, tada ćemo shvatiti da je priroda nešto što duh privremeno ostavlja po strani, poput puža koji istiskuje svoju ljušturu. Ali duh također može uzeti prirodu natrag u sebe i otopiti je u sebi. Tada je čini nevidljivom, ali tada je ima u sebi, tada je postao jedno s njom. Ako bi bilo gdje postojalo potpuno jedinstvo duha i prirode, to bi značilo da je, u području činjenica, duh otopio svu prirodu koja mu pripada.

Recimo da osoba ima četrdeset godina. U toj dobi, ona ima svoju prirodu, i svoju dušu, svoj duh, na koji je toliko ponosna. Ako se vratimo u njeno djetinjstvo, to je više kao jedno jedinstvo, ali pojavljuje se više kao u njenom prirodnom temelju. Ako se vratimo još dalje, prije njenog rođenja, onda su oni potpuno duhovni, u to vrijeme, imali su svu duhovnost bez prirodnog temelja, bez materije u sebi.

U svijetu imamo njihanje njihala: suština stvara svoju sliku u prirodnom aspektu i otkriva se kroz njega. Duh nosi prirodu u svojoj utrobi kako bi stvorio sliku sebe od onoga što sam rađa kao prirodu u svojoj utrobi. Ali suština također ima moć apsorbirati u duh sve što je priroda vani. I tako duh može trijumfirati nad svim slikama sebe, iznova se pojaviti u uvijek novim transformacijama, novim oblicima. To nam svjedoči da beskonačno mnogo oblika počiva u utrobi suštine i da se u uvijek novoj egzistenciji zapravo ostvaruje smisao svijeta. Kada se shvati međusobna povezanost, nerazdvojnost duha i prirode, dolazi se do suštine u svijetu.

Sloboda duše u svijetlu antropozofske spoznaje

Stockholm, 10. lipnja 1913.

Posvećujući se duhovnom životu, potrebno je osvijestiti zašto mi, kao ljudi današnjeg doba, dok dohvaćamo svoju zadaću kao ljudi ovom dobu, imamo čežnju i poriv njegovati duhovni život. To je zato što se, zapravo, od druge polovice prošlog stoljeća, ljudi s višim svjetovima mogu povezati na potpuno drugačiji način nego što je to bio slučaj u prethodnim stoljećima. To je nešto čemu se općenito posvećuje premalo pažnje: da razvoj čovječanstva neprestano generira nove impulse iz epohe u epohu.

Dok je u 14, 15 i 16. stoljeću bilo relativno teško steći razumijevanje duhovnog svijeta i duhovnog života iz ljudske duše, traženje duhovnog razumijevanja postat će sve prirodnija potreba ljudske duše u nadolazećim stoljećima. Jer od posljednje trećine 19. stoljeća vrata duhovnog svijeta su se, u određenom smislu, otvorila, tako da duhovno znanje teče iz duhovnog svijeta svima koji ga žele primiti. U tom smislu, stojimo u potpuno novoj epohi razvoja čovječanstva. Oni koji su danas, kao instinktom, vođeni prema antropozofiji, antropozofskom pokretu, jednostavno osjećaju ono što je zapisano u znakovima vremena. Način na koji se danas okupljamo kako bismo raspravljali o duhovnim tajnama egzistencije, ne bi bio moguć prije pedeset godina, jer tada valovi duhovnog razumijevanja još nisu tekli do ljudi. I moramo shvatiti da ono čemu težimo i što želimo mora postajati sve univerzalnije. U tu svrhu moramo također ispitati simptome koji karakteriziraju cijeli današnji razvoj čovječanstva. Samo je nekolicina ljudi danas zainteresirana za duhovni život i ima potrebu steći znanje o duhovnom svijetu. Većina ljudi još uvijek odbacuje svaku duhovnu spoznaju. Sada moramo uroniti u sve što je dovelo do takvog stanja u našem ljudskom razvoju. Među idejama koje najbolje ilustriraju ono što se pojavilo kao simptom sadašnjeg doba, možda je ideja slobode najvažnija, to je ideja koja nam živo može pokazati evoluciju posljednjih nekoliko stoljeća.

Sasvim je prirodno, da se osoba u svijetu koja ne traži duhovne uvide, ali želi učiti o zakonima svijeta i ljudske duše, danas okreće službenoj znanosti, kojom pak dominiraju prirodne znanosti. Kako ljudi dolaze do razumijevanja svijeta? Okreću se onima koji su stekli znanstveno razumijevanje svijeta i koji su možda čak napisali popularno znanstvene tekstove koji objašnjavaju kako bi trebalo razmišljati o ljudskoj duši, prirodi, slobodi i tako dalje. Kako bi takva osoba uopće mogla doći do bilo koje druge ideje osim konzultirajući se s takvim ljudima?

Sada, službena znanost, u mjeri u kojoj nastoji uspostaviti svjetonazor, prošla je kroz nešto vrlo neobično i simptomatično u 19. stoljeću. Ali ljudi

uopće ne primjećuju takve neobične simptome. Ako pitate nekog velikana znanosti, postoji li ideja slobode, odgovorit će: ne postoji u smislu u kojem su stari svjetonazori zamišljali su ideju, jer danas znamo da ako osoba, naprimjer, konzumira ovu ili onu tvar, ta tvar odmah djeluje na njezin mozak, a zatim više ne može pravilno koristiti svoj mozak. Jasno je da su ljudi ovisni o svom mozgu, kako onda mogu biti slobodni? - Ili, moglo bi se reći: u racionalnoj psihologiji pokazujemo da osoba koja pati od duševne bolesti, koja ne može govoriti ili pamtiti govorne zvukove, pokazuje abnormalnosti u svom mozgu. Kako se onda može govoriti o slobodi ako su ljudi ovisni o svom mozgu? - Tako kaže konvencionalna psihijatrija. Za obično, trivijalno razmišljanje, svi ovi razlozi imaju znatnu težinu. Takve stvari zvuče vrlo uvjerljivo, i postupno zahvaćaju razmišljanje ljudi, i ako duhovni svjetonazor ne dovede njihove glave u red, ljudi će podleći svjetonazoru koji potpuno poriče ideju slobode.

U tom smislu, znanost je krenula neobičnim putem. U 18. i početkom 19. stoljeća ljudi su neprestano tražili svrhu u prirodi. Pitali su se: zašto bik ima rogove? Zašto jabuke rastu na stablu jabuke? - Govorilo se da je to djelo mudrog vodstva svijeta. Dao je biku rogove da bi mogao bockati, a jabuke su rasle da bi ih ljudi mogli jesti i tako dalje. Prosvijetljeni umovi 18. i 19. stoljeća često su ismijavali ove utilitarističke razloge. Govorili su - ironično: zašto je kozmički poredak učinio da raste ovo ili ono drvo? - Zato što ljudi žele piti vino i trebaju im čepovi za boce vina!

Takvi prigovori na neozbiljan način, na koji su priroda i ljudi shvaćeni, potpuno su opravdani. Kod čovjeka, još uvijek se može pitati: koju svrhu slijedi onim što radi? - Priroda je bila personificirana ili antromorfizirana, stvoren je antropomorfni svjetonazor koji je propitivao ciljeve prirode kao što bi se moglo propitivati ciljeve ljudi. Bilo je potpuno opravdano da se 19. stoljeće protivilo ovom antropomorfizmu, koji u samoj prirodi nije vidio ništa već je samo na nju projicirao ljude. Umovi 19. stoljeća željeli su izravno promatrati prirodu, ispitivati je samu za sebe. Nisu htjeli fantazirati o ciljevima i svrsi ljudi unutar prirode. Ta je težnja bila potpuno opravdana, jer je stari način gledanja na stvari projicirao ljudski duševni život na prirodu. I opravdano je reći da se prirodu želi promatrati onakvu kakva jest, odvojeno od ljudi. Rekli su: želimo sve što pripada ljudima, izbaciti iz prirode. - To je zatim u 19. stoljeću dovelo do slike prirode, u kojoj ništa od ljudi nije ostalo. To je dovelo do materijalističke prirodne znanosti. Ljudski koncepti su potisnuti iz prirode. U određenom smislu, to je bila ispravna reakcija protiv stare doktrine korisnosti ili teleologije.

Tako se pojavila materijalistička prirodna znanost, temeljena na pretpostavci da se u njoj ne može naći ništa ljudsko. U to vrijeme to je bio sasvim legitiman zahtjev. Ali u drugoj polovici 19. stoljeća pokazalo se da su ljudi rekli: i ljude moramo smatrati proizvodom prirode, moramo ih gledati kao i

prirodu. - Ovaj drugi zahtjev, da se ljudi razmatraju prema materijalnim uvjetima prirode, promijenio je sve, jer su ljudi uklonjeni iz prirode. Tada je postalo sasvim jasno da se ljudi više ne mogu naći u ovoj umjetno konstruiranoj prirodnoj znanosti. To se razvijalo tijekom 19. stoljeća. Dogodilo se to da je sve što se odnosi na ljudsku dušu destilirano iz prirodne znanosti, što je usporedivo s izjavom poput: imam flašu, unutra je voda. Ali želim praznu flašu, pa iz flaše izlijem vodu. - A onda se ljudi iznenade što u flaši više nema vode. Kod flaše svi odmah primijete da je prazna. Međutim, s prirodnom znanošću, ludost pokušaja razumijevanja ljudi, iz prirode ispražnjene od ljudi, ostala je neprimijećena. Uvjeren sam da bi se materijalistički skup samo smijao ovim jednostavnim zapažanjima, jer nije svjestan ove temeljne pogreške. Ideje slobode, besmrtnosti i slično, pod tim zabludama najviše su patile. Jer svatko tko na stvar gleda onako kako je upravo opisano, bit će mu samorazumljivo da se u prirodnoj znanosti ne može dobiti uvid u ove koncepte.

Poanta je u tome da je za duhovni svjetonazor doista bitno shvatiti da, iako ljudi u svom vanjskom obliku pripadaju vanjskoj prirodi i njezinim zakonima, kao duše u sebi nose nešto što se može otkriti samo duhovnim putem. Drugim riječima, ako ljude želimo razumjeti u njihovoj istinskoj biti, onda se ne smijemo usredotočiti na ono što čini njihovu vanjsku ljusku između rođenja i smrti, već na ono što je, od utjelovljenja do utjelovljenja, njihova istinska bit. I zadatak antropozofije bit će usmjeriti pozornost ljudi na one procese unutarnjeg života, koji dokazuju postojanje takve vječne jezgre u nutrini njihova bića, neovisno o njihovoj tjelesnosti.

Ako se ljude prvo razmatra na način da se prizna da istinsko biće čovjeka ne postoji samo između rođenja i smrti, već da ono što ljude smješta u fizičku egzistenciju ostaje i nakon smrti, tada će se prepoznati potreba uzdizanja ljudskog znanja i razumijevanja u oblasti gdje ljudsko biće svojom spoznajom sudjeluje u tom višem svijetu kojem pripada po svojem duševno-duhovnom biću. Ali u trenutku kada čovjek sa svojom spoznajom uđe u više svjetove, susreće se s duhovnim bićima tih viših svjetova baš kao što susreće bića tri carstva prirode ovdje u fizičkom svijetu.

Sada, najmanje opravdano gledište je ono koje je jednom izrazio Pascal, poznati kršćanski učenjak, a s kojim se Maeterlinck, naprimjer, danas toliko potpuno slaže. - Pascal kaže: od zemaljske egzistencije ne dobivamo ništa osim što nam ona skriva vječnost, beskonačnost. Mora se reći da je to vjerovanje vrlo rašireno. Gdje god poslušate, nalazite opravdanu čežnju za duhovnim, vječnim, što je izraženo u izreci: zemaljska egzistencija je sasvim nezadovoljavajuća. Samo u pogledu na vječno čovjek može istinski pronaći zadovoljstvo. - Ali ako se istinski prodre u vječne svjetove, tada se izjavi Pascala dodaje još nešto. Kada se prodre u vječnost, pokazuje se da ona ne

skriva zemaljsku egzistenciju, već da je sve tamo osmišljeno da vodi natrag u zemaljsku egzistenciju.

Ponekad postoje čudni prigovori na učenje o reinkarnaciji. Jedna gospođa, kojoj sam objasnio nužnost reinkarnacije na svim osnovama, rekla mi je: neću se vratiti na Zemlju, malo me život zadovoljava. - Pokušao sam joj objasniti da njezini osjećaji nemaju nikakve veze s tim. Saslušala me je i zatim otišla. Sa sljedeće željezničke stanice poslala mi je razglednicu na kojoj je pisalo: ipak se ne želim ponovno roditi! - Takvom stavu se čovjek može nasmijati. To se često može naći. Ljudi jednostavno ne smatraju da je taj stav nebitan, da je ono što netko govori ovdje na Zemlji u ovom životu nebitno. Ne shvaćaju da to može biti potpuno beznačajno, želi li se netko vratiti ili ne. Ne shvaćaju da u vremenu između smrti i ponovnog rođenja, čovjek u svojoj duši nosi sile koje žude za reinkarnacijom, koje žude za povratkom. Te sile su doista prisutne. Tamo je sve osmišljeno, tako da se sile koje čovjek razvija, mogu zadovoljiti samo ponovnim ulaskom u zemaljski život. Čovjek osjeća da je duša ostala nesavršena, da nije razvila određene kvalitete u svom posljednjem zemaljskom životu. Ovdje na Zemlji, čovjeku može biti svejedno je li savršen ili nesavršen, ali ne i u životu između smrti i ponovnog rođenja. Tamo ga sile kojima se ne može odoljeti potiču da nesavršenost pretvori u savršenstvo. Čovjek prepoznaje da se u mnogim slučajevima to može postići samo kroz patnju i bol, i zna da se za postizanje savršenstva moraju prihvatiti patnje i radosti zemaljskog života. I onda se sa svom snagom ulazi u novu inkarnaciju.

Spomenuo sam ovo jer takva stvar jasno pokazuje da naš svjetonazor mora postati sveobuhvatan, da u životu između smrti i novog rođenja, ne možemo zaključivati na osnovu svojih želja i interesa iz života između rođenja i smrti, kako nam se tada predstavljaju. Ljudi uče utemeljeno i energično razmišljati tek kada razviju ovu vrstu svestranosti kroz duhovni svjetonazor, kada prepoznaju da se sve mora promatrati iz različitih perspektiva. Čak nas i svakodnevni život prisiljava na to. Ako netko kaže: vatra je korisna - u pravu je. Ali ako netko kaže: vatra je vrlo štetna jer spaljuje gradove i sela - to je također istina. Apsolutna izjava 'vatra je dobra' ili 'vatra je zla', ne vrijedi ništa. Što se tiče vatre, svakodnevni život nas uči da prepoznamo ove dvije strane. Ali kada se to isto traži u vezi bića iz viših svjetova, naprimjer, Lucifera i Ahrimana, ljudi to nerado prihvaćaju, umjesto toga pitaju: je li Lucifer dobro ili zlo biće, je li Ahriman dobro ili zlo biće? - Ljudi žele definicije koje odgovaraju na takva pitanja, a odgovor da Lucifer i Ahriman mogu biti i dobri i zli, smatra se nezadovoljavajućim. To se ne traži za vatru. Ovdje nam praktično iskustvo pomaže da netočan sud pretvorimo u ispravan.

Među raznim stvarima koje trenutno kruže Njemačkom, napadajući nas, naprimjer, jest ovo: on - to jest, dr. Steiner - na svojim javnim predavanjima

objašnjava stvari onako kako mu izgledaju, ali izbjegava davanje specifičnih koncepata ili prosudbi. - Dragi moji prijatelji, u jednoj grčkoj filozofskoj školi nekoć su htjeli doći do vrlo specifičnog koncepta o tome što je ljudsko biće. Nakon mnogo prepirki, složili su se da koncept ljudskog bića definiraju kao biće koje hoda na dvije noge i nema perje. Sljedećeg dana neko je donio očerupanog pijetla i rekao: dakle, ovo je čovjek, jer ima dvije noge i nema perje. Prema definiciji, ovo mora biti čovjek! - Stvar je u tome što 'specifični koncepti' nakon detaljnijeg propitivanja mogu biti prilično odvojeni od stvarnosti. Upravo zato duhovni svjetonazor navikava ljude na sveobuhvatno karakteriziranje stvari. Prirodna znanost također je proizvela mnogo jednostranog razmišljanja, pa čak i oni koji svoj duh žele uzdići iznad znanstvene misli često pokazuju - unatoč dobrim namjerama - određenu divljenja vrijednu naivnost. U tim oblastima zaista se postupno mora razvijati volja za postizanjem potpune jasnoće.

Kao što sam jučer pokušao pokazati kako ljudi koji se mogu smatrati utemeljenim prirodoslovcima, a čija imena ne treba omalovažavati, nisu sposobni prosuđivati u oblasti znanosti duha, kao i, da ne bi bio nepravedan, ne bismo trebali odmah biti iznenađeni idejom koja je možda iznesena s dobrim namjerama, ali nije ispravna. Uzmimo, naprimjer, prirodoslovca Williama Crookesa. Dao je mnogo značajnog doprinosa znanstvenim istraživanjima, a istovremeno je bio netko tko se svim srcem posvetio proučavanju besmrtnosti. Želio je doći do sigurnosti o besmrtnosti koristeći konvencionalne znanstvene metode i postigao je izvanredne rezultate sa svojim medijskim istraživanjima. Ideju je jednom izrazio na način da je se može prihvatiti, može se slijediti do određene mjere. Ako netko tvrdi da naša sposobnost da vidimo boje ovisi o našim očima, da sposobnost da čujemo zvukove dugujemo ušima, i da bi, kad bismo imali druge osjetilne organe, svijet oko nas bio potpuno drugačiji - to je sasvim točno. Slično tome, kada William Crookes kaže: zašto poričete postojanje nadosjetilnog svijeta, koji za vas ne postoji samo zato jer vaši organi nisu prikladni za njegovo opažanje? - i to je istina. Ovu potpuno valjanu ideju izražava preciznije polazeći od pretpostavke da percipiramo boje, čujemo zvukove, ali samo vidimo učinke elektriciteta i magnetizma. To su prirodne sile čija je suština čovjeku nepoznata, iako ih koristi u praktičnom životu. Uobičajeno je čuti da su to prirodne sile čiju suštinu ljudi nisu shvatili. - Istina!! To ne znači ništa više od ovoga: za boje ljudi imaju oči, za zvukova uši i tako dalje; u slučaju magnetizma, ljudi vide da magnet privlači željezo, ali ne vide sam magnetizam, što magnetizam zapravo jest. Kod elektriciteta opažaju učinke svjetlosti i topline, ali ne i sam elektricitet. - Sada William Crookes pita: kako bi svijet izgledao bićima koja bi mogla izravno percipirati elektricitet i magnetizam posebnim osjetilnim organima, ali ne svjetlost, boje, zvukove i tako dalje? Kad ne bismo mogli percipirati svjetlost, naprimjer, kristal bi nam bio neproziran, kao i staklo, ugradnja prozora bila bi besmislena. Samo

bi nam ometali bilo kakvu vezu s vanjskim svijetom. S druge strane, kad bismo imali organe za električnu struju, telegrafsku živu bismo vidjeli poput svjetlosne linije koja prolazi kroz tamni prostor; opažali bismo tekući, svijetleći elektricitet. Kad bismo imali organ za magnetizam, magnete bismo mogli opažati kao magnetske sile koje zrače u svim smjerovima i tako dalje. - William Crookes sada kaže: nije nevjerojatno da postoje takva bića čiji su organi usklađeni s vibracijama koje ne djeluju na naše organe. Takva bića žive u potpuno drugačijem svijetu od nas. - I zatim razmatra kako bi ovaj svijet izgledao. U tom svijetu su staklo i kristal tamna tijela; metali, budući da provode elektricitet, nešto su lakši, prožeti tamnim dijelovima. Telegrafska žica bila bi duga, uska rupa u tijelu neprobojne čvrstoće. Radni dinamo stroj nalikovao bi požaru, a magnet bi čak ispunio san srednjovjekovnih mistika o vječnoj svjetiljci koja se nikada ne gasi.

William Crookes je to prekrasno objasnio i time se već može shvatiti koliko je apsurdno tvrditi da je ovaj osjetilni fizički svijet jedini, da ne postoji drugi svijet osim našeg vlastitog i da ne mogu postojati druga bića osim ljudi. Sve je to istina! Ali o ovoj ideji treba reći još nešto - i ovdje počinje druga strana stvari, ona koja se tiče istinskog duhovnog istraživača. Pretpostavimo da postavimo pitanje: kako bi zapravo bilo da ljudi imaju sve ove organe umjesto očiju, da izravno percipiraju elektricitet i magnetizam, kada bi se ta ideja, koja se na naivan način iznosi, ostvarila s nama ljudima, kako bi to bilo? Tada bismo se mi ljudi snalazili u oblasti elektriciteta i magnetizma jednako izravno kao što se sada snalazimo u oblasti svjetlosti i zvuka. Ali to bi imalo posljedicu. Kad bi ljudi posjedovali organ za izravnu percepciju elektriciteta i magnetizma, tada bi im taj organ, koji bi tada bio njihov organ spoznaje, istovremeno dao moći i sposobnost da ubiju ili ozlijede bilo kojeg čovjeka. Takav organ bi izravno dao tu sposobnost.

To je ono što znanost duha ima reći o ideji William Crookesa, jer znanost duha zna da su ljudi prožeti silama koje su ovdje na Zemlji slične magnetskim i električnim silama. Sada pitanje poprima potpuno drugačiji smisao, sada stupanj naivnosti u jednostavnom iznošenju takve ideje uistinu postaje očit. Dok netko tko nema višu viziju, može postaviti ideju istraživanja električnih i magnetskih sila, za duhovnog znanstvenika slijedi upravo spomenuti zaključak. Kada to uzmemo u obzir, počinjemo shvaćati da ne možemo ostati na površini ako istinski želimo proniknuti i razumjeti mudrost koja leži u temelju svjetskog poretka. Jer ovaj uvid duhovnog znanstvenika pokazuje nam da je vrlo dobro za ljude što ne posjeduju organe za elektricitet i magnetizam, i stoga ne mogu naštetiti svojim bližnjima. Dakle, niži instinkti i želje se u prvom redu ne mogu izraziti na takav način i postati pogubni za ljude i svijet. Ljudi oko sebe imaju svijet, koji im, kroz spor i postupan razvoj, omogućuje da prevladaju te niže sile i tek tada se uzdignu do viših moći.

To je cijela svrha evolucije Zemlje, da čovjek, prolazeći kroz mnoge zemaljske živote, u mnogostrukim oscilacijama, postupno ide prema savršenstvu, ali na takav način da svoje niže moći, instinkte i želje nauči staviti u službu viših ideja i motiva. To ne bi mogao učiniti da je, tijekom vremena kada je još razvijao moral tijekom evolucije Zemlje, stekao organe koji su mu omogućavali izravno opažanje elektriciteta i magnetizma, jer bi tada iskušenje bilo prejako, da ubije one ljude koje, iz bilo kojeg razloga, nije volio, i da na Zemlji ostavi samo one ljude koje je smatrao prihvatljivima.

Dakle, vidimo da nam samo duhovni svjetonazor istinski daje mogućnost da egzistenciju sagledamo sa svih strana i dublje u nju proniknemo. Ako čovjek istinski postane duhovni istraživač, što se samo ukratko moglo opisati na jučerašnjem javnom predavanju, tada istinski ulazi u duhovni svijet i postaje svjestan da ga tamo okružuju više hijerarhije, baš kao što ga ovdje okružuju tri carstva prirode. Tamo učimo prepoznati određena bića koja nazivamo luciferskim i ahrimanskim bićima. Kakva su luciferska bića kao sile? To su bića koja pripadaju entitetima koji su zaostajali u svom razvoju tijekom prethodne zemljine inkarnacije, u drevno vrijeme Mjeseca, nisu ušla u potpuno otvrdnjavanje zemaljske egzistencije u koju su ušli ljudi, već su ostali u fazi prije materijalizacije ljudi. Kao rezultat toga njihove su snage ostale duhovnije od ljudskih. U svom razvoju, uspjeli su dosegnuti fazu koja je duhovnija od faze u kojoj ljudi prolaze kroz svoje zemaljske inkarnacije. Prožimajući ljudsku prirodu svojim snagama, uzrokovali su da ova ljudska priroda posjeduje veću duhovnost nego što bi trebala. Da te luciferske snage nisu postojale, čovjek bi u svom astralnom tijelu posjedovao osobnu duhovnost u nesvjesnim silama - podređenu svjesnim 'Ja' silama - sličnu onoj luciferskih sila, ali ne onu vrstu sila kakvu sada ima. U svojoj nižoj prirodi, čovjek je postao duhovniji kroz luciferski utjecaj, nego što bi inače bio. Čovjek bi sve što bi trebao imati na Zemlji primio od pukih progresivnih moći, ali ne bi bio tako duhovan kao što je danas. Bio bi bez luciferskog utjecaja.

Ali čovjeku bi nedostajalo i nešto drugo. Bez tog utjecaja ne bi mogao imati slobodu, jer da nije došlo do ovog luciferskog utjecaja, sve bi se akcije izvodile na takav način da bi, suočen s ovim ili onim zadatkom, čovjek mogao gledati samo na motive koji su mu dolazili u idejama koje teku iz duhovnog svijeta. Što god čovjek postigao na Zemlji, postigao bi na takav način da bi vidio temeljnu ideju, poput slike koja pokazuje što se mora dogoditi, bez potrebe da sam oblikuje tu ideju. Bila bi kao inspiracija iz viših svjetova, a ta bi inspiracija na čovjeka djelovala na takav način da bi joj bilo nemoguće odoljeti. On bi slijedio volju bogova kao nešto što se podrazumijeva.

Ali luciferski utjecaj je bio prisutan. Kroz njega, čovjek je postao sposoban ne samo da do njega teku motivi za djelovanje, već te motive sam mora

njegovati kroz vlastiti rad, crpeći iz dubine svoje duše. Mora se obrazovati po pitanju moralnih ideja, a to samoobrazovanje u vezi moralnih ideja bilo bi za čovjeka nemoguće da nije stigao luciferski utjecaj. Jer kroz to je u našu astralnu prirodu ušlo nešto duhovnije. Kao rezultat toga, ne samo da u 'Ja' svijesti djeluje ideja morala - ideja koja je toliko djelatna da nitko ne bi ni pomislio na činjenje zla, budući da bi ideja dobra za djelovanje bila predstavljena izravno pred njegovim duhovnim okom od strane božanskih duhovnih bića - već ulogu igraju i nagoni i strasti. Ova ideja ne bi se mogla ni pojaviti u 'Ja' svijesti, da joj se astralna priroda, individualno oblikovana luciferskim utjecajem, nije protivila. Ovaj luciferski utjecaj donio je pročišćenje koje se mora dogoditi u našoj prirodi, prelazeći iz nesvjesnog u svijest, da se moramo probiti do svjesnih moralnih ideja i motiva u borbi sa samim sobom, a zatim te ideje slijediti vlastitom voljom. Dakle, Lucifer nam omogućuje da slijedimo moralne ideje nakon što smo ih prvo razvili u sebi.

Sada možemo reći: dakle, doista postoji sila koja proizlazi iz nas kada težimo moralnim idejama. Gdje je ta sila u ljudima ako nije inherentno moralna, već se mora kultivirati? Gdje je sila koja u duši djeluje iz nesvjesnog da nam predstavi moralne ideje? Gdje je to u nama, da to možemo izvući? - Kada čovjek postane duhovni istraživač, kada je sposoban pogledati u duhovni svijet, tada otkriva i gdje je sila koja stvara moralne ideje. Ona stalno radi u nesvjesnom, ona je u nama, ali u svakodnevnom svijetu koristi se za nešto sasvim drugo. Kada djelujemo u običnom svijetu prije nego smo si postavili moralne ciljeve, djelujemo pod utjecajem nagona, želja i instinkta. Ali djelovati možemo samo ako pokrenemo svoja tijela. Pritom stalno radimo s nesvjesnim silama, jer tko zna, bez proučavanja znanosti duha, koje sile savijaju ruku, stavljaju jednu nogu ispred druge i tako dalje? Koje su to sile koje djeluju unutar ljudi, ne zna se bez znanosti duha. Nitko ne zna kako njegovi pokreti, sve što djeluje u njemu, što mu omogućuje da bude djelujuće biće u fizičkom svijetu - kako do toga dolazi i koje sile djeluju. To shvaća samo duhovni istraživač kada dođe do takozvane imaginativne spoznaje. Tu se prvo stvaraju slike koje djeluju tako što iz duše crpe jače sile nego što se inače primjenjuju u običnom životu. Odakle dolazi ta sila koja oslobađa slike imaginativnog iskustva u duši? Dolazi od onamo odakle djeluju sile koje nas čine aktivnim ljudskim bićima u svijetu, koje nam omogućuju da pomičemo ruke i noge. Budući da je to slučaj, do imaginacije se može doći samo kada se može ostati u mirovanju, kada se može zaustaviti volja vlastitog tijela, kada se može kontrolirati. Tada se primjećuje, kako ta sila, koja inače pokreće mišiće, struji vani u duševno-duhovno i formira imaginativne slike. Tako se postiže preorijentacija sila. Tamo dolje u dubinama tjelesnosti, dakle, ima nešto od našeg najdubljeg bića, o čemu u običnom životu ne osjećamo ništa. Uklanjanjem tjelesnog, duh, koji se inače izražava u našim postupcima, dolazi u dušu i ispunjava je onim što bi inače koristio za tjelesno. Duhovni istraživač zna da iz tijela mora ukloniti ono što

tijelo inače konzumira. Za imaginativnu spoznaju, dakle, tjelesno mora biti isključeno. U običnom životu mi mislimo, formiramo 'Ja' svjesne predodžbe, ali sila o kojoj smo upravo raspravljali u našoj budnoj svijesti teče dolje u naše organe, tamo postaje djelotvorna i općenito se ne koristi da bi u duši postala duhovno vidljiva.

Osim ako nismo duhovni istraživači, nemamo kontrolu nad ovom silom, moramo je ostaviti tamo u podsvijesti. Ali ova sila ima učinak. Utječe na naše moralne ideje. Kada se svjesno uzdigne, kroz ovu silu njegujemo imaginativnu spoznaju; kada se ne koristi svjesno u tu svrhu, služi nam u našim postupcima u svijetu. Pa, nismo uvijek u akciji, u aktivnosti; tada se ova sila, koja tamo prebiva, nesvjesno oslobađa i također djeluje u formiranju moralnih ideja. Ista sila, dakle, koja pokreće naše udove, koja duhovno prožima naša tijela tako da možemo hvatati, hodati i tako dalje, ponekad se oslobađa unutar ljudskog tijela i stvara moralne ideale. Ako se netko može diviti moralnom misliocu koji negdje u samoći razvija uzvišene ideale, u tim idealima vidi oslobođenje onih istih sila koje djeluju u pokretima ruku i tako dalje. Da bi razvio moralne ideale, dakle, u određenom smislu, čovjek prvo mora mirovati.

Međutim, moguće je slijediti moralne ideale, a zatim ih ne slijediti, jer sile koje koristimo za njegovanje moralnih ideja također se koriste za motivaciju nas samih, i mogu se koristiti u obje svrhe. Njegovanje moralnih ideala još ne znači biti moralan. Samo njihovo slijeđenje znači moralno djelovanje. Moralni ideali tada se pojavljuju poput sjećanja. Sve dok se još uvijek trebamo obrazovati prema njima, moramo koristiti istu silu da ih stvorimo, koja će nam kasnije trebati da ih slijedimo. Nosimo ih u sebi kao slijed sjećanja, kao naše moralne norme. Stoga se ljudi moraju obrazovati u moralu, kako bi se te slike sjećanja mogle u nama uzdići kao naše moralne norme, i kako bismo ih mogli slijediti.

Tko je taj koji u nama djeluje kako bi iz same naše prirode prizvao te moralne ideale. To je Lucifer. On nas prisiljava da iz sebe stvorimo svoje moralne ideje, svoj slobodni moral. Ljudi duguju Luciferu da iz sebe moraju stvoriti svoju moralnu slobodu. Sloboda ne postoji u prirodi. Sloboda se nalazi samo kada se djeluje na temelju, kada se u praksi provodi, ono što duhovno-duševno prožima ljude. Prodirući u niske želje ljudi, Lucifer je postao ne samo zavodnik ljudi već i stvaratelj ljudske slobode. Impulsom Lucifera ljudi postaju slobodni.

Ako proučavamo najdublju prirodu našeg fizičkog tijela, na isti način na koji prirodna znanost proučava prirodu, slijedeći zakone logike, tada dolazimo do ovog izvora ljudske slobode. Kad bi netko danas rekao: ne vjerujem u magnetizam, vidim samo željezo, a ono ne može privući drugo željezo, to je fantazija - tada to pobija životno iskustvo. U duhovno-duševnoj oblasti, ljudi se obično ponašaju na način da poriču postojanje sila. Luciferske sile su

inherentne slobodi. Bez tih luciferskih sila ne bismo mogli biti slobodna bića, nikada ne bismo mogli razviti etičke impulse iz dubine naše duše i djelovati na temelju njih. Slobodu ćemo istinski razumjeti tek kada shvatimo da je fizička osjetilna priroda ljudi prožeta duhovno-duševnim, koje je već vidljivo u pokretima ruku, ali koje se može osloboditi - svjesno u imaginaciji duhovnog istraživača, nesvjesno postavljajući pred sebe moralne motive. Kada pogledamo u sebe, saznajemo i o dobroj strani Lucifera i više se ne može reći: Lucifer je zlo biće - jer on je i donositelj ljudske slobode.

Ali ljudi također transformiraju i druge sile u svojim dušama u tjelesne funkcije, naprimjer, kada govore, kada pokreću govorni organ u mozgu. U tom procesu nismo angažirani cijelim svojim tijelom, već pokretanjem organizacije fizičkog tijela iz duhovno-duševnog, vršimo unutarnju aktivnost. Kada govorimo, duhovno-duševne sile djeluju na takozvani Brocin organ, smješten u trećoj konvoluciji mozga, a zatim na grkljan. Ako, takoreći, povučemo ovu silu koja djeluje na Brocin organ, iz govora, ako je postanemo svjesni bez da je koristimo za govor, tada smo je shvatili u njenom duhovno-duševnom aspektu. Pretpostavimo, naprimjer, da meditirate na takav način da se povežete sa silama svoje duše koje se inače izražavaju u govoru, a da zapravo ne govorite, ostajete tihi. Ako netko tako zadržava duševnu silu u sebi prije nego što intervenira u tjelesnom, tada je shvatio silu u sebi koja vodi do takozvane inspiracije, do duhovnog slušanja. To je osnova okultnog izraza 'tihe spoznaje'. Tu se misli na vrstu tišine, u kojoj se koriste energije koje teku u grkljan iznutra. Na taj način prodiru u dušu i bude je iznutra. Tako se ulazi u svijet inspiracije.

Ovaj svijet inspiracije, kada u njega uđe duhovni istraživač, u osnovi je svijet odvojen od svijeta puke imaginacije. To je svijet kroz koji nam se otkrivaju druga bića duhovnih oblasti. U našem vremenskom ciklusu, kao po prirodnoj nuždi, takve sile, koje se inače izražavaju samo u organima fizičkog tijela i njihovim unutarnjim aktivnostima, sve više nesvjesno dolaze do izražaja unutar ljudi.

Kada, kako je prirodno, u čovjeku djeluje moć koja se inače koristi za govor, tada mu ta moć omogućuje da percipira nešto duhovno, što odgovara inspiraciji. To se razlikuje od percipiranja slika u imaginativnoj spoznaji okom istinskog vidovnjaka. Ova moć, koja djeluje u našim moralnim idejama, omogućuje nam da prepoznamo dobru stranu luciferskih bića. Ako možemo percipirati ovom moći, koja se inače koristi za govor, tada ulazimo u sferu za koju nam, bez ikakvih vjerskih predrasuda, Ivanovo evanđelje daje ispravno razumijevanje rekavši: 'U početku bijaše Riječ'. - Ova 'Riječ' se čuje kada se mogu pokoriti vlastite riječi, vlastita tjelesnost, da se može zaustaviti sila, koja inače govori kroz grkljan, prije nego što dođe do grkljana, i time ga osloboditi.

Koja je, dakle, bila prepreka koja je sprječavala ljude da od samog početka percipiraju Riječ svijeta? To je bilo to što su morali naučiti govoriti! Ali tijekom daljnjeg razvoja jezik doista postaje nešto sasvim izvanredno. Tijekom ljudskog razvoja jezik se znatno promijenio. Ako se vratimo u najranije faze jezika, ljudi su još uvijek bili izravno povezani s njim. Čak i danas, u ruralnim područjima, nalazimo da ljudi mnogo dublje žive i dišu jezik, isprepleteni su s njim. Još uvijek osjećaju, kada izgovore riječ, da ona sadrži nešto poput odraza onoga što vide oko sebe. Što dalje ljudski razvoj napreduje, riječ postaje apstraktnija, postaje samo znak onoga što bi trebala izraziti. Jezik postaje sve više anorganski, poput arabeske, sve više stran ljudima. Odakle to dolazi? U ovom otuđenju jezika od unutarnjeg značenja riječi, ogoljuju se one sile koje su se prije koristile za razvoj jezika. To je, pak, povezano s činjenicom da će se uskoro pojaviti duhovna percepcija bića Krista, upravo zato što se ljudi oslobađaju svoje moći oblikovanja jezika. U ranijim vremenima, jezik je bio usko isprepleten s ljudskim organizmom, sada se počinje oslobađati od njega. To oslobađa moć oblikovanja jezika, koja se zatim može koristiti za percipiranje Riječi svijeta, duhovnog Krista.

Dakle, razmotrili smo dva aspekta ljudske prirode; kako, s jedne strane, ljudi koriste lucifersku moć u slobodnom stvaranju moralnih ideala i kako, s druge strane, oslobađanjem moći oblikovanja jezika - kroz nešto što dijele sa svim čovječanstvom, budući da su te moći oslobođene unutar cijelog čovječanstva - stječe se moć duhovnog percipiranja Krista. Približavamo se Krist impulsu time što smo članovi ljudskog roda. U istoj mjeri u kojoj jezik postaje sve apstraktniji i moć jezika se oslobađa od organizma u ljudskoj prirodi, ljudi se pripremaju da istinski percipiraju duhovnog Krista. To je druga strana ljudskog razvoja. Dok su ljudi iznutra postali slobodniji kroz luciferski utjecaj, koji im je dao mogućnost oblikovanja vlastitih moralnih ideja, oni će, kao nekom vanjskom silom, steći sposobnost sjedinjenja s Kristom. Krist će ljudima pristupiti na takav način da će izliti svoje biće, kao sažetak moralnih ideja, na cijelu evoluciju čovječanstva. Biće Krista, kada na ovaj način postane poznato cijelom čovječanstvu, posjedovat će nešto od prirode moralnih motiva. I ovdje se dotičemo nečega što pokazuje da se antropozofija može uzdići do nečega što može ujediniti najviši osjećaj istine s najplemenitijim moralnim motivima. U svojoj knjizi 'Filozofija slobode', koja je dovršena prije dvadeset godina, pokušao sam pokazati da u ljudskoj duši postoji istinska sloboda kada čovjek slijedi moralne motive koje je unio u svoju svijest. Kakva je priroda tih moralnih motiva? Oni ne prisiljavaju, slijedimo ih bez prisile. Nijedan motiv nije moralan ako prisiljava. Motivi koje slijedimo iz prisile nametnuti su nam iz vanjskog svijeta. Moralni motivi prepoznatljivi su po tome što ih ne možemo slijediti. Moramo se slobodno baviti njihovom vrijednošću. Ljudska bića istinski prihvaćaju etičke i moralne motive samo kada im se okrenu, kada im se oni ne nameću. To je karakteristika koja definira moralne motive. Krist, kada ga čovječanstvo

spozna u duhu, s etičkim motivima će dijeliti karakteristiku da se i on može poreći, da nikoga ne prisiljava da Ga spozna. Drevni bogovi djelovali su na druge sile ljudske duše. Oni su dohvaćali ljude i prije nego se to uzdiglo do svijesti. Ali Krist će se pojaviti svjesno ljudima u njihovoj duhovnosti u mjeri u kojoj su se ljudi oslobodili u svijesti i uzdigli do Njega. Bit će tu za sve koji Ga žele spoznati, bez da itko bude prisiljen priznati Ga. Pred čovječanstvom će se pojaviti na takav način da Ga se može slobodno slijediti. Kao što moralni motiv ne prisiljava ljude, već im ostavlja slobodu da ga slijede ili ne, tako će biti i s bićem Krista: ljudi moraju biti potpuno svjesni vrijednosti ovog bića Krista ako Ga žele slijediti. U budućnosti će priznavanje bića Krista biti, za svakog pojedinca, slobodan čin njegove duše. To će biti od beskonačnog značaja, da možemo težiti postizanju istine koja nas ne prisiljava da je priznamo, već one koju priznajemo tek kada u potpunosti spoznamo njenu vrijednost.

Dakle, ideja koju nam antropozofija daje o kršćanstvu - koje će tek doći u svom istinskom obliku - doista će ljudima donijeti istinu koja je, u najeminentnijem smislu, slobodna istina. Tome se može dodati sljedeće, dano u slikovitom obliku, što se zatim dalje može razumjeti meditacijom. Dva puta u evoluciji čovječanstva korištene su iste riječi: jednom tijekom iskušenja u Raju, kada je Lucifer rekao ljudima: 'Bit ćete kao bogovi, otvorit će vam se oči'. To je slikoviti izraz luciferskog impulsa. Time je Lucifer ulio duhovnost u nižu prirodu ljudi i zauzvrat ljudima kao mogućnost postizanja unutarnje slobode kroz moralne motive. I drugi put je rečeno, ovaj put od Krista: Niste li bogovi? - Iste riječi! Iz ovoga vidimo da nije važan samo sadržaj riječi, već i suština koju riječi izražavaju, način na koji su izgovorene. Ovdje vidimo nužnu vezu između djela Lucifera i djela Krista, izraženu na slikovit način, kao što to obično čine religijski tekstovi.

Lucifer je donositelj osobne slobode, Krist je nositelj slobode cijelog ljudskog roda, cijelog čovještva na Zemlji. Značaj antropozofije leži u njenom učenju da će se prepoznavanje Krist bića dogoditi na takav način da su ljudi slobodni prepoznati Krista ili ne, baš kao što su ljudi slobodni biti nemoralni.

Krist za ljudsku dušu treba biti slobodna istina. Sve ostale istine, koje pripadaju cijelom čovječanstvu, prisiljavaju nas. Ali još uvijek postoje istine koje počivaju u utrobi svijeta, i koje su izravno povezane s otajstvom Golgote, čije prepoznavanje mora biti slobodan čin čovjekova bića, i koje oplemenjuju i pročišćavaju time što ih ljudi prepoznaju svojom slobodnom voljom. Tako duboko slobodna istina, konkretna slobodna istina, prodire u biće čovjeka koji se razvija na Zemlji. Pokazuje nam kako istina, stečena u slobodi, pripada temeljnim zakonima ljudskog razvoja.

Postalo nam je jasno kako je sloboda mogla ući u ljudski razvoj samo kroz luciferski utjecaj, i da su se ljudi prvo morali uzdići do istine uz pomoć tog

luciferskog impulsa. U to vrijeme, ljudi su još uvijek bili prisiljeni prihvaćati istinu; istina se mogla priznati samo prisilom. Ali to je nešto što čovjek može smatrati idealom za budućnost, da se može razvijati prema slobodi na način opisan ovdje i slobodno priznavati istine. Mnogo toga bi se moglo reći o antropozofiji, ali nešto intimnije povezano s našom potrebom za slobodom od onoga što je upravo rečeno o slobodnoj istini neće lako postojati - nešto što govori na najdublji, najplemenitiji način o tome što leži u našoj ljudskoj sudbini.

Tek kada istinski razumijemo što znači biti čovjek na Zemlji, znamo što pred nama stoji kao svjesni ideal: ideal slobode i istine, istini koja će u slobodi za sebe stvoriti vanjsko tijelo.

Bilo je potrebno s vama govoriti o takvim idejama slobode upravo u trenutku kada smo mi, kao Antropozofsko društvo, postigli vlastito oslobođenje od okova koji su nam postali nemogući, kako bismo dali indikaciju kakav način razmišljanja treba biti u društvu koje takve ideale postavlja kao cilj svog zajedništva.

Sada bih vam najiskrenije želio reći - što će svi prijatelji iz inozemstva koji su se ovdje pridružili našim švedskim prijateljima osjetiti sa mnom - koliko je duboko zadovoljavajuće, a još više na kraju našeg okupljanja, da je u ovoj zemlji došlo do tako dubokog i temeljitog razumijevanja onoga što je ovdje predstavljeno, da se razvilo tako temeljito razumijevanje onoga što namjeravamo osnivanjem Antropozofskog društva. I zaista, ne da bi se ičemu protivio, već da bih na pravi način služio našem slobodno zamišljenom antropozofskom idealu, neka ovo budu moje oproštajne riječi. Neka Društvo koje ste osnovali doprinese s još mnogo rada i postignuća onome o čemu smo danas imali čast raspravljati, o slobodi duše u svijetlu duhovno znanstvenog znanja. Neka ovaj rad iz duhovnih sfera povuče ono što već tamo čeka i nada se, što će za nas postati zrelo kada naš rad ostvari ono što će postati neizmjerno značajno za razvoj duhovnih težnji čovječanstva. Neka to bude rad upravo ovog ogranka! Ovim riječima želim zaključiti svoj oproštajni govor vama.

Zemaljska zima i pobjeda sunčevog duha

Bochum, 21. prosinca 1913. povodom posvete ogranka Vidar

Brojni prijatelji iz daleka došli su posjetiti naše prijatelje u Bochumu kako bi proslavili osnivanje ovog ogranka naših duhovnih nastojanja pod božićnim drvcem. I nesumnjivo, svi oni koji su došli izdaleka kako bi se pridružili našim prijateljima iz Bochuma u svečanom posvećenju ove podružnice danas, osjećaju ljepotu i duhovni značaj svoje odluke da ovdje u ovom gradu, usred polja materijalne aktivnosti, usred polja koje, u određenom smislu, prvenstveno pripada vanjskom životu, uspostave ovo mjesto duhovnih nastojanja i duhovnih osjećaja. I u mnogim aspektima, svaka od naših dragih podružnica, ovdje u ovoj regiji više nego drugdje, može poslužiti kao simbol značaja naše vrste antropozofskog duhovnog života u sadašnjem vremenu i za budući razvoj ljudskih duša.

Mi se svakako ne nalazimo ni u kakvoj situaciji kada bismo mogli kritički ili omalovažavajuće gledati kada stojimo usred polja najmodernije materijalne aktivnosti, jer stojimo, u području koje nam točno pokazuje kako će to biti sve više i više u vanjskom zemaljskom životu. Pokazali bismo se neupućenima samo kada bismo rekli: živjela stara vremena, kada je čovjek imao, takoreći, oko sebe šume i livade i izvorni život prirode više nego sadašnje dimnjake. - Samo bismo se pokazali neupućenima. Jer bismo pokazali da nemamo uvida u ono što su mudri svih vremena nazivali 'vječnim nužnostima u kojima se ljudi moraju naći'. Nasuprot materijalnog života koji prekriva Zemlju, kakav je posebno iznijelo 19. stoljeće, a koji će kasnije doba donijeti čovječanstvu na još sveobuhvatniji način, ne postoji legitimna kritika temeljena na suosjećanju sa starim načinima, već samo uvid da je takva sudbina našeg planeta. Dok se, s određenog stajališta, stare načine može nazvati lijepima, dok se mogu smatrati proljećem ili ljetom na Zemlji, buniti se protiv činjenice da dolaze druga vremena bilo bi jednako nerazumno kao što bi bilo nerazumno biti nezadovoljan što jesen i zima slijede proljeće i ljeto. Stoga moramo cijeniti i voljeti kada naši prijatelji, kroz unutarnje hrabru odluku, stvore mjesto za naš duhovni život upravo usred najmodernijeg života i aktivnosti. I bit će ispravno, da svi oni koji su danas samo posjetili ovu našu podružnicu odu sa zahvalnim srcima, upravo zbog prekrasnog rada naših prijatelja u Bochumu, rada obavljenog u istinski duhovno znanstvenom duhu.

To je ono što je tako lijepo i privlačno u vezi s onim što godinama nazivamo 'posvećenjem ogranaka', u takvim prilikama, prijatelji odnekud drugdje, često izdaleka, pridružuju se krugu koji se okupio na nekom određenom mjestu. To omogućuje tim prijateljima odnekud drugdje, da prvi, izravnim promatranjem, zapale unutarnju vatru zahvalnosti koju moramo njegovati za

sve one koji osnivaju takve podružnice, a s druge strane, ti prijatelji odnekud drugdje mogu sa sobom ponijeti živopisan dojam onoga što su doživjeli, što održava na životu misli koje zatim odasvud usmjeravamo na rad takve podružnice, tako da taj rad može postati plodonosan kroz kreativne misli sa svih strana. Jer znamo da je duhovni život stvarnost, znamo da misli nisu samo ono u što materijalizam vjeruje, već da su misli žive sile koje se, kada ih ujedinimo u ljubavi, naprimjer, nad nekim mjestom naše aktivnosti, tamo razvijaju i postaju pomoć.

I želio bih biti uvjeren, da će oni koji su posjetili naše današnje okupljanje, ponijeti poticaj da često razmišljamo o mjestu našeg rada, kako bi naši prijatelji ovdje, kada mirno sjede zajedno, mogli osjetiti uranjanje u ono što nam hijerarhije daruju u duhovnim uvidima, kako bi naši prijatelji, kada ponovno mirno sjede sami, mogli njegovati osjećaj da kreativne misli dolaze u njihov radni prostor, njihov duhovni radni prostor, sa svih strana.

Promatranje onoga što jest, a ne iznošenje neopravdane kritike egzistencije, to je nešto što postupno učimo kroz naš antropozofski svjetonazor. Bez sumnje moramo priznati da Zemlja prolazi kroz proces razvoja. I kada se mi, opremljeni našim antropozofskim znanjem, čak i kada razmotrimo ono što možemo znati izvan antropozofskog znanja, osvrnemo na ranija razdoblja zemljinog razvoja, tada nam se ta ranija vremena čine, u usporedbi sa Zemljom ispresijecanom željeznicom i isprepletenom telegrafskom žicom, kroz koju teku električne struje - ta vremena nam se čine poput proljeća i ljeta, a vremena u koja ulazimo poput zemljine jeseni i zime. Ali na nama nije da se žalimo na to, radije je na nama da to nazovemo nužnošću. Kao što nije na ljudima da se žale kada ljeto završi, da onda dolaze jesen i zima.

Ali kada dođu jesen i zima, ljudska duša se stoljećima pripremala da u dubinama zimske noći digne znak ulaska žive Riječi u razvoj Zemlje. I time je ljudsko srce, ljudska duša, pokazala da ono što ljeto daje izvana bez ljudske intervencije, mora biti stvoreno ljudskom intervencijom iznutra.

Dok se radujemo bujajućim, ničućim snagama proljeća, koje bez našeg uplitanja zamjenjuju blage ljetne sile, a zima svojim snježnim pokrivačem prekriva ono što nas inače, bez našeg uplitanja, oduševljava tijekom ljeta i neprestano dokazuje da božansko duhovne moći upravljaju svijetom, mi tijekom hladne, mračne zime čuvamo ono što je unutar zime smješteno kao nada za budućnost, što nam govori da će, baš kao što proljeće i ljeto slijede svaku zimu, tako jednog dana doći i novo duhovno proljeće i ljeto, kada Zemlja dostigne svoje odredište u kozmosu, oblikujući naše stvaralačke snage. Tako ljudsko srce sebi stvara simbol vječnog titranja života.

U tom duhu vječnog titranja duhovnog života, osjećamo se danas ujedinjeni s našim prijateljima u Bochumu dok posvećujemo njihov ogranak, koji je osnovan prije nekog vremena. Divno je što je to neposredno prije Božića.

Nekima, koji isprva samo površno čuju o svemu što naša znanost duha otkriva o Kristu Isusu, može se činiti da ono što ona otkriva o Kristu Isusu, nekima koji samo površno gledaju, može se činiti kao da prijašnju jednostavnost i dječju nevinost Božića s njegovim sjećanjem na prekrasne prizore iz Evanđelja po Mateju i Luki, zamjenjujemo nečim neizmjerno složenim. Jer moramo skrenuti pozornost ljudske duše na činjenicu da su na početku naše ere dvoje Isus djece ušli u zemaljski razvoj, moramo govoriti o tome kako je 'Ja' jednog Isus djeteta prešlo u tijelo drugog, moramo govoriti o tome kako je u tridesetoj godini Isusova života sišlo Kristovo biće i tri godine živjelo u tijelima Isusa iz Nazareta. Moglo bi se lako činiti kao da sva ljubav, odanost koju su ljudi znali prizivati za svoje spasenje kroz stoljeća, kada im je prikazano Krist dijete u jaslama, okruženo pastirima, kada im je u ušima odzvanjala upečatljiva božićna pjesma, kada su se tu i tamo izvodile božićne predstave, kada su se pojavila svjetla na božićnom drvcu, koja oduševljavaju i najdjetinjastije srce - moglo bi se činiti da, nasuprot svemu što tako izravno rasplamsava ljudsko srce na odanost, na pobožnost, na ljubav, osjećaj topline, tople emocije, da se to mora ugasiti kada se upiju složene ideje o dvoje Isus djece, o prelasku jednog 'Ja' u tijelo drugog, o silasku božanskog duhovnog bića u tjelesne ovoje Isusa iz Nazareta. Ali ne smijemo se prepustiti takvim mislima, jer bi bilo strašno kada bismo u ovoj stvari zanemarili zakon nužnosti.

Da, dragi moji prijatelji, na onim mjestima koja se prostiru na rubu šume ili usred polja i livada, kojima su govorile planine prekrivene snijegom i daleki vidici ili široke ravnice i jezera, na onim mjestima koja nisu ispresijecana željezničkom prugom i telegrafskim žicama, mogla su prebivati srca koja su se odmah rasplamsala kada su postavljene jaslice i kada su Evanđelja po Mateju i Luki ispričala rođenje čudesnog djeteta. Ono što je sadržano u tim pripovijestima, što se na Zemlji dogodilo na način da te pripovijesti o tome svjedoče, to živi i nastavit će živjeti. Samo, vrijeme koje je sada pred nama, možemo reći, 'zima Zemlje', vrijeme željeznica i telegrafskih žica i dimnjaka, zahtijeva jače sile unutar duše da rasplamsaju toplinu i intimnost u srcu suočene s vanjskim mehanizmima i vanjskom materijalnošću. Duša mora dovoljno ojačati da iznutra bude toliko uvjerena u istinitost onoga što se dogodilo u pripremi za otajstvo Golgote da to čvrsto živi u srcu, čak i dok izvana mehanički poredak prirode intervenira u zemaljskoj egzistenciji. Vijest o djetetu u Betlehemu smjela je drugačije prodrijeti u duše onih kojima je bilo dopušteno živjeti na rubu šume, na planinskim obroncima, uz jezera i usred polja i livada, a vijest o istom biću drugačije mora prodrijeti u srca onih koji se moraju moći nositi s novijim uvjetima egzistencije.

Zbog toga nam oni koje nazivamo Učitelji mudrosti i Harmonije osjećaja daju, za sve ove dane, znanje o onim višim vezama koje moramo uzeti u obzir kada govorimo o djetetu iz Betlehema. Stojimo pred božićnim drvcem s našim novijim uvidima, s ništa manje osjećaja u duši, jer moramo znati više

nego oni iz ranijih vremena. Naprotiv, učimo bolje razumjeti ta ranija vremena, učimo razumjeti zašto su uvjerenje u nadu za budućnosti i radost, sjale iz očiju mladih i starih kod božićnog drvca i jaslica. Učimo razumjeti zašto je tada više živjelo od onoga što se moglo tako izravno vidjeti, kada na svoj način razmotrimo razloge zašto osjećamo tako duboku, intimnu ljubav prema Betlehemskom djetetu. Jednog od malih Isusa, onog iz Natanske loze kuće Davidove, možemo nazvati, u najljepšem smislu, 'dijete čovječanstva, ljudsko dijete'. Jer što osjećamo prema ovom djetetu, čije biće još uvijek sja kroz opise u Lukinom evanđelju?

Čovječanstvo je nastalo s nastankom Zemlje. Ali mnogo toga je izgubljeno za čovječanstvo tijekom vremena lemurijske, atlantske i post atlantske epohe. I znamo da je bio pad, da je u pradavnim vremenima čovječanstvo posjedovalo iskonsko znanje i viziju, iskonsku vezu s božansko duhovnim silama, drevno nasljeđe znanja o vezi s bogovima. Ono što je živjelo u dušama ljudi kao rezultat božanskih bića, sve se više smanjivalo. Ljudi su postali takvi da s vremenom sve manje osjećaju svoju povezanost s božansko duhovnom osnovom kroz svoje neposredno znanje. Sve su više izbačeni, takoreći, u područje pukog materijalnog opažanja, osjetilnog iskustva. Samo u najranijim fazama ljudskog života, u djetinjstvu, čovjek je znao štovati i voljeti nevinost, nevinost ljudskog bića koje još nije apsorbiralo sile propadanja na Zemlji.

Ali kako bismo mogli, sada kada znamo da je s jednim od Isus djece na Zemlju došlo biće koje prije nije postojalo na Zemlji kao takvo, duša koja nije sudjelovala u ostatku zemaljskog razvoja čovječanstva - što sam opisao u svojim 'Obrisima tajne znanosti' - koja je, takoreći, bila zadržana u nevinom stanju od luciferskog iskušenja, da je takva duša, dječja duša u mnogo, mnogo višem smislu nego se to obično shvaća, došla na Zemlju, kako bismo mogli ne prepoznati ovu ljudsku dušu kao 'dijete čovječanstva'? Ono što mi ljudi, čak ni u najnježnijem djetinjstvu više ne smijemo imati u sebi, dok u sebi nosimo rezultate prethodnih inkarnacija, ono što ne možemo prepoznati ni u sebi najmanjem, čak ni u trenutku kada prvi put otvorimo oči na zemaljskom polju, otkriveno je u djetetu koje je ušlo na Zemlju kao dječak Luka Isus. Jer unutar ovog djeteta bila je duša koja se prije nije rodila na Zemlji iz ljudskog tijela, duša koja je ostala iza ljudskih duša kada je ljudski razvoj iznova započeo na Zemlji, duša koja se pojavila u vrijeme, na početku naše ere, sasvim u djetinjstvu čovječanstva. Otuda taj čudesni događaj, koji nam otkrivaju Akaša zapisi, da je ovo dijete, Natan Isus dijete, odmah nakon rođenja proizvodilo zvukove razumljive samo svojoj majci - zvuči drugačije od bilo kojeg govornog jezika tog vremena ili bilo kojeg drugog doba, a ipak iz kojeg je nešto poput poruke iz svjetova koji nisu Zemlja, odjekivalo njegovoj majci, poruka iz viših sfera. To da je ovo Isus dijete moglo govoriti, tako brzo nakon rođenja - to je čudesna stvar!

Zatim je raslo kao da je trebalo sadržavati, koncentrirano u vlastitom biću, sve što ljudske duše zajedno mogu skupiti u smislu ljubavi i sposobnosti za ljubav. I veliki genij ljubavi, to je ono što je živjelo u djetetu. Nije moglo naučiti mnogo od onoga što je ljudska kultura postigla u zemaljskom životu. Ono što su ljudi postigli kroz tisućljeća, dijete Natan Isusa moglo je malo iskusiti do svoje dvanaeste godine. Budući da to nije moglo, drugo 'Ja' je prešlo u njega u njegovoj dvanaestoj godini. Ali sve čega se dotaknuo od svog najranijeg, najnježnijeg djetinjstva nadalje, bilo je dotaknuto usavršenom ljubavlju. Sve kvalitete uma, sve kvalitete osjećaja, djelovale su kao da je nebo poslalo ljubav na Zemlju kako bi se svjetlost mogla prenijeti u zemaljsko zimsko vrijeme, svjetlost koja sja u tamu ljudske duše kada Sunce ne razvija svoju punu vanjsku snagu tijekom ovog zimskog vremena. Kada je Krist kasnije ušao u ovaj ljudski ovoj, moramo se sjetiti da se ovo biće Krista na Zemlji moglo razumjeti samo tako što je moralo djelovati kroz te ovoje.

Krist biće nije ljudsko biće. Krist biće je biće viših hijerarhija. Na Zemlji je moralo živjeti tri godine kao ljudsko biće među ljudima. Da bi se to dogodilo, moralo se roditi ljudsko biće, ono koje sam često opisivao kao Natan Isus dijete. I budući da ovo ljudsko dijete nije moglo upiti - jer prethodno nije kročilo na Zemlju, nedostajalo mu je pred obrazovanje ranijih inkarnacija - budući da nije moglo upiti ono što je na Zemlji proizvela vanjska kultura, u ovo dijete je ušla duša koja je, u najvišem smislu, stekla ono što vanjska kultura može donijeti: duša Zaratustre.

I tako vidimo najčudesniju povezanost kada Krist Isus stoji pred nama. Vidimo međuigru ovog ljudskog djeteta, koje je sačuvalo najbolju zemaljsku imovinu ljudi, ljubav, od vremena kada ljudi još nisu podlegli luciferskom iskušenju, pa sve do početka naše ere, kada se prvi put pojavilo utjelovljeno na Zemlji, s najrazvijenijim prorokom čovječanstva, Zaratustrom, i onog duhovnog bića čiji se pravi dom, do otajstva Golgote, nalazio u oblasti viših hijerarhija, a koje je tada moralo zauzeti svoje mjesto na Zemlji ušavši u zemaljsku egzistenciju kroz vrata tijela Isusa iz Nazareta. Ono što je najviše na Zemlji, a što u njegovoj čistoći možemo nazrijeti samo u još uvijek nevinom pogledu bića čovjeka, iz oka djeteta, to je ono što je ljudsko dijete donijelo sa sobom u najvišem stupnju. Zaratustra je ovom biću čovjeka pridonio onim što se najviše može postići na Zemlji. I ono što su nebesa mogla dati Zemlji, kako bi Zemlja mogla duhovno primiti ono što svakog ljeta iznova prima kroz pojačanu snagu Sunca, Zemlja je primila kroz biće Krista.

Jednostavno ćemo morati naučiti razumjeti sve što se dogodilo na Zemlji. I u vremenima koja dolaze, duša će se moći ispuniti intimnošću, moći će se ojačati kroz moć koja će biti jača od svih sila koje su se do sada povezivale s otajstvom Golgote, u vremenu koje izvana može ponuditi malo podrške za jačanje onih sila, koje naginju prema izvoru istinske moći ljudi, prema razumijevanju kako ta suština dotječe iz duhovnog-kozmičkog. Ali da bismo

to u potpunosti razumjeli, prvo moramo razumjeti sebe, kao što je nekoć na Božić shvaćeno dijete Isus; prvo se moramo vinuti do spoznaje duha. Doći će vremena kada ćemo, takoreći, zemaljske događaje gledati okom duše. Tada ćemo moći reći stvari koje se danas još uvijek ne mogu čuti, stvari koje nam samo znanost duha omogućuje da kažemo, tako da već sada možemo reći mnoge stvari koje se danas još uvijek ne mogu čuti.

Vidimo kako se približava proljeće. Kako proljeće dolazi, vidimo biljke kako niču i pupaju iz zemlje. Osjećamo kako se naša radost rasplamsava zbog onoga što izlazi iz zemlje. Osjećamo kako sunčeva snaga sve više jača dok ne dosegne točku u kojoj raduje naša tijela, sve do Ivanjskog sunca, slavljenog u nordijskim misterijima. Posvećenici ovih misterija znali su da Ivanjsko sunce izlijeva svoju toplinu i svjetlost po Zemlji kako bi otkrilo djelovanje kozmosa u njenoj sferi. Vidimo, osjećamo sve to.

Tijekom tog vremena, mi također vidimo i osjećamo druge stvari. Munje i grmljavina ponekad se sudaraju sa zrakama proljetnog Sunca kada ih oblaci zaklone. Pljuskovi kiše nepravilno se izlijevaju po površini Zemlje. I tada osjećamo beskonačnu, nepromjenjivu, skladnu pravilnost kretanja Sunca i - pa, trebamo li reći - prevrtljivu aktivnost entiteta koji djeluju na Zemlji kao kiša i Sunce, kao grmljavinske oluje, kao druge pojave ovisne o svim vrstama nepravilne aktivnosti, za razliku od nepromjenjivog, redovitog, skladnog djelovanja Sunca i njegovih posljedica za razvoj biljaka i svega što živi na Zemlji. Beskrajno redovitu harmoniju kretanja Sunca i prevrtljivu, hirovitu prirodu onoga što se događa izravno u našoj atmosferi - to doživljavamo kao dualnost.

Ali onda, kako se približava jesen, osjećamo umiranje života, venuće onoga što nas oduševljava. I ako imamo suosjećanja za prirodu, naše duše mogu postati tužne zbog njezina propadanja. Buđenje, ljubavna snaga Sunca, ono što redovito i skladno prožima kozmos, postaje, takoreći, nevidljivo, i ono što smo nazivali prevrtljivim tada pobjeđuje. Istina je, kao što su ranija vremena znala, ono što je nestalo iz svijesti naše materijalnosti: da zimi zemljina sebičnost pobjeđuje nad silama koje, prodirući u našu atmosferu, struje iz prostranstva kozmosa na našu Zemlju i bude život ovdje.

I tako, sva vanjska priroda nam se čini kao dualnost. Učinci proljeća i ljeta potpuno su drugačiji od onih jeseni i zime. Kao da Zemlja postaje nesebična i predaje se zagrljaju kozmosa, iz kojeg Sunce šalje svoju svjetlost i toplinu i budi njen život, proljetna i ljetna Zemlja nam se čini kao da pokazuje svoju nesebičnost. Jesenska i zimska Zemlja stoje pred nama pokazujući svoju sebičnost, prizivajući iz sebe sve što može sadržavati i iznijeti u vlastitoj atmosferi. Zimska Zemlja nam se čini kao da pobjeđuje sunčevo djelo, djelo kozmosa, sebičnošću zemaljskog djelovanja.

I kada skrenemo pogled sa Zemlje i pogledamo sebe okom koje nam duhovno istraživanje može otvoriti, kada pogledamo dalje od materijalnog u duhovnu oblast, tada vidimo nešto drugo. Znamo to: da, u onome što se odvija oko nas u proljetnom i ljetnom hrvanju, i što se čini kao da samo prevrtljive sile zemljine atmosfere djeluju unutar razvijanja sunčevih moći, u tome žive elementarni duhovi, u tome žive bezbrojna duhovna bića koja igraju oko Zemlje u elementarnom carstvu - niži duhovi, viši duhovi. Niži duhovi, vezani za Zemlju u elementarnom carstvu, koji tijekom proljeća i ljeta moraju podnijeti da viši duhovi koji se slijevaju iz kozmosa, vrše veću vlast, čineći ih slugama duha koji se slijeva sa Sunca, čineći slugama demonske sile koje vladaju u egoizmu same Zemlje. Tijekom proljetnog i ljetnog vremena Zemlje svjedočimo kako duhovi Zemlje, Zraka, Vode i Vatre, postaju sluge kozmičkih duhova, koji šalju svoje moći na Zemlju. I kada shvatimo cijelu duhovnu vezu između Zemlje i kozmosa, ti se odnosi otvaraju našim dušama tijekom proljeća i ljeta, i kažemo si: ti, Zemljo, otkrivaš nam se tako što duhove koji su sluge egoizma činiš slugama kozmosa, kozmičkih duhova koji iz tvoje utrobe prizivaju život, život koji sama nisi mogla prizvati!

Zatim se krećemo prema jeseni i zimi. I tada osjećamo zemljinu sebičnost, osjećamo koliko moćni postaju oni duhovi Zemlje koji su vezani za samu Zemlju, koji su se odvojili od kozmosa od vremena Saturna, Sunca i Mjeseca, osjećamo kako se zatvaraju od utjecaja koji struji iz kozmosa. Osjećamo se na Zemlji koja egoistično doživljava sebe. I tada mi možda pogledamo u sebe. Ispitujemo svoju dušu s njezinim mišljenjem, osjećanjem i voljom, ozbiljno je ispitujemo i pitamo se: kako misli izlaze iz dubine naše duše? Posjeduju li onu pravilnost kojom Sunce putuje kroz kozmos i posuđuje Zemlji životne snage koje izviru iz njegove utrobe? - Nemaju je. Sile koje se manifestiraju u našem mišljenju, osjećanju i volji, u svakodnevnom životu, čak su i po svom vanjskom izgledu slične prevrtljivoj aktivnosti u našoj atmosferi. Kao što izbijaju munje i gromovi, tako u duši izbijaju ljudske strasti. Kao što nijedan zakon ne upravlja kišom i Suncem, tako i ljudske misli izbijaju iz dubine duše. Naš unutarnji život moramo usporediti, čak i izvana, s načinom na koji se mijenjaju vjetar i vrijeme, a ne s pravilnošću kojom Sunce upravlja našom Zemljom. Vani, to su duhovi zraka i vode, duhovi vatre i zemlje, koji djeluju u elementarnom carstvu i koji zapravo predstavljaju egoizam Zemlje. Unutar nas samih, to su elementarne sile. Ali te promjenjive sile u nama, koje upravljaju našim svakodnevnim životom, embriji, bića koja, samo kao klice, ali ipak kao klice, nalikuju elementarnim bićima sadržanima u svoj prevrtljivosti vremena. U sebi nosimo sile istog svijeta, kroz naše mišljenje, osjećanje i volju, koje žive kao demonska bića u elementarnom carstvu, izložena vjetru i vremenu.

Kako su se približavala vremena kada su oni koji su stajali na prekretnici između starog i novog osjetili: dolazi takvo vrijeme, koje podsjeća na zemljinu zimu - doista, među tim ljudima bilo je takvih učitelja, takvih mudraca, koji

su razumjeli kako protumačiti znakove vremena, koji su skretali pozornost na ovo: čak i ako naš unutarnji duševni život nalikuje promjenjivoj aktivnosti vanjskog svijeta, posebno u jesen i zimu, Sunce još uvijek sja, živi i diše u kozmosu i vratit će se - tako se i čovjek može čvrsto držati misli, da, nasuprot njegovoj vlastitoj promjenjivoj prirodi, koja živi u njegovoj duši, postoji Sunce, duboko, duboko u onim dubinama gdje izvor naše duše izvire iz izvora samog svijeta. Mudraci su na prekretnici vremena istaknuli da kao što se Sunce mora ponovno pojaviti i povratiti svoju snagu suočeno sa zemljinim egoizmom, tako se i iz dubina naše duše mora razviti razumijevanje za ono što može doprijeti do ove duše iz izvora gdje je ova duša povezana s duhovnim Suncem svijeta, kao što je zemaljski život povezan s fizičkim Suncem svijeta.

Isprva se to izražavalo kao nada, ukazujući na veliku simboliku koju je nudila sama priroda. Izražavalo se na način, da je zimski solsticij određen za slavljenje onih dana kada Sunce ponovno dobiva na snazi, o čemu se govorilo: i kako god se zemaljska sebičnost odvijala, Sunce pobjeđuje nad zemaljskom sebičnošću. Kao kroz tamu božićne noći, u elementarne duhove koji predstavljaju zemljinu sebičnost, prodiru duhovi koji dolaze sa Sunca, i pokazuju nam kako zemaljske sebične duhove čine svojim slugama.

Isprva se to osjećalo kao tračak nade. A kada je stigla velika prekretnica, vrijeme kada bi inače pustoš i turobnost trebali ispuniti ljudske duše, počeo se odvijati misterij Golgote. Tada u duhovnom carstvu postaje jasno: da, unutar ljudi prebivaju sile usporedive samo s prevrtljivim silama zemljine atmosfere, sa zemljinim egoizmom. U davna vremena, kada su ljudi još uvijek u sebi nosili nasljeđe drevnih božanskih moći, one su se manifestirale poput onih sila koje se pojavljuju u proljeće i ljeto: bile su u službi starih božanskih hijerarhija. Ali u vremenu koje je prethodilo otajstvu Golgote, unutarnje sile ljudskih duša postajale su sve više nalik vanjskim, demonskim, elementarnim duhovnima jeseni i zime. Te su se sile trebale istrgnuti od drevnih božanskih struja i utjecaja, baš kao što se sile promjene vremena naše Zemlje zimi povlače od utjecaja Sunca. I tada se za ljude u njihovom zemaljskom razvoju dogodilo ono što je oduvijek bilo simbolično predstavljeno u nadi - pobjeda Sunca nad zimskim silama: dogodio se zimski solsticij svijeta, u kojem je duhovno Sunce tijekom cijelog razvoja Zemlje prolazilo kroz ono kroz što fizičko Sunce uvijek prolazi za vrijeme zimskog solsticija. To su vremena, u koja je pao misterij na Golgoti.

Moramo istinski razlikovati dva godišnja doba na Zemlji. Jedno je vrijeme prije misterija na Golgoti, kada ljeto Zemlje prelazi u jesen, kada unutarnje snage ljudi postaju sve više nalik zemljinim prevrtljivim silama, drugo je veliki božićni festival Zemlje, vrijeme misterija na Golgoti, kada ono što je doista zimsko doba Zemlje silazi na nju, ali kada, izlazeći iz tame,

pobjednički duh Sunca, Krist, prilazi Zemlji, donoseći dušama iznutra ono što Sunce izvana donosi Zemlji u smislu sila rasta.

Dakle, istinski osjećamo cijelu svoju ljudsku sudbinu na Zemlji, svoje najdublje ljudsko biće, kada stojimo pred božićnim drvcem. Osjećamo se istinski povezani s djetetom koje je donijelo poruku iz onog vremena kada čovječanstvo još nije podleglo iskušenju i time predispoziciji za pad, poruku da će uspon ponovno započeti, kao što uspon počinje od zimskog solsticija. Na današnji dan tako duboko osjećamo duboku povezanost duhovnog u našim dušama s duhom koji se provlači i teče kroz sve, koji se izražava u vjetru i vremenu, ali i u pravilnom, skladnom kretanju Sunca, a iznutra u putovanju čovječanstva Zemljom, u velikom festivalu Golgote.

Ne bi li čovječanstvo, gledajući u budućnost, trebalo razviti iz tih misli - misli koje ne bi trebale ostati samo misli, već mogu postati osjećaji i senzacije - novu pobožnost, duboku unutarnju pobožnost, pobožnost koja se ne može otupiti čak ni najekstremnijim mehanizmima koji se sve više trebaju širiti Zemljom? Ne bi li božićne molitve i božićne pjesme trebale ponovno biti moguće, čak i u zemljinoj atmosferi, koja je postala apstraktna i ispunjena telegrafskim žicama i dimom, kada čovječanstvo nauči osjećati, kako je u svojoj dubini povezano s božansko duhovnim silama, osjećajući u svojim dubinama veliki božićni blagdan Zemlje s rođenjem Lukinog Isus djeteta?

Istina je, s jedne strane, ono što nam odjekuje kroz cijelu ljudsku povijest na Zemlji: da je veliki božićni blagdan Zemlje, koji je pripremio Uskrs blagdan na Golgoti, jednog dana morao doći. Istina je da se taj jedinstveni događaj morao dogoditi kao pobjeda sunčevog duha nad prevrtljivim zemaljskim duhovima. Istina je, s druge strane, ono što je rekao Angelus Silesius: 'Ako se Krist tisuću puta rodi u Betlehemu, a ne u tebi, ostat ćeš zauvijek izgubljen'. Istina je da moramo pronaći u sebi, u dubinama svoje duše, ono što nam omogućuje da razumijemo Krista Isusa.

Ali istina je i da su se, na onim mjestima na rubu šume, na obali jezera, okruženi planinama, nakon ljeta provedenog na poljima i pašnjacima, ljudi mogli radovati simbolu Krist djeteta, da su oni osjećali nešto drugačije nego mi, koji u našem zadimljenom, suhom, apstraktnom mehaničkom dobu također moramo osjetiti moć božićne poruke. Ako se snažne misli koje nam može ponuditi znanost duha, mogu ukorijeniti u našim srcima, tada će iz tih srca izaći snaga Sunca, sposobna sjati u opustošeni vanjski okoliš, sjati snagom koja će biti kao da se svjetlo svijeta pali u nama na drvetu života naše duše, budući da je njegov korijen sam korijen naše duše, i mi sami se sve više pretvaramo u božićno drvce tijekom ove zimske sezone. To možemo učiniti ako ne upijemo samo kao teoriju, već kao neposredni život, ono što poruka duha, koja je istinska antropozofija, može biti na nas. Stoga sam želio unijeti božićne misli iz naše znanosti duha u prostor koji danas želimo posvetiti radu koji naši dragi prijatelji ovdje rade već neko vrijeme.

Imenu tog božanstva koje se na sjeveru smatra božanstvom koje obnavlja i pomlađuje snage, duhovne snage djetinjstva za ostarjelo čovječanstvo - kojima se posebno obraćaju nordijske duše kada žele govoriti o onome što, polazeći od bića Krista Isusa, našem čovječanstvu može donijeti poruku pomlađivanja - ovom imenu naši prijatelji ovdje žele posvetiti svoj rad i svoj ogranak. Žele ga nazvati 'Vidar ogranak'. Neka ovo ime bude povoljno, kao što je povoljno za nas koji želimo razumjeti rad koji se ovdje obavlja, ono što je već postignuto i što se ovdje namjerava postići od strane duša koje ljube, koje ljube duh. Istinski i duboko cijenimo ono što naši prijatelji u Bochumu ovdje pokušavaju, i podarimo njihovom ogranku i njihovom radu posvetu, koja će također biti posveta Kristu, razvijajući ovdje naše najljepše, naše misli najveće ljubavi za blagoslov, za snagu i za istinsku ljubav prema ovom radu. Ako se možemo tako osjećati, onda današnju svečanost imenovanja ogranka 'Vidar' slavimo s našim prijateljima u Bochumu u najistinskijem smislu.

I dopustimo našim osjećajima da se uzdignu do onih koje nazivamo vođama i vodičima našeg duhovnog života, do Učitelja mudrosti i Harmonije osjećaja, i zamolimo njihov blagoslov za rad koji će se odvijati ovdje u ovom gradu preko naših prijatelja:

> Vi koji vodite duhovni život, i dajete ljudima prema vremenima,
> ono što ljudima treba,
>
> Vi doprinosite, kada naši prijatelji ovdje u ovom gradu predano
> služe duhovnom životu.

Želimo uputiti ovu molitvu duhovnim vođama, višim hijerarhijama, u ovom trenutku, koji je svečan u dva aspekta. I možemo se nadati da će ono što je obećano prevladati u ovom ogranku, unatoč svim otporima koji se sve više gomilaju, unatoč svim preprekama i protivljenju našem radu: da će kroz njega Kristova tajna, onako kako mora biti, iznova oživjeti u čovječanstvu.

Neka tako bude, neka ovo bude naša današnja božićna molitva: da i ovaj ogranak postane živi svjedok onoga što se kao sila ulijeva u razvoj čovječanstva iz viših svjetova i ljudskim dušama može dati sve veću svijest o istinitosti riječi:

Govore osjetilima

Stvari u prostranstvu prostora,

Mijenjaju se u struji vremena;

Spoznajući prodire ljudska duša,

Neograničena prostranstvom prostora

I netaknuta strujom vremena,

U carstvo vječnosti.

Ispunjeni tim osjećajem, naši dragi prijatelji u Bochumu prionut će na posao, oni koji, kroz njihovu prisutnost, sada imaju konkretno znanje o svom radu, bit će ispunjeni tim osjećajem i često će o njemu razmišljati. Doista, da, ove misli mogu dalje razvijati svoju posebnu snagu, jer smo ovaj rad mogli posvetiti neposredno prije Božića ove godine, prije blagdana koji sam može biti simbol da duh pobjeđuje nad materijalnim, nad svim otporima s kojima se može i mora suočiti u svijetu.

Moć djece i moć vječnosti. Božićni dar

Berlin, 23. prosinca 1913.

Moglo bi se lako činiti, da je ta jednostavna, puna ljubavi radost, koja je izražena u stotinama i stotinama srca tijekom dugih vremenskih razdoblja, kada god je takav igrokaz božanskog djeteta i njegove sudbine na Zemlji prošao pred tim srcima, moglo bi se činit, da je ta jednostavna, puna ljubavi radost narušena našim duhovno znanstvenim svjetonazorom, naizgled tako složenim, tako sveobuhvatnim uvidima u Krista Isusa kojima moramo težiti unutar našeg svjetonazora. Svako srce, svaki um sigurno će biti dirnut radošću, kada ponovno može svjedočiti takvoj predstavi kojoj su se, kroz stoljeća, od gradova do najusamljenijih divljina, srca ljudi - i onih koji su prošli određeni duhovni život i onih koji su ostali u jednostavnosti seoskog života - osjećala privučena božanskim djetetom, u kojem su prepoznali sile koje su nekoć ušle u čovječanstvo i spasile ga od duhovne smrti u koju se inače vjerovalo kao u propast snagom vječnih zakona svijeta. Svako srce, svaki um, mora biti dirnut kada ponovno vidi kako je ovo božansko dijete bilo štovano.

Ipak, samo je iluzija, ako bismo vjerovali, da bi naše sve složenije razumijevanje betlehemskog čuda moglo nekako umanjiti tu neposrednu toplinu, taj elementarni osjećaj. To je, kažem, samo površan pogled na situaciju, ako se na taj način može razmišljati. Jer danas smo suočeni s drugačijim svijetom, i sve ćemo se više suočavati s drugačijim svijetom, od onih stoljeća koja su svjedočila takvim događajima koji se odvijaju, ne kroz sjećanja, kako to mi činimo, već kroz neposredno iskustvo živeći tijekom ovog božićnog vremena. Naše složeno doba, koje je toliko puta proniknulo u znanstvene misli i predodžbe, treba drugačiji impuls u duši kako bismo još jednom mogli pogledati božansko dijete koje je razvoju čovječanstva dalo najveći impuls. Naše gledanje, koje govori o dvoje Isus djece, Salomonskom i Natanskom Isusu, samo je prividno složenije. Jer u Natanskom Isus djetetu, vidimo, u određenom smislu, dijete cijelog čovječanstva, ljudsko biće koje je, kada je ostatak čovječanstva krenuo svojim zemaljskim putem, ostalo iza, ostalo iza u duhovnim svjetovima prije nego što se kušnja, luciferski princip, približila čovječanstvu. Vidimo da je ono, takoreći, sačuvano u fazi ljudskog djetinjstva i zadržano u duhovnom svijetu kao duhovni impuls djetinjstva čovječanstva dok se 'vrijeme nije ispunilo'. da je ovo iznimno ljudsko biće rođeno u Natanskom Isus djetetu i pojavilo se kao ljudsko 'Ja' koje nije prošlo kroz prethodne inkarnacije, već se prvi put pojavilo u zemaljskom utjelovljenju i obratilo se svojoj majci odmah nakon rođenja jezikom koji je samo ona razumjela, jezikom koji je zvučao kao da dolazi s nebeskih visina. I postajat će sve jasnije, da će, za razliku od drugačijeg razumijevanja čovječanstva u našem vremenu, trebati pogledati prema božanskom djetetu

koje štujemo u Natanskom Isus djetetu, koje je rođeno s tim osobinama čovječnosti, s tim iskonskim karakteristikama koje bi sva ljudska bića posjedovala da u zemaljsku egzistenciju nisu ušla kroz lucifersko iskušenje. Sa svim tim osobinama, koje su bile svojstvene čovječanstvu prije luciferskog iskušenja, Natanski Isus dječak ušao je u čovječanstvo.

To moramo danas znati, moramo znati da u ovom Isus djetetu imamo djetinjstvo cijelog čovječanstva, kako bismo iz dubine naših duša mogli osjetiti isto što su obični ljudi osjećali u ranijim vremenima - ali samo osjećali, to je ono što možemo znati ako želimo nastaviti duhovnim putem - kada su se suočavali s veličanjem božanskog djeteta u božićnim igrama. Ono što se našim dušama najviše obraća u takvim igrama, kakve nam se predstavljaju, upravo je duboka nevinost djeteta, odnosno vlastita božanska nevinost čovječanstva, za razliku od onoga što je od čovječanstva napravio zavodnik, u obliku Lucifera ili kasnije Ahrimana, kojeg moramo smatrati srednjovjekovnim 'vragom'. Ovaj kontrast između Heroda, zavedenog i odvedenog od strane vraga, u našoj igri, i djeteta čovječanstva, koje čuva sveto načelo nevinosti, sveto načelo čovještva, i vodi do vječnog života, duboko je dirljiv.

Takve predodžbe, kakve su utjelovljene u takvoj igri, uistinu nisu proizašle iz površnih osjećaja. Proizašle su iz intuitivnog razumijevanja najdubljih misterija svijeta, koje su se kroz cijeli Srednji vijek, od gradova do udaljenih divljina planina i sela, prepoznavale, iako samo intuitivno. Ljudske duše su se tim misterijima okretale na drugačiji način, nego što u njih mi sada moramo proniknuti.

I lako je pogled duše odvući od takvih igara prema prikazima u kojima se, moglo bi se reći, svim sredstvima najviše umjetnosti, kakva je nastala u 13. i 14. stoljeću iz bogatstva kršćanskog osjećaja, prikazuje cijeli misterij egzistencije čovječanstva na Zemlji i odnos ljudske duše prema onome što kao vječno božansko živi u ljudskim bićima. Stoga, na današnji dan, kada na svoj način slavimo svetu noć posvećenja, želio bih pogled usmjeriti s tih igara na veličanstveni prikaz u kojem se možemo, takoreći, diviti temeljnim načelima koja iz najvišeg osjećaja i onoga što bi se za Srednji vijek moglo nazvati 'znanstveno umjetničkim razumijevanjem', vode do takvih jednostavnih igara. Želio bih usmjeriti pogled na takav vrhunski umjetnički prikaz, koji sadrži, takoreći, same temelje onoga što se nalazi unutar takvih jednostavnih igara.

U Pisi, zapadno talijanskom gradu, nalazi se poznata katedrala u kojoj je Galileo, kao što smo već spominjali, promatrao oscilirajuću crkvenu svjetiljku, koja ga je, zahvaljujući njegovom genijalnom duhu, dovela do otkrića zakona bez kojih bi moderna fizika bila nezamisliva. Uz ovu crkvu nalazi se poznato groblje, Camposanto, okruženo visokim zidinama gdje je srednjovjekovna umjetnost utjelovljivala prevladavajuće ideje o božanskim

misterijima i povezanosti ljudi s tim misterijima, s iskonskim, vječnim duhovnim načelom svojstvenim ljudskoj prirodi. Neke od tih srednjovjekovnih misterija prikazane su na slikama na zidovima Camposanta u Pisi. Ovo groblje bilo je prekriveno zemljom koju su križari donijeli sa Isusovog groba. I svakoga tko danas posjeti ovo groblje i uzme šaku zemlje, može osjetiti da se ispod njega nalazi nešto od onoga što su nekoć križari donijeli iz Palestine kako bi proširili po ovom groblju, koje se trebalo smatrati posebno svetim.

Među slikama na zidovima Camposanta nalazi se i jedna pod nazivom 'Trijumf smrti'. Međutim, tako se zove tek od 1705. Prije toga, svatko tko ju je vidio, znao i govorio o njoj, nazivao ju je 'Čistilište'. A na zidovima Camposanta zasigurno su bili i 'Raj' i 'Pakao'. Međutim, ovo čistilište najdublje izražava način na koji se srednjovjekovna duša odnosila prema misteriju ljudske duše i njezinoj povezanosti s iskonskom suštinom čovjekova bića. Danas je velik dio te slike već korumpiran. Ali kroz tu korumpiranost još uvijek se može nazrijeti ono što je slikar, sada povijesti nepoznat, želio dočarati na zidu od velikih misterija ljudskog razvoja.

Prvo vidimo povorku kraljeva i kraljica kako izlaze iz udubljenja na planini, puni samopouzdanja i ponosa, ispunjeni osjećajem: znamo što to na Zemlji znači kada se pripada takvoj klasi! - Povorka izlazi iz udubljenja planine, i, nakon izlaska iz špilje, nailazi na tri lijesa koje čuva pustinjak. Odjednom, ova lovačka skupina stoji pred ova tri lijesa. Ono što se nalazi u svakom lijesu, karakteristično je i drugačije: u jednom kostur; u drugom, leš već toliko raspadnut da ga crvi glođu; a u trećem, nedavno preminula osoba koja se tek počela raspadati. Povorka se zaustavlja pred ova tri lijesa. Pred njima sjedi pustinjak, svojom gestom kao da pokazuje: Stanite! Pogledajte što ste vi kao ljudska bića uistinu u ovom *memento mori*. - Dalje gore, na planini, na drugom povišenom brdu, vidimo tri pustinjaka kako sjede, neki skupljaju namirnice, drugi duboko zadubljeni u svoje knjige, razmišljajući o misterijama ljudskog razvoja, cijela scena raspoređena je tako da jedno brdo gore tvori, takoreći, strop. Tamo gdje lovačka povorka susreće lijesove, gore sjede tri pustinjaka, koji predstavljaju mir i posjeduju moć da uđu u dubine ljudske duše i povežu je s carstvom vječnosti. A ako pogledamo dalje, vidimo sve vrste bolesnih ljudi, razasutih okolo, kako se odmah pridružuju lovačkoj povorci koja stoji pred memento mori. Zatim vidimo ljude kako slušaju zvukove harfe, iza harfe stoji figura s prstom na ustima. Iznad svega toga, vidimo brojna anđeoska bića raštrkana s jedne strane, a đavolska bića u odvratnim oblicima - slikar je upotrijebio cijelu svoju maštu da prikaže vragove - s druge strane. Tako se na krajnjoj desnoj strani slike vide anđeli kako se klanjaju ljudima koji slušaju harfu. Između tih figura i planine, iz čijeg kratera izbija vatra, vidimo vragove kako se otkrivaju.

Ali sve to, za osobu koja to promatra, zapravo je tu da skrene pozornost na nešto što se možda ne bi primijetilo na površnoj razini, ali što postupno vodi do uvida u najdublje tajne čovječanstva. Što se zapravo prikazuje? Oh, to je karakteristično za perspektivu te srednjovjekovne znanosti, kada vidimo lovačku skupinu kako se zaustavlja pred tri leša: prvo kostur, zatim drugi, leš koji su već izjeli crvi, zatim treći, napuhano tijelo, onoga koji je tek nedavno umro - motiv koji često nalazimo u Srednjem vijeku. Razumijemo to tek kada se pitamo: zašto ljudi izlaze iz planine? tko su oni u lovačkoj skupini? - i kada znamo: to nisu živi, to su umrli, koji su u kamaloki! - Takva tijela imate u sebi - čini se da slika govori: kostur kao fizičko tijelo, leš koji su proždrli crvi kao etersko tijelo i ono koje pripada nedavno preminulom kao astralno tijelo. Zapamtite, vi živi, što biste trebali vidjeti od misterija egzistencije nakon smrti! - Ovako vidimo, izraženo na srednjovjekovni način, misterij triju ljudskih ovojnica.

Iznimno, divno, moglo bi se reći. Pustinjak, sjedeći blago uzdignut neposredno ispred tri lijesa, cijelom svojom gestom sugerira nam da čovjek treba proniknuti u misterije egzistencije kako bi prepoznao kako je povezan s iskonskim izvorima za svoju privremenu egzistenciju. Slika se zatim nastavlja na način da se sama planina nadvija nad cijelom scenom a iznad nje sjede pustinjaci, u tihoj kontemplaciji i mirnom prirodnom životu, pokazujući nam, takoreći, kako se čovjek može povezati s unutarnjom jezgrom ljudske prirode kroz introspekciju.

To je ono što je slikar htio prikazati, a ne 'Trijumf smrti', kako je slika kasnije nazvana kada se njezino značenje više nije shvaćalo. Na samoj slici možemo vidjeti koliko su bili u pravu oni koji su govorili o Čistilištu, odnosno onome što nazivamo kamalokom. Ono što je slikar namjeravao bilo je pokazati da, onakvi kakvi jesmo u životu, ne pripadamo uvijek onima koji prepoznaju smisao života nakon smrti i pravilno se odnose prema iskonskom vječnom u ljudskoj prirodi, kao što nam slikar pokazuje u onima koji više nisu u životu, već u životu nakon smrti; jer imamo posla s ljudima u kamaloki, koji su već umrli, među onima koji su u lovu. Oni vide, što se događa s tijelom nakon smrti.

I kada gledamo bolesne, one koji boluju, vidimo, s jedne strane, ono što je fizičko, a s druge strane, vidimo kako vragovi i anđeli odlaze s ljudskim dušama. I vidimo dubinu koja se otkriva pred nama: svaki vrag ima dušu u svojim kandžama koju odnosi, i svaki anđeo nosi dušu pod svojim krilima, ali te su duše drugačije. I to je ono što želim istaknuti na ovom božićnom satu. Duše koje vragovi uzimaju, ispravno deformirane, ali oblikovane s istinskim razumijevanjem, duše su koje imaju oblik ljudi koji su ostarjeli. A one koje anđeli odnose u blaženstvo neba, duše su koje je slikar prikazao kao djecu. U tome osjećamo stav koji je prožimao cijeli Srednji vijek: da nešto u osobi mora ostati dječje tijekom cijele zemaljske egzistencije, da ljudi

mogu sačuvati nešto od dječje nevinosti, nevinosti osjećaja, čak i ako postanu itekako stari i izvana senilni; da, s druge strane, postoje ljudi koji stare ne samo izvana fizički, već i duhovno, prihvaćajući zemaljsko carstvo. Jer čovjek stari samo na Zemlji. Oni koji stare mogu to učiniti samo kroz grijeh, kroz ono što ih odvraća od iskonskog, vječnog i nebeskog. Stoga njihove duše izgledaju poput ljudi koji su ostarjeli, dok duše onih koji ostaju povezani s onim što je iskonsko i vječno u duhovnom svijetu zadržavaju oblik djeteta.

To je ono što tako neizmjerno, tako snažno govori gledatelju iz ove slike Camposanta u Pisi: da postoji nešto u ljudskoj prirodi što moramo gledati kao izraz vječne prirode čovjeka u prve tri godine djetinjstva - nešto što sam pokušao prikazati u svojoj maloj knjizi 'Duhovno vodstvo čovjeka i čovječanstva' - da su u tim ranim godinama ljudi doista drugačiji od onih koji kasnije odrastu. Taj osjećaj isprepletenosti s božanskim i duhovnim visinama, koji se javlja u djetinjstvu, osjećao se u Srednjem vijeku. Čak je bio izražen u umjetničkom djelu veličanstvenom poput ove slike Camposanta u Pisi, možda najzanimljivijoj slici ranog Srednjeg vijeka po svojoj kompoziciji, slici toliko veličanstvenoj da je pripisana - iako je to nemoguće, budući da je naslikana nakon Giotta - Giottu i mnogim drugim velikim suvremenicima. Kako su se srednjovjekovni ljudi osjećali prema djetetu, najveličanstvenije izražava ova slika. Taj osjećaj susrećemo posvuda. Nalazimo ga tako divno u ovim jednostavnim božićnim igrama, nalazimo ga u činjenici da se legenda o Isus djetetu duboko ukorijenila u svačija srca s neizrecivom toplinom i kako je upravo ta legenda o djetetu osvijestila ljude o njihovoj povezanosti s Krist impulsom. Ljudima je bila potrebna sigurnost da je u dijete ušao princip koji spašava ljudsku dušu za vječnost. Kao što je čovjek koji je sačuvao sebe za vječnost prikazan na slikarevoj slici kao ljudsko biće nalik djetetu koje su anđeli odveli u carstvo blaženih, tako se mora zamisliti da je u obliku nevinog djeteta u svijet ušlo, ono što poznajemo da je, u svojoj tridesetoj godini života, ujedinjeno s kršćanskim božanskim impulsom, ušlo u svijet.

Rekao bih da je to veza, između vrhunca duhovnog života u Srednjem vijeku, kako je to prikazano u jednoj sceni u Camposantu u Pisi, i jednostavnijih igara, koje su, međutim, nastale tek kasnije na način na koji je jedna od njih ovdje predstavljena, ali koje sve sadrže impulse koji su izražavali ono što mi, pak, tražimo u tonu i načinu našeg vremena. Dakle, nije bilo samo 'jednostavno' - kako nam danas vole govoriti - kako su se duše u ranijim stoljećima odnosile prema Isus djetetu. Kao što sada moramo usvojiti učenje Natanskog Isus djeteta, koje je u svojoj dvanaestoj godini usvojilo 'Ja' Zaratustre, a u tridesetoj godini biće Krista - kao što to moramo razumjeti kako bismo shvatili što se moralo dogoditi u ljudskom razvoju kako bi ljudi moglo spasiti ono vječno u biću čovjeka - tako srednjovjekovnom čovječanstvu nije bila potrebna sva ta znanost predstavljena u konceptima i

teorijama, već ono što je dano u takvim grandioznim pogledima na prirodu ljudske duše kako je izraženo na slici koja je upravo opisana. Različita vremena zahtijevaju različite načine predstavljanja misterija vječnosti, i različita vremena su i imala svoje različite načine predstavljanja misterija vječnosti. Stalno iznova, to je manifestacija da čovjek može polagati velike nade u svoju dušu. U vremenu prije misterija na Golgoti, to je bila nada da je ono što će se dogoditi ljudima duhovno ekvivalentno onome što je Sunce u našem planetarnom sustavu u fizičkom smislu. Ono što danas možemo znati jest da se to duboko osjećalo u svim vremenima.

U proljeće vidimo život, biljke kako niču iz zemlje i pupaju, i promatramo ih kako rastu prema ljetu. Gledamo prema Suncu i znamo: iz Sunca izviru sile koje oplođuju Zemlju, omogućujući joj da iz sebe izvuče sile za život biljaka koje niču i pupaju, i drugih bića. I ono što se tako redovito u svetom redu odigrava iz godine u godinu, vidimo u pravilnosti sunčeve putanje koja u svoje točno vrijeme ispunjava svako mjesto blagoslovom koji mu je potreban, ono što, takoreći, pripada samoj zemljinoj atmosferi; i oluje koje bjesne preko polja, kiša koja pada iz oblaka, magla koja se širi Zemljom - vidimo ono što nema pravila ni reda. Možda vidimo pravilo u onome što za zemaljski život izvire iz Sunca. U proljeće i ljeto, kada zamišljeno promatramo prirodu, imamo osjećaj da Sunce, trijumfalno jureći Zemljom, ima neku moć nad onim što Zemlja, takoreći, donosi na svoju površinu u obliku vjetra i vremena. Ali kada se približimo jeseni, približi se zima, a sunčeva moć oslabi i manje intervenira u zemaljski život, tada nam prevrtljiva priroda zemljinih vlastitih učinaka postaje uočljiva na drugačiji način. I svatko tko uz malo razmišljanja razmotri ovo izmjenjivanje proljeća i ljeta s jedne strane, te jeseni i zime s druge, može si reći: u proljeće Sunce, sa svojim svetim poretkom, pobjeđuje nad onim što zemljin egoizam donosi iz zemaljske prirode u obliku promjenjivih vremenskih obrazaca. Ali zimi je vrijeme kada Zemlja razvija ono što je u egoističnoj atmosferi, vrijeme kada ono što je u njoj pobjeđuje nad onim što blagoslivljajući djeluje na Zemlju iz kozmosa.

Čovjek koji promatra svoju nutrinu, u mislima, osjećajima i volji, vidi kako emocionalni impulsi, afekti i sile volje, nasumično rastu u njemu od buđenja do uspavljivanja. Može osjetiti kako se ta hirovitost u njegovoj nutrini može usporediti samo s onim što postoji u zemljinoj atmosferi. I doista, baš kao i zemljina atmosfera, upravlja našim mišljenjem, osjećanjem i voljom. Naša duša posjeduje iste sile, iako samo embrionalno, kao i one koje djeluju u zraku i vremenu te u elementarnim moćima vani. Te sile upravljaju našim mišljenjem, osjećanjem i voljom. Izvana su to elementarne sile, demonske moći, koje žive u zraku, vodi i vatri, te u onome što doživljavamo oko sebe u munjama i grmljavini, u hirovitim učincima naše atmosfere. U osnovi, kada mislimo, osjećamo i hoćemo, slični smo onome što Zemlja, u svom zimskom stanju, razvija iz vlastite sebičnosti. I to se osjećalo kroz sva vremena. Kada se približila zima, koja je zemljinu sebičnost učinila učinkovitom s

elementarnim silama koje sada nisu slijedile Sunce, kao što slijede Sunce koje vlada u proljeće i ljeto, tada se osjećalo da je sve to povezano s unutarnjim bićem čovjeka. O zimo - tako je čovjek osjećao, čak i ako to nije jasno izrazio - ti si slična mom vlastitom unutarnjem biću! - Ali kada su stigle dubine zimske noći, kada je došlo vrijeme zimskog solsticija, kada su ljudi osjetili kako Sunce obnavlja svoje moći kako bi moglo rasti i postajati sve jače prema proljeću i ljetu, tada su ljudi osjetili: snaga Sunca uvijek pobjeđuje sebičnost Zemlje. - I tada je čovjek osjetio hrabrost i nadu u sebi i mogao si reći: kao što u fizičkom svijetu kozmičko Sunce uvijek trijumfira nad zemaljskim silama, kao što pobjednik Sunca uvijek probija mračnu zimsku noć, kada ga samo osjećamo, tako i u čovjeku mora postojati nešto što vlada u dubini duše kao duhovno Sunce, koje će doći i trijumfirati - kao što godišnje Sunce trijumfira za zimskog solsticija - koje će doći kao duhovno Sunce za velikog zimskog solsticija! Prvo se nadalo, zatim se znalo, da je došlo vrijeme veliko zimskog solsticija, kada su ljudi naučili shvaćati vrijeme misterija na Golgoti, kao izlazak duhovnog Sunca u čovjeku.

A sada se osvrnimo na ta davna vremena u zemljinoj evoluciji, kada je postojalo zemljino proljeće i zemljino ljeto, prije nego što je došao misterij Golgote. U to vrijeme, ljudi su u sebi još uvijek nosili nasljeđe davnih vremena, drevnu vidovitost koja im je omogućavala percipiranje duhovnog svijeta, gdje je uvijek bila prisutna svijest o povezanosti s božanskim duhovnim svijetom. Ali mi živimo u zimi Zemlje, to se ne može poreći, u vremenu kada se dogodilo to da ne samo da smo sve više okruženi mehaničkim silama koje djeluju u strojevima, u industriji, u komercijalnim uvjetima života na Zemlji, već živimo i na takav način, da više oko sebe nemamo duhovni božanski svijet, kao što smo to imali u vrijeme zemljinog proljeća i zemljinog ljeta. Ali ono što je čovjek doživljavao kao simbol, pobjedu Sunca zimi, kao pobjedu duhovnog Sunca u dubini ljudske duše, nešto je što čovječanstvo danas može osjetiti u odnosu na misterij Golgote i njegovu pripremu kroz ono rođenje koje svake godine iznova slavimo za Božić. Kao što čovjek, kada živi prema zimi, nikada ne treba očajavati zbog moći Sunca, već se smije nadati da će se radosti koje mu je jesen oduzela ponovno pojaviti nakon dubina zimske noći, tako čovjek može pogledati što se dogodilo u vezi s misterijem na Golgoti i reći sebi: čak i ako, poput zimskih oluja u zimskoj noći, egoizam ljudske zimske noći može vladati u nama, nikada ne može izblijediti nada da će, suočeno s onim što se očituje kao prevrtljivost u našoj vlastitoj duši, ono što je bilo povezano sa svim ljudskim zemaljskim previranjima od misterija na Golgoti morati prevladati: Krist impuls, koji je ušao u razvoj zemaljskog čovječanstva kroz tijelo Natanskog Isus djeteta, koji je mogao ući jer je dijete čovječanstva, dijete s onim kvalitetama koje su pripadale ljudskoj duši kada još nije prošla kroz zemaljske inkarnacije, u koju ono što dolazi od ulaska u zemaljske

inkarnacije još nije bilo usađeno, dijete koje je još uvijek posjedovalo kvalitete duhovnih visina u kojima može biti vječno.

Ove predodžbe sam vam htio predstaviti da bismo mogli razumjeti kako, s obzirom na dječje moći čovječanstva, koje su istovremeno i njegove moći vječnosti, ljudi mogu doživjeti najviši osjećaj, nešto što se oduvijek osjećalo i trebalo bi se i dalje osjećati pri pogledu na božansko dijete na Božić. I čak i ako se naše razumijevanje mora promijeniti, čak i ako ono što je srednjovjekovna predodžba vidjela u slici na koju sam aludirao moramo zamijeniti drugim predodžbama - predodžbom o dvoje Isus djece, prijenosom jednog bića u drugo, preuzimanjem tijela Natanskog Isus djeteta od strane bića Krista - ostaje samo da možemo gledati svojim najsvetijim osjećajima i svojim najjačim nadama na razumijevanje koje nam govori: od misterija Golgote, u našem postajanju čovjekom živi nešto što je ušlo u našu zemaljsku auru, nešto na što trebamo apelirati u svojoj blagdanskoj radosti, kao na nadu u neuništivost naše ljudske prirode.

Sjetiti se toga za nas je jednako potrebno kao što je bilo i za one koji su pronašli radost u jednostavnim igrokazima. Osjećamo se povezanima s onim koji su pronašli radost u tim igrama jer, na svoj način, cijenimo ono što je ljudima dano otkako je ljudsko dijete ušlo u zemaljsku egzistenciju, baš kao što im je dana najjača nada, najsnažniji impuls koji je čovjeku potreban da se održi u zemaljskoj zimi, u vremenu nakon misterija na Golgoti, vizijom da će, baš kao što u fizičkom kozmosu Sunce pobjeđuje zemaljski egoizam, tako i u dubini ljudske duše sve potpunije živjeti impuls koji je proizašao kroz misterij na Golgoti kao duhovni impuls Sunca zemaljske evolucije ljudi. Događaj je nekada postojao kao povijesni, događaj kroz koji je taj impuls ušao u zemaljski život, ali trebao bi se stalno iznova buditi u sjećanju, kao što se može dogoditi kroz takve blagdane. Jer istina je, s jedne strane, da je biće Krista jednom ušlo u zemaljsku auru kroz misterij na Golgoti; s druge strane, istina je ono što je Angelus Silesius rekao prekrasnim riječima:

> Ako se Krist tisuću puta rodi u Betlehemu
>
> A ne u tebi, ostat ćeš zauvijek izgubljen!

Ono što se rodilo u Betlehemu trebalo bi se roditi duboko i sve dublje u našim vlastitim dušama, kako bismo u tim istim dušama mogli vidjeti ispunjeno ono što su srednjovjekovni osjećaji nastojali vidjeti ispunjenim: sudbinu duša prožetih Krist impulsom u tim dječjim oblicima koje anđeli nose u područja blaženih, a ne padaju u kandže Ahrimana, kojemu ostaju samo one duše koje su se toliko duboko povezale sa zemaljskim životom da se čine starima, dok sudbina duše nije na Zemlji ostarjeti, već ostati mlada. Samo je sudbina tijela na Zemlji ostarjeti. Čovjekova viša sudbina je sačuvati

duhovnu mladost u ovom ostarjelom tijelu u vezi s misterijem Golgote, kako bi u sebi sve više osjećao nadu da, koliko god u duši bjesnile zimske oluje i koliko god iskušenja živjelo u duši, nikada ne može umrijeti živo povjerenje da iz dubine duše može izroniti ono što je kroz misterij Golgote ušlo u zemaljsku auru, i ono što želimo oživjeti u svojim dušama kroz takve blagdane.

Stoga sam pokušao sažeti što možemo doživjeti kao božićni duh, posebno iz perspektive koja nastoji u ovih nekoliko riječi spojiti ono što osjećamo iz našeg antropozofskog svjetonazora prema Božiću, s onim što su ljudi u ranijim vremenima doživjeli u poruci božanskog djeteta tijekom predstave poput one koju smo predstavili. To je ono što sljedeće riječi trebaju izraziti:

U dubinama čovjekove duše

Sunce duha živi trijumfalno;

Istinske moći uma,

One to mogu osjetiti

U nutrine zimskom životu,

I čežnji srca za nadom:

On promatra pobjedu duha Sunca

U božićnom svijetlu blagoslova,

Kao simbol najvišeg života

U dubokoj zimskoj noći.

Lucifersko i ahrimansko u suvremenom kulturnom životu

Bilješke s predavanja, Leipzig, 12. siječnja 1913.

Naši životi moraju, takoreći, odražavati ono što možemo postati kroz antropozofiju. To uključuje jasnu perspektivu o životu i jasne prosudbe o njemu. U našem vremenu život je složeniji nego što je bio u prethodnom dobu. Čak i u razdobljima koja su neposredno iza nas, bio je daleko manje složen. To je bilo zbog jednostavnijih okolnosti. Tada su um i njemu pridružene osobine bili rašireniji među ljudima nego danas. Ali i mnogo toga drugog značajno se promijenilo. I svi se nalazimo unutar ovog promijenjenog života i moramo se truditi prodrijeti u sferu života u kojoj živimo. Ključni aspekt suvremenog života je da, unatoč fragmentaciji suvremenog života, težimo postići sklad duše i unutarnju koherentnost uma.

Ovo se ne može iscrpno obraditi na jednom predavanju, možemo istaknuti samo nekoliko točaka. Danas materijalizam nalazimo posvuda, materijalizam koji prožima sve aspekte praktičnog života, a uzrokovan je industrijalizacijom. Potonja je znatno zakomplicirala uvjete poslovnog života, a zapravo i života općenito, stvarajući frenetičnu aktivnost u kojoj je čovječanstvo prisiljeno stajati, sprječavajući ga da pronađe put do promišljanja. Ljudi često ni ne shvaćaju kako je cijeli njihov rad, njihovo promišljanje i prosuđivanje, od jutra do večeri, posvećeno ispunjavanju materijalnih potreba. Sasvim je prirodno da u doba kada smo okruženi bukom strojeva, čovjek počinje o svim stvarima materijalistički promišljati. Širenje materijalističkog i monističkog svjetonazora uistinu bi bilo nemoguće u bilo kojem drugom dobu.

Mi antropozofi, imamo novi svjetonazor. U svijet dolazi duhovni pokret. Razmotrimo poteškoće koje nam stoje na putu, razmislimo o tome koliko je mala znanost duha ostala, unatoč svom veličanstvenom potencijalu. Pogledajmo kako u svijetu prevladavaju religijska vjerovanja, koja se mogu smatrati relikvijama prošlih razdoblja. Tu nalazimo mnoge religijske pothvate. Svakako bismo ih trebali ispitati. Tu nalazimo vrlo intelektualno shvaćanje religije. Pojavljuju se propovjednici, kršćanski, koji više ne vjeruju u ljudskog Krista, niti u besmrtnost. Ljudi su sretni kada se pojavi Jatho pokret i slične stvari i predstave se na najviše mogući racionalistički način. Svi stari autoriteti više ne mogu pobijediti slijepu vjeru u ono što je znanost dokazala. Svi ovi fenomeni povezani s moralnim gledištima. Svatko u poslovnom svijetu potvrdit će koliko malo mjesta istina ima u današnjim interakcijama između prodavača i kupaca. Mnogi koji stoje između s osjećajem odgovornosti pate zbog toga. Imaju li tanki koncepti intelektualnih propovjednika ikakvu moralnu snagu? Čak ni javno mnijenje, na koje smo danas toliko ponosni, nije postojalo u 13. i 14. stoljeću kao što postoji sada

kroz novinsku industriju. Veliki filozofi odavno su rekli: javno mnijenje je privatna zabluda. - Tko bi uopće mogao uvjeriti nekoga poput Ostwalda da duhovna bića imaju ikakve veze s njim? Međutim, poričući ih, on upravo priziva vrlo specifična duhovna bića. Ostwalda slijedi mnoštvo vrlo specifičnih duhova. Duh živi u svoj materiji. Postoji duh koji ima svaki interes poricati vlastiti duh; to je Ahriman. Kada čovjek usmjeri svu svoju pažnju isključivo na materijalne zakone, ne traži duhove, već ih priziva, oni se zatim uvlače u glave materijalista. Mefisto šalje Fausta u carstvo majki i kaže: tamo ćeš naći ništavilo. - Faust odgovara: 'U tvom ništavilu nadam se pronaći univerzum'. - Ali čovječanstvo danas ne odgovara kao Faust, jer materijalističke ljude opsjeda Ahriman.

Nasuprot tome, u religijsko-racionalističkoj tradiciji djeluje drugačiji duh, Lucifer. Kroz apstraktne, tanke koncepte, on odvaja ljude od istinskog duhovnog. Ideje bi sada trebale živjeti u povijesti - to je otprilike jednako pametno, kao očekivati da samo onaj tko je slikar zapravo nešto naslika. Ovo ispreplitanje s materijom pripremalo se dugo vremena i danas je doseglo privremeni vrhunac. Heraklit je razrijedio teozofiju u filozofiju, pod utjecajem Lucifera. To je metaforički izraženo izrekom da je svoju knjigu žrtvovao Diani od Efeza.

Pogledajmo sada javno mnijenje. Ono proizlazi iz zakonitosti da su Lucifer i Ahriman morali intervenirati u slici svijeta. Prije su umjesto javnog mnijenja postojali ljudi čiji su duhovni životi dosezali najviše duhovne misterije. Ti su pojedinci vršili utjecaj na dobro i na zlo, na život svijeta. To postaje jasno kada se proučava, naprimjer, povijest Firence između 1100. i 1500. godine. Danas taj utjecaj predstavljaju oni ljudi koji teže postizanju veze s oblasti duhovnog. Međutim, luciferski entiteti, zaostali na Mjesecu, koji određuju javno mnijenje, nisu napredovali do ove točke. Posljedično, javno mnijenje zaostaje oko tisuću godina. Najmanji među njima rade na javnom mnijenju, regruti, da tako kažem, luciferske vojske. Unutar njih razvijaju se bića koja će se kasnije pojaviti kao moćni entiteti. Sjede za uredničkim stolom, stoje iza javnog govornika i tako dalje. Oni su luciferski duhovi koji tek počinju razvijati svoju vještinu, zapravo još uvijek samo mala djeca.

Razumijevanje života dio je praktične znanosti duha. Ljudi razumom formiraju svoju sliku svijeta. Što onda proizlazi iz ovoga razumskog i osjetilnog znanja? Postoji stara izreka. Čak ni oni za to pozvani ne mogu je shvatiti. Zmija kaže: bit ćete poput Boga, i spoznati dobro i zlo. - Sve razumsko i osjetilno znanje je lucifersko; ono je njegov pravi zaštitni znak. Inzistiranje na vanjskom iskustvu, koje ne prepoznaje ništa osim atoma, fantastična je ideja. Iza maye ne stoje atomi, već duhovna stvarnost. Sve opisane pojave nisu stvarnost; stvarnost su duhovni entiteti. Monade ne postoje, osim ako ih ne shvatimo kao više hijerarhije. Postoje mnoge hijerarhije; među najvišima su božanstva Trojstva. Filozofija govori samo o

jedinstvu. Ali duhova je mnogo, a jedinstvo postoji samo u dušama duhova. Oni koji su se navikli razmišljati kao da su dio zajednice duhova, posjeduju moralne zakone. Ahriman pušta ljude da potonu u kaljužu materije, Lucifer ih odvlači od istine, sprječavajući ih da shvate da su izgubljeni u svijetu iluzije. Maya ima legitimnost kada se shvati kao izraz stvarnosti koja joj je u temelju.

Bilješke

Tekstualna osnova: Od predavanja iz 1913/14 navedenih u biografiji iz 1961 pod brojevima 150, 152 i 154, ona na temu 'Preliminarne faze misterija Golgote' sastavljena su u jednom svesku (br. 152) pod tim naslovom. Preostala predavanja, dopunjena s nekoliko drugih iz tog razdoblja, sada se pojavljuju u cjelovitom izdanju u dva sveska: u ovom svesku, broj 150, i broj 154 'Kako se stječe razumijevanje duhovnog svijeta?'. U mnogim aspektima nude dodatke svesku 'Okultna istraživanja života između smrti i ponovnog rođenja' (broj 140), posebno u pogledu konkretnog utjecaja umrlih na svijet živih. Transkripti se općenito mogu opisati kao dobri. Samo u predavanjima od 13. travnja 1913 (prijepodne i poslijepodne) i predavanju od 5. svibnja 1913 tekst je nepotpun i ne može se smatrati doslovnim prijepisom onoga što je rekao Rudolf Steiner. Predavanje od 12. siječnja 1913 od kojeg su snimljene samo bilješke, stavljeno je na kraj sveska.

U časopisima su objavljena sljedeća predavanja:

Augsburg, 14. ožujka 1913 'Was in der Anthroposophischen Gesellschaft vorgeht - Nachrichten für deren Mitglieder', (Nachrichtenblatt) 1948, sv.25,brouj 40-42 i u 'Menschenschule' 1955 broj 1.

Stockholm, 8. lipnja 1913 u 'Nachrichtenblatt' 1935, sv.12, brojevi 37-38.

Stockholm, 10. lipnja 1913 u 'Nachrichtenblatt' 1935, sv.12, brojevi 39-42.

Bochum, 21. prosinca 1913 u 'Nachrichtenblatt' 1936, sv. 13. br.51-52, i u 'Gegenwart' 1958 broj 9.

Berlin, 23. prosinca 1913 u 'Nachrichtenblatt' 1933, sv. 10. br.52, i u 'Blätter für Anthroposophie' 1954 sv.6, broj 12.